

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti

Bc. Jitka Kyselová

© 2017 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Autorka práce: Bc. Jitka Kyselová
Studijní program: Hospodářská politika a správa
Obor: Veřejná správa a regionální rozvoj

Vedoucí práce: Mgr. Hana Chýlová, Ph.D.
Garantující pracoviště: Katedra psychologie
Jazyk práce: Čeština

Název práce: **Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti**
Název anglicky: **Psychological and social aspects of unemployment**

Cíle práce: Cílem diplomové práce je popsat a analyzovat postoje nezaměstnaných osob, vyhodnotit dopad nezaměstnanosti, jako závažného společenského fenoménu, v oblasti psychické a sociální. Dílčím cílem je popsat specifika trhu práce a uplatnění na něm pro konkrétní region - Trutnovsko.

Metodika: Teoretická část práce vychází z kritického zhodnocení prostudované odborné literatury. Definuje nezaměstnanost, její příčiny, vymezeny jsou rizikové skupiny a typy nezaměstnanosti. Přiblíženy jsou psychologické a sociální dopady nezaměstnanosti. Výzkumná část práce bude realizována prostřednictvím terénního empirického šetření za pomoci kvalitativní výzkumné strategie u vybrané skupiny nezaměstnaných. Využita bude technika polostrukturovaného rozhovoru. Získaná empirická data budou dále vyhodnocena, budou vyvozeny příslušné závěry a doporučení.

Doporučený rozsah práce: 60 - 70 stran

Klíčová slova: nezaměstnanost, nezaměstnaný, práce, sociální dopady, zdraví

Doporučené zdroje informací:

1. BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost : psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-9006-8.
2. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-141-2.
3. KACZOR, P. *Trh práce, pracovní migrace a politika zaměstnanosti ČR po roce 2011*.

- Praha: Oeconomica, 2013. ISBN 978-80-245-1930-2.
4. KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1307-5.
  5. MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

Předběžný termín obhajoby: 2017/18 ZS - PEF (únor 2018)

Elektronicky schváleno: 21. 11.
2017

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.
Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno: 22. 11.
2017

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.
Děkan

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 27.11.2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Haně Chýlové, Ph.D. za podněty, cenné rady a připomínky. Poděkování patří také všem informantům za ochotu podílet se na realizaci výzkumu.

Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti

Souhrn

KYSELOVÁ Jitka. *Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti*. Praha, 2017. 90 s. Diplomová práce. Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta.

Zaměstnání zaujímá v životě člověka velmi důležité místo. Je součástí jeho osobní identity, zdrojem materiálního zajištění, vytváří sociální kontakty, strukturuje čas. Všechny tyto důvody a mnoho dalších umožňují důstojnou a plnohodnotnou existenci člověka. V důsledku ztráty zaměstnání dochází k určité ztrátě sociálního statusu. Je to stresující a emotivní událost, která způsobuje dopady na psychické i fyzické zdraví, ovlivňuje společenský život. Nezaměstnaný se dostává díky ztrátě příjmů do finanční tísně. V teoretické části diplomové práce je definována nezaměstnanost, její druhy, vymezeny jsou psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti. Poznatky o důsledcích nezaměstnanosti, získané z odborné literatury, porovnáám s výsledky mého výzkumného šetření. V empirické části diplomové práce je využita kvalitativní výzkumná strategie s technikou polostandardizovaného rozhovoru. Na vybrané skupině nezaměstnaných, jsem zjišťovala, jak ztráta zaměstnání ovlivňuje jejich život. Rozhovory byly následně přepisovány, interpretovány a analyzovány. Na dotazy odpovídalo 5 informantů, kteří byli evidováni na Úřadu práce. Výsledky výzkumného šetření identifikují názory a osobní pocity náhodně vybraných nezaměstnaných.

Klíčová slova: nezaměstnanost, nezaměstnaný, práce, sociální dopady, zdraví, psychické dopady

Psychological and social aspects of unemployment

Summary

The employment takes a very important place in a person's life. It is a part of his personal identity, a source of material security, creates social contacts, structures time. All these reasons and many others allow for the dignity and existence of a person. By losing a job there is a certain loss of a social status too. It is a stressful and emotional time that affects mental and physical health and also affecting social life. The unemployed people get themselves lost when losing the income it takes them to financial distress. The theoretical part of the diploma thesis defines unemployment, its types, the psychological and social aspects of unemployment are defined. The findings on the consequences of unemployment, obtained from professional literature, will be compared with the results of my research. In the empirical part of the diploma thesis is used qualitative research strategy with semi-structured interview technique. At a selected group of the unemployed, I found out how the loss of employment affects their lives. Five people who were registered at the Job centre answered questions. The research results identify the views and personal feelings of randomly selected unemployed people.

Keywords: Unemployment, Unemployed, jobs, Social Impacts, Health, Psychological Impacts

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika.....	11
2.1 Cíl práce.....	11
2.2 Metodika.....	12
2.2.1 Využití kvalitativní výzkumné strategie	15
2.2.2 Legitimizace výzkumných technik	16
3 Teoretická východiska.....	18
3.1 Definice pojmu nezaměstnanost	18
3.2 Základní typy nezaměstnanosti	19
3.3 Příčiny nezaměstnanosti.....	22
3.4 Rizikové skupiny ohrožené nezaměstnaností.....	25
3.5 Aspekty nezaměstnanosti	29
3.5.1 Psychologické dopady nezaměstnanosti.....	30
3.5.2 Sociální dopady nezaměstnanosti.....	33
3.6 Trh práce ve zkoumaném regionu	35
3.6.1 Aktuální situace nezaměstnanosti k únoru 2017.....	36
4 Empirická část	44
4.1 Příprava výzkumu	44
4.2 Průběh výzkumu - sběr dat.....	48
4.3 Přepisy rozhovorů - použitá syntaxe.....	50
4.4 Popis informantů.....	50
4.5 Interpretace rozhovorů.....	54
4.5.1 Interpretace první výzkumné otázky (DVO1).....	55
4.5.2 Interpretace první výzkumné otázky (DVO2).....	58
4.5.3 Interpretace první výzkumné otázky (DVO3).....	63
4.6 Analýza hloubkových rozhovorů s nezaměstnanými.....	67

4.6.1	Vliv osobních schopností a vzdělání na nezaměstnanost.....	68
4.6.2	Vliv sezónních prací v regionu na zaměstnanost	69
4.6.3	Postoje zaměstnavatele k nezaměstnanému informantovi.....	70
4.6.4	Aspekty ovlivňující zaměstnanost z pohledu informanta.....	70
4.6.5	Vliv nezaměstnanosti na vtahy v nejbližší rodině.....	71
4.6.6	Denní harmonogram nezaměstnaných informantů.....	72
4.6.7	Sociální kontakty v době nezaměstnanosti.....	73
4.6.8	Změna životní úrovně.....	74
4.6.9	Emocionální stav informantů v době nezaměstnanosti.....	75
4.6.10	Zdravotní stav v době nezaměstnanosti.....	76
4.6.11	Význam zaměstnání pro oslovené jedince.....	76
5	Výsledky a diskuse	78
6	Závěr.....	84
7	Seznam použitých zdrojů.....	87
7.1	Literatura a periodika.....	87
7.2	Internetové zdroje	89
7.3	Zákony.....	90
8	Přílohy.....	91
8.1	Příloha č. 1- Přepis rozhovoru s informantem 5.....	91
8.2	Příloha č. 2 – Seznam tabulek.....	96
8.3	Příloha č. 3 – Seznam obrázků.....	96

1 Úvod

„Práce dokáže vyléčit všechno.“

(Ernest Hemingway)

Téma diplomové práce „Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti“, bylo voleno z několika důvodů. Nezaměstnanost je sociální oblast velmi aktuální a často diskutovaná. Přesto, že autorka nepracuje na Úřadu práce, kde jsou zaměstnanci v každodenním kontaktu s nezaměstnanými, přichází do styku s lidmi, kteří práci intenzivně hledají. Pracuje v sociálním zařízení, kde se účastní přijímacích pohovorů. Vede i osobní pohovory a slýchává důvody, které vedou osoby k tomu, aby měli zaměstnání. Sami zmiňují aspekty, které negativně ovlivňují jejich život i život celé rodiny, v době kdy se nacházejí v těžké životní situaci, bez zaměstnání. S krátkodobou nezaměstnaností má i sama autorka osobní zkušenost. Absolvovala také praxi na Úřadu práce, kde byla ve styku s nezaměstnanými. Někteří otevřeně mluvili o nutnosti najít si práci, jiní příliš velký zájem o pracovní nabídky neměli.

Vybraná problematika nezaměstnanosti je téma v současné společnosti dost aktuální a sledované. Teoretické i praktické poznatky mnozí autoři publikují v odborné literatuře.

Doba, kdy zaměstnání bylo povinné je dávno pryč a demokratická společnost přináší rizika i v podobě nezaměstnanosti. Společnost si musela zvyknout na to, že nemít zaměstnání je součástí dnešního života. I v našem státě je vývoj nezaměstnanosti ovlivněn mnoha faktory např. politickými, ekonomickými, sociálními. Tyto faktory ovlivňují průběh a intenzitu dopadů nejen na jedince, ale i na celou společnost.

Z pohledu jedince ztráta zaměstnání může ovlivnit kvalitu jeho života. Zaměstnání lidem zajišťuje finanční prostředky nezbytné pro existenci, umožňuje sociální vazby, seberealizaci, uplatnění svých vědomostí, naplňuje čas a dává smysl životu. Pokud člověk ztratí zaměstnání, přináší to v jeho životě změny s mnohými dopady. Je ovlivněn život v oblasti nejen ekonomické, ale i sociální a také psychologické, mnohdy i s vážnými dopady na zdraví. Ztrácí se smysl života, přichází vnitřní nespokojenost s pocity marnosti, nepotřebnosti, neschopnosti či neúspěchu. K uvědomění si skutečné důležitosti a významu práce v životě člověka dojde mnohdy až poté, když člověk o práci skutečně přijde.

2 Cíl práce a metodika

Vzhledem k cíli práce, kterým je popsat a identifikovat aspekty nezaměstnanosti byla použita kvalitativní výzkumná strategie a technika polostandardizovaného rozhovoru. Hendl (2005) uvádí, že z hlediska metodologie, která je chápána jako nauka o vědě, by měl zkoumaný jev být srozumitelně popsán a ve výzkumu by měla být zřejmá metodologická zakotvenost. Obě tato kritéria se bude autorka snažit naplnit.

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je získat poznatky nezaměstnaných osob, kteří byli různou dobu bez zaměstnání, popsat a identifikovat jejich pocity a určit, zda měla nezaměstnanost na tyto osoby nějaké dopady v oblasti sociální a psychologické. Cílem práce je také zjistit, jak obtížné bylo pro nezaměstnané najít nové zaměstnání v trutnovském regionu.

Cílem výzkumného šetření bylo nalezení odpovědí na hlavní výzkumnou otázku, která zní: *Jak obtížné bylo nalézt zaměstnání v blízkosti svého bydliště a jak vnímali nezaměstnaní dopady ztráty zaměstnání na svůj život.?* Hlavní otázka byla transformována do tří dílčích otázek:

- první dílčí výzkumná otázka (DVO1): Jak obtížné bylo najít si zaměstnání v regionu, kde bydlí?
- druhá dílčí výzkumná otázka (DVO2): Jak nezaměstnaní vnímali změny v oblasti sociálního života v době své nezaměstnanosti?
- třetí dílčí výzkumná otázka (DVO3): Jak nezaměstnaní vnímali dopady nezaměstnanosti na svůj psychický, emocionální či fyzický stav?

Teoretická část bude vycházet z kritické analýzy prostudované odborné literatury. V této části bude definována nezaměstnanost, zaměří se na typy nezaměstnanosti, příčiny nezaměstnanosti. Vymezeny budou rizikové skupiny, které jsou nejčastěji ohroženy dlouhodobou nezaměstnaností. Zmíněny budou negativní psychologické a sociální důsledky dlouhodobé nezaměstnanosti ovlivňující prožívání a chování jedince. Uvedené

poznatky budou vycházet z odborné literatury. V jedné z kapitol bude přiblížena zvolená výzkumná metoda a zmíněny budou i důvody volby této metody.

Cílem empirické části bude získat poznatky od nezaměstnaných jedinců, interpretovat jejich dopady v rovině sociální i psychologické. Kvalitativní výzkum zjistí jejich osobní názory a pocity, které měli jedinci v době nelehké životní situace a předloží analýzu zpracovaných rozhovorů.

2.2 Metodika

V praxi z běžně používaných metod bude zvolen přístup kvalitativního výzkumu s využitím metody hloubkového rozhovoru. Použita bude technika polostandardizovaného rozhovoru- interview. Podle Dismana (2000) bude výzkum probíhat v několika fázích.

- přípravná fáze (stanovení cílů, formulace otázek, příprava tazatelů, terénu)
- provedení rozhovorů (získání dat, subjektivních poznatků nezaměstnaných)
- zpracování sebraných dat
  - transkripce (přepis rozhovorů)
  - segmentace (dělení do jednotlivých celků podle dílčích cílů, každý dílčí cíl bude dále dělen do odstavců podle tazatelských otázek)
  - kódování a kategorizace (jednotlivé segmenty budou tříděny podle odpovědí informantů)
- nestatistické zhodnocení zpracovaných dat (analýza a závěr jednotlivých cílových otázek, komparace s prostudovanými předloženými závěry z literatury, hledání odlišností, hledání vztahů mezi jednotlivými kategoriemi, získání a vyzdvižení dalších podnětů)
- předpokládané stanovení hypotéz pro další kvantitativní výzkum
- diskuse výsledků
- obecný závěr

K využití kvalitativního výzkumu bude přistoupeno proto, aby bylo možno odhalit skutečnosti, získat detailní informace o náročné životní situaci jedince mající vliv na jejich život, popřípadě život celé rodiny. Při posuzování bude dodržováno respektování etického kodexu a zásad kritické objektivnosti. Údaje budou získány použitím techniky polostandardizovaného rozhovoru, s možností klást libovolné doplňující otázky.

K dosažení cíle bude použita jedna ze základních metod kvalitativního výzkumu - interview. Mezi dvěma klíčovými typy rozhovoru standardizovaný a nestandardizovaný rozlišuje Disman (2000) ještě celou škálu jiných druhů, z nichž za nejvýznamnější považuje polostandardizovaný. Zvolen bude právě tento typ rozhovoru, protože v něm mohou být některé části úplně strukturované a jiné naopak nestrukturované. Bude možné klást libovolné doplňující otázky, což může rovněž pomoci tam, kde respondent nepochopí (nebo pochopí špatně) některou z otázek. Podle Dismana (2000) právě tento druh interview umožní sloučit výhody jak standardizovaného, tak nestandardizovaného rozhovoru. Zvláštním typem polostandardizovaného rozhovoru je i tzv. hloubkový rozhovor, jenž se často provádí za pomoci psychologických metod a postupů. Používá se takřka výlučně při kvalitativním výzkumu, avšak nedá se aplikovat na velké či rozptýlené výběrové vzorky (Disman,2000).

Dílčí výzkumné otázky budou obecné, proto k přesnému zjištění odpovědi na hlavní cíl bude nutné klást informantům také vhodné tazatelské otázky. Tyto zvolené otázky pomohou rozvinout dílčí výzkumné otázky a posléze syntézou nalezených odpovědí získat odpovědi jak na dílčí tak i hlavní cíl výzkumu. Budou kladeny i doplňující analytické otázky např. proč? jak ? co ? kde? Otázky budou kladeny otevřeně, aby byla zachycena interpretace informantů komplexně, bez jakékoliv limitace. Jak uvádí Disman (2000), nejsilnější stránkou kvalitativního výzkumu je skutečnost, že o redukci dat rozhodují zkoumané osoby, protože nejsou směřovány do předem určených schémat. Informanti budou odpovídat pouze podle svých subjektivních pocitů, zkušeností a vědomostí. Výzkum si nebude klást požadavky na vysokou spolehlivost a zobecnitelnost, ale bude klást důraz na validitu. Z pozice výzkumníka se budou tato sebraná komplexní data dále zpracovávat.

Dopady nezaměstnanosti budou u jednotlivců různé a právě tato metoda bude vhodná k získání hlubších poznatků. Data budou získána sice od menšího počtu informantů, ale umožní to zjistit, jaké dopady měla nezaměstnanost právě na tyto oslovené osoby. Všichni informanti budou náhodně osloveni, nezaměstnaní budou různě dlouhou dobu. Právě mikro - orientovaný výzkum typický pro kvalitativní výzkum se zabývá zkoumáním jen několika málo jedinců (Hendl, 2005).

Autorka si je vědoma toho, že bude pracovat s omezeným počtem informantů a proto nebude možné závěry zobecnit. Avšak přesto se dá očekávat, že situace nezaměstnaných, kterými se ve výzkumu bude autorka zabývat, se nebude mnoho lišit od situace ostatních, kteří mají stejnou pozici. Při výzkumném šetření bude použita metoda polostandardizovaného rozhovoru, při kterém budou vybraní informanti odpovídat na otázky.

Při kvalitativní výzkumné strategii bude uplatněna profesní a osobní zkušenost výzkumníka, teoretické seznámení se s problematikou, částečná znalost specifického prostředí z proběhlé praxe na oddělení zaměstnanosti. Výzkum bude probíhat s jedinci, kteří byli evidováni na Úřadu práce ve městě Trutnov. Jeden informant je z blízkého okolí, jedním informantem je osoba, která nastoupila do zaměstnání v zařízení, kde autorka pracuje. Předtím byl informant v evidenci na Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání. Přesto, že provádět výzkum s osobami, se kterými je výzkumník pracovní nebo osobně v kontaktu, bývá uváděno, jako jedna z nevýhod se kterou se můžeme při kvalitativní výzkumné strategii setkat, vnímá to autorka jako výhodu. Byl navázán blízký kontakt s informantem a právě díky důvěře ke známé osobě informant může otevřeně odpovídat na dotazy. Při vedení rozhovoru bude snaha vyvarovat se zjednodušení, nežádoucího zkreslení a eliminovat svůj osobní vliv na informanty.

J. Zita, který se zabýval etickými problémy sociálního výzkumu v rámci sociální práce, zmiňuje, že „*ve výzkumných studiích může dojít k několika etickým problémům včetně fyzického poškození, psychického poškození, narušení soukromí, klamání účastníků nebo vymyšlení poznatků*“ (Dudley, 2005 in Zita 2010, s. 271). V rámci výzkumu byla snaha co možná nejvíce eliminovat tato možná rizika.

2.2.1 Využití kvalitativní výzkumné strategie

Pro výzkumnou metodologii neexistuje úplně jednoznačná terminologie. Je to pojem dosti obsáhlý a složitý. Usiluje o soustavné vědění s použitím výzkumných metod. Popisuje až dvacet různých typů výzkumných variant, které se dají použít při zpracování závěrečné práce. Pojem *metodologie* pochází z řecké slova *methodus* překládáno jako cesta za něčím (Maňák, Švec, 2005). Metodologie výzkumu se řídí několika pravidly. Musí odpovídat zkoumanému předmětu a respektovat provázanost mezi metodou a vědeckým systémem. Výzkum by měl být validní, to znamená, že měříme skutečně to, co jsme chtěli měřit. Zachována by měla být objektivita vědeckého výzkumu, která je závislá na správném vymezení problematiky, na vhodném formulování výzkumných otázek, ale také na vhodném výběru a použití výzkumné metody (Hendl,2005).

Kvalitativním výzkumem se obecně označuje výzkum nevycházející ze statistických zhodnocení, ve výstupech bývá bez použití kvantifikačních postupů. Jde o výzkum, který se zaměřuje na oblast lidských vztahů a postojů. Údaje získané prostřednictvím rozhovorů, pozorování, studiem pramenů se analyzují nematematickým postupem (Strauss, Corbinová,1999).

Podle Hendla (2005) je kvalitativní výzkum metoda, zaměřená na popis a interpretaci sociálních, individuálních či skupinových jevů a vytvoření komplexního, holistického obrazu. Tato metoda se snaží zkoumaný jev porozumět, ale nezříká se ani vysvětlení. Porozumění znamená rekonstrukci toho, jak druhý propojuje skutečnosti pomocí uznávaných zákonitostí, zatímco vysvětlení znamená propojení událostí pomocí námi uznávanými zákonitostmi. Pro kvalitativní výzkum je typické zaměření se na případ, otevřenost vůči zkoumaným osobám. Zahrnuje i subjektivitu, částečnou identifikaci se zkoumaným jevem, reflexivitu, což znamená připravenost výzkumníka reagovat na nečekané momenty (Hendl, 2005).

2.2.2 Legitimizace výzkumných technik

Ke kvalitativní výzkumné strategii se autorka přiklonila především proto, aby byl získán podrobný popis situace, zjištěno, jaký vliv má nezaměstnanost na jedince, ve snaze pochopit nelehkou situaci. Postoj jako výzkumníka bude v interní pozici a data, která budou z výzkumu získána, budou bohatá a půjdou do hloubky dané problematiky. Dalším kritériem při výběru strategie byla i úroveň zkoumaného jevu, která je v rovině mikro. „*Mikro-orientovaný výzkum se zabývá interakcemi a chováním několika jedinců, upřednostňuje interpretativní a kvalitativní strategie*“ (Hendl, 2005, s. 58). Rovinu mikro, mezo a makro v rámci výzkumu, jako součást sociální práce, zmiňuje rovněž J. Zita (2010).

Hloubkové rozhovory nepředkládají respondentovi možné formulace odpovědi nebo jejich kategorie, ale umožňují dotazovanému vyjádřit své názory a pocity. Tazatel může vstupovat do rozhovoru pomocí doplňujících otázek, aby získal podrobnější informace o tématech, která jsou pro daný výzkum klíčová (Hammersley, 2013).

Jak uvádí Hendl (2005), kvalitativní výzkum se provádí pomocí delšího a intenzivnějšího kontaktu s jedincem nebo skupinou. Jednou z technik je polostandardizovaný rozhovor. Sběr dat probíhá kladením otázek, nasloucháním vyprávění a získáváním odpovědí. Rozhovor vede pouze jedna osoba, otázky by měly být jasné, citlivé, neutrální a otevřené. Pro správné řazení otázek neexistují pravidla, nesmí se však pokládat více otázek najednou. Informant má možnost vyjádřit svůj vlastní názor, zkušenost a pocit. Zásady pro vedení interview: (Hendl, 2005).

- Zajištění důkladné přípravy a nácviku provedení rozhovoru
- Účel výzkumu určuje celý proces interview
- Vytvoření vztahu vzájemné důvěry, vstřícnosti, zájmu
- Informant má možnost vyjádřit se vlastním stylem a použít vlastní termíny
- Otázky v rozhovoru nejsou totožné s výzkumnými otázkami
- Otázky jsou formulovány jasným způsobem, vždy se klade pouze jedna otázka
- Používání sondážních otázek
- Pozorné naslouchání, zajištění dostatku času na odpověď

- Udržování neutrálního postoje, sběr dat bez posuzování informanta
- Jasně dát informantovi na vědomí jaká data požadujeme
- Zohlednění časových možností dotazovaného
- Pozornost a citlivost k tomu, jak je dotazovaný ovlivěn rozhovorem
- Reflexe a sebekritika výzkumníka
- Kompletace a kontrola úplnosti poznámek po ukončení rozhovoru

3 Teoretická východiska

Ze společenského pohledu je nezaměstnanost popisována jako nežádoucí jev, jako sociální problém. V tržní ekonomice je to však jev přirozený, který nelze a ani není žádoucí ho zcela odstranit. Na trhu práce se jedná o projev nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou (Dvořáková, 2007).

3.1 Definice pojmu nezaměstnanost

S definicí nezaměstnanosti se můžeme setkat v různých verzích. Může být pevně ustanovena v zákonné podobě nebo v různém podání v odborné literatuře.

Jednou z definic nezaměstnaného, kterou uvádí autorka Dvořáková (2007) je, že za nezaměstnaného se považuje osoba, která se uchází o zaměstnání, přičemž uchazečem o zaměstnání je osoba, která není v pracovním poměru nebo v obdobném vztahu, nevykonává samostatnou výdělečnou činnost, ani se soustavně nepřipravuje na budoucí povolání. Taková osoba musí za účelem splnění kritéria nezaměstnanosti požádat o zprostředkování vhodného zaměstnání na příslušném úřadu práce v místě svého trvalého bydliště (Dvořáková, 2007).

Nezaměstnanost představuje sociálně-ekonomický problém. Lidé nebyli na tento problém dostatečně připraveni, a proto na ně působí jako silně stresující faktor. Společnost vnímala nezaměstnaného člověka z počátku jako výjimečnost. V současnosti však dochází k postupné adaptaci na tento druh sociálního problému a začínají se vytvářet účelné strategie k jejich zvládnutí (Vágnerová, 2012).

Podle Mareše není zaměstnaný každý, kdo pracuje a zároveň každý, kdo nepracuje, není nezaměstnaný. Zaměstnání se vztahuje k práci na smluvním základě, kde je mimo jiné uvedena odměna za jeho výkon. Nezaměstnaný je ten, který nemá práci a nějakou si hledá. Hledání zaměstnání je důležitým znakem nezaměstnaného. Jedinec, který zaměstnaný není a nehledá si žádnou práci, je ekonomicky neaktivní, nelze ho označit za nezaměstnaného (Mareš, 2002).

Jestliže chceme definovat nezaměstnaného jedince, nestačí k jeho vymezení jen konstatování, že jde o osobu, která nepracuje. Přiznání statutu nezaměstnaného je striktně podmíněno několika dalšími skutečnostmi a jednotlivé instituce mají nastaveny vlastní soubory kritérií, vymezujících nezaměstnanou osobu. Jedná se například o definici ILO (Mezinárodní organizace práce), která obsahuje následující podmínky:

- věk starší 15 let,
- postavení na trhu práce – není v placeném zaměstnání či nevykonává
- samostatnou výdělečnou činnost,
- aktivnost – aktivně hledá zaměstnání prostřednictvím úřadů práce, soukromých agentur práce, inzerce, příbuzných, přímým oslovováním zaměstnavatelů či podnikáním kroků vedoucích k založení vlastní firmy,
- připravenost nastoupit do zaměstnání okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů.

Výklad nezaměstnaného podle Eurostatu je shodný s definicí ILO, ovšem s jednou výjimkou, která přesně určuje jak spodní, tak i horní hranici věku nezaměstnaného. Mezi nezaměstnané, kteří splňují uvedené podmínky ILO -nemají práci, aktivně ji hledají a mohou okamžitě nastoupit do zaměstnání, lze podle této výjimky zařadit jen jedince ve věku 15 až 74 let. Česká republika akceptuje obě zmíněné definice (Halásková,2001).

3.2 Základní typy nezaměstnanosti

Z ekonomického pohledu rozlišujeme podle příčiny tři základní typy nezaměstnanosti: frikční, strukturální a cyklickou.

Frikční nezaměstnanost existuje z důvodu mobility pracovníků. V angličtině je označována výstižným termínem – „people between two jobs“(Kaczor, 2013).

Lidé potřebují určitý čas nutný k vyhledání nového pracovního místa. Vzniká tehdy, když pracovník sám opustí své dosavadní zaměstnání, nebo v případě ukončení pracovního poměru ze strany zaměstnavatele. Spadají sem také studenti po ukončení studia, hledající si své první zaměstnání. Do frikční zaměstnanosti se často zařazuje i tzv. sezónní zaměstnanost, typická pro zemědělství anebo stavebnictví. Základní rysem frikční

nezaměstnanosti je, že v souhrnu proti takto nezaměstnaným existují na trhu práce volná pracovní místa. Určitou dobu trvá, než si nezaměstnaný najde zaměstnání. To znamená, že frikčně nezaměstnaným je člověk pouze dočasně. Z důvodu neustálého pohybu v ekonomice je zřejmé, že určitá frikční nezaměstnanost bude v ekonomice vždy existovat (Pavelka, 2007).

Strukturální nezaměstnanost, jak samotný název napovídá, vzniká z důvodu strukturálních změn v ekonomice. Neustále dochází k útlumu některých odvětví, zatímco jiná odvětví expandují. To vede k situaci, že zaměstnanci zanikajících odvětví mohou mít jinou kvalifikaci, než potřebují odvětví expandující. Lidé se stávají strukturálně nezaměstnanými a je potřeba změnit jejich kvalifikaci např. rekvalifikacemi, což však může trvat delší dobu (Mareš, 2002).

Dvořáková uvádí, že strukturální nezaměstnanost vzniká v případě, kdy nabídka pracovních sil (členěno podle věku, oboru, regionu) je vyšší než poptávka po nich v uvedené struktuře. Vzniká také v situaci, kdy osoby hledající zaměstnání nejsou dostatečně mobilní a flexibilní, aby si zaměstnání sháněli na jiných trzích práce, tedy například v jiném regionu či v jiném oboru práce (Dvořáková, 2007).

Strukturální nezaměstnanost tedy vzniká z důvodu kvalifikačního nebo místního nesouladu mezi poptávkou a nabídkou práce. Opět zde však platí, že v souhrnu jsou v ekonomice volná pracovní místa. Z výše uvedených důvodů se dá říci, že strukturální nezaměstnanost je hlavní příčinou regionálních rozdílů v míře nezaměstnanosti.

Cyklická nezaměstnanost bývá také nazývána jako konjunkturální. Je vyvolána cyklickými změnami v oblasti ekonomie a hospodářství. Tato nezaměstnanost vzniká v případě, že je poptávka po zboží a službách při určitých mzdových sazbách a určité produktivitě práce nižší, než by bylo potřeba k tomu, aby mohli být zaměstnaní všichni ekonomicky aktivní jednotlivci na daném trhu práce (Dvořáková, 2007).

Cyklickou nezaměstnanost popisuje Pavelka jako ekonomický proces, kdy při recesi klesá hrubý domácí produkt a roste počet nezaměstnaných. Naopak při expanzi hrubý domácí produkt roste a počet nezaměstnaných klesá. Při této nezaměstnanosti existuje však všeobecný přebytek nabídky práce nad poptávkou po práci. Na rozdíl od

strukturální nezaměstnanosti, která postihovala pouze některá odvětví, cyklická nezaměstnanost zasahuje do všech oblastí (Pavelka, 2007).

Rozlišujeme ale jiné formy nezaměstnanosti. Dobrovolná či nedobrovolná a podle délky trvání krátkodobá a dlouhodobá.

Dobrovolná nezaměstnanost je popisována jako stav, kdy při nabídnuté mzdě či platu, dávají nezaměstnaní přednost jiným aktivitám než práci. Upřednostňují volný čas, péči o domácnost, studium, předčasný odchod do důchodu apod. Bývají však evidováni na úřadech práce, proto je potřeba i s touto formou nezaměstnaností počítat (Šimek, 1997).

Při dobrovolné nezaměstnanosti si lidé hledají práci, ale obvykle vyžadují vyšší mzdu, než je běžná na trhu. Raději zůstávají určitou dobu dobrovolně nezaměstnaní, než by pracovali za horších podmínek. Typickým znakem této nezaměstnanosti je, že čím jsou vyšší dávky podpory nezaměstnanosti, tím je vyšší (Holman, 2011).

Oproti tomu je **nedobrovolná nezaměstnanost** stav, kdy nezaměstnaný hledá práci za mzdu, která na daném trhu převládá, ale přesto ji nemůže najít (Holman, 2011). Keynes popisuje příčiny nedobrovolné nezaměstnanosti ekonomicky. Mzdy se nepřizpůsobují trhu práce, reagují na ekonomické šoky zpomaleně. Mzdy se nepohybují, aby vyčistily trhy. Naopak vzniká nesoulad mezi těmi, kdo zaměstnání hledají a volnými pracovními místy. Příčiny nezaměstnanosti vychází ale i z požadavků na práci. Je mnoho pracovních míst, které vyžadují mimořádné kvalifikační nároky, pro které není k dispozici potenciál pracovní síly. Vzniká nedobrovolná nezaměstnanost při současném vysokém neobsazení pracovních míst (Keynes, 2004).

Skrytou nezaměstnanost, stejně jako občas uváděné pojmy „pravá“ nebo „nepravá“ nezaměstnanost, můžeme také považovat za jednu z forem nezaměstnanosti. Statistiky počítají pouze ty osoby, které se registrují k získání podpory v nezaměstnanosti. Nezahrnují však další osoby, které nejsou schopny si práci nalézt, ale neregistrují se. Největší skupinu v této kategorii představují vdané ženy (Šimek, 1997).

Významným parametrem nezaměstnaností je délka trvání nezaměstnanosti, tzn. doba nezaměstnanosti ve dnech, týdnech nebo měsících, trvající bez přerušování. Tento parametr je těsněji spojen se sociální dimenzí nezaměstnanosti. Jeho hodnoty jsou

primárně odvozovány na základě sociálně psychologických důsledků subjektivní reflexe vlastní sociální a ekonomické situace (Šimek, 1997).

Krátkodobá nezaměstnanost je nezaměstnanost, která obvykle trvá několik týdnů či maximálně měsíců. **Dlouhodobou nezaměstnaností** se pak rozumí nezaměstnanost, která trvá déle než rok. Z hlediska nezaměstnanosti jako sociálního problému lze říci, že dlouhodobá nezaměstnanost je závažnějším sociálním problémem než nezaměstnanost krátkodobá, která v celé řadě případů ani sociálním problémem být nemusí, což se týká například frikční nezaměstnanosti (Holman, 2011).

Technologická nezaměstnanost je v rámci forem nezaměstnanosti relativně nový pojem. Technologická nezaměstnanost je úzce spjata s vědecko-technickou revolucí a postupným nahrazováním pracovní síly kapitálem jako jsou stroje, moderní technologie (Kaczor, 2013).

3.3 Příčiny nezaměstnanosti

Samotné typy nezaměstnanosti uvedeny výše, nám předkládají jednotlivé příčiny nezaměstnanosti. Jsou to ty hlavní z příčin, ale nezaměstnanost ovlivňují i další faktory.

Je to **vládní politika zaměstnanosti**. Vláda může svými opatřeními zlepšovat informovanost o volných pracovních místech, financovat rekvalifikace nebo podporovat migraci za prací. Mimo taková opatření vláda může aktivně usilovat o snížení nezaměstnanosti tím, že bude stimulovat ekonomiku dodatečnými vládními výdaji. Dodatečné vládní výdaje mohou vytvořit pracovní místa a snížit nezaměstnanost, zkušenosti ovšem ukazují, že čím větší je snížení nezaměstnanosti, tím větší je v konečném důsledku inflace (teorie Phillipsovy křivky). Míra nezaměstnanosti tak může díky dodatečným vládním výdajům klesat. Z krátkodobého hlediska je vidět růst a dobré výsledky přijaté politiky, pracovníci jsou spokojeni, protože rostou jejich příjmy. Reálné mzdy ovšem vzhledem k růstu cenové hladiny (inflaci) růst nemusí, z dlouhodobého hlediska se může ukázat, že takový růst byl uměle vyvolaný a dlouhodobě neudržitelný. Pasivní vládní zásahy mají zmírňovat dopady nezaměstnanosti, typicky vyplácením dávek v nezaměstnanosti a sociálními dávkami (www. Investujeme. CZ, 2009).

Dalším faktorem je stanovení **minimální mzdy a sociálních dávek**. Větší sociální jistoty mohou být příčinou vyšší dobrovolné nezaměstnanosti, například v podobě nižšího zájmu o hůře placenou práci. Nízká mzda a dosažitelnost relativně vysokých sociálních dávek může být pracovně demotivující. Minimální mzda je institut hospodářské politiky, jehož jedním z cílů je zabránit pádu zaměstnanců s nejnižšími mzdami do chudoby. Minimální mzda by měla zajišťovat, aby byl pracující člověk schopen ze svého příjmu hradit své základní životní potřeby a nebyl závislý na sociálních dávkách. Jako každé regulační opatření v socioekonomické oblasti je ovšem minimální mzda předmětem zásadního politického sporu. Politická pravice zdůrazňuje možné negativní dopady minimální mzdy na zaměstnanost. Trh práce je podle tohoto typu kritiky minimální mzdy deformován jak na straně nabídky, tak na straně poptávky. Pokud je minimální mzda nastavena příliš vysoko, snižuje se poptávka po práci na straně zaměstnavatelů a zároveň se zvyšuje nabídka práce na straně uchazečů. Minimální mzda sice zajistí vyšší mzdy, ale ve výsledku pro menší počet zaměstnanců – minimální mzda tak údajně vytváří nedobrovolnou nezaměstnanost. Politická levice naopak zdůrazňuje sociálně-ochrannou a ekonomicky - kriteriální funkci minimální mzdy a souvislost mezi jejím zvyšováním a nezaměstnaností považuje za nevýznamnou (www. Vláda. CZ, 2016). V České republice byla minimální mzda poprvé zavedena v roce 1991. Stanovení minimální mzdy od 1. ledna 2018 je dvacátou změnou této mzdové veličiny od jejího zavedení.

Tabulka č. 1: Vývoj minimální mzdy od jejího zavedení v roce 1991

Období	Výše minimální mzdy	
	v Kč za měsíc	v Kč za hodinu
1991 únor	2 000	10,80
1992 leden	2 200	12,00
1996 leden	2 500	13,60
1998 leden	2 650	14,80
1999 leden	3 250	18,00
1999 červenec	3 600	20,00
2000 leden	4 000	22,30
2000 červenec	4 500	25,00
2001 leden	5 000	30,00
2002 leden	5 700	33,90

2003 leden	6 200	36,90
2004 leden	6 700	39,60
2005 leden	7 185	42,50
2006 leden	7 570	44,70
2006 červenec	7 955	48,10
2007 leden	8 000	48,10
2013 srpen	8 500	50,60
2015 leden	9 200	55,00
2016 leden	9 900	58,70
2017 leden	11 000	66,00
2018 leden	12 200	73,20

(Zdroj: stránky MPSV, veřejná databáze)

Demografie a zaměstnávání zahraničních pracovníků je další faktor ovlivňující trh práce. Lidé dnes obecně žijí déle, klesá porodnost, doba ekonomicky aktivního života se obecně prodlužuje a roste vliv migrace. Cizinci v domácí ekonomice nacházejí práci zejména proto, že jsou ochotni dělat za minimální mzdy, za které by domácí pracovníci nepracovali. Zahraniční pracovníci také někdy vykonávají práce, kterou tuzemští pracovníci za daných podmínek dělat nechtějí (www. Investujeme. CZ, 2009).

Česká republika je z hlediska pracovní migrace atraktivní zejména pro země bývalého Sovětského svazu – země ekonomicky slabší a kulturně příbuzné. Vzhledem k postoji ČR v oblasti migrační politiky, míře připravenosti integrovat cizince do společnosti a vývoji na trhu práce, funguje pracovní migrace v ČR spíše k vyplnění mezer na trhu práce, tj. zahraniční pracovníci doplňují českou pracovní sílu (Franc, 2006).

Vzdělání, kvalifikace a osobní kompetence. Motivace najít si práci a pracovat je jedním faktorem ovlivňujícím uplatnění se na trhu práce. Dalším faktorem jsou osobní kompetence a způsobilost. Kdo se naučí něco, co každý neumí, získává osobní konkurenční výhodu. S konkurenční výhodou si uplatnění najde snadněji než ten, kdo takovou výhodu nemá. Znevýhodnění jsou absolventi, kteří sice mohou mít kvalifikaci a mohou své vzdělání prokázat, ale chybí jim zkušenosti, způsobilost a kompetence, které získají pouze praxí a uplatňováním znalostí v každodenní realitě. Strukturální nezaměstnanost, kterou dnešní hospodářská krize vyvolává, vytváří a bude vytvářet tlak

nejenom na rekvalifikaci, ale i na mobilitu, pružnost a ochotu stěhovat se za prací (www. Investujeme. CZ, 2009).

Mobilita, pružnost a ochota stěhovat se za prací je ovlivněna zakořeněnými pracovní návyky. Požadavek na práci v místě bydliště nebo nevýhodnost dojíždění za prací špatně placenou, popřípadě vliv nákladů a omezených možností dopravy do zaměstnání, silně ovlivňuje zaměstnanost u nás. Pracovních příležitostí, kde se pracuje od šesti do tří, kde je jistota celoživotního zaměstnání, je a bude stále méně. Význam mobility a pružnosti tak bude pravděpodobně narůstat. Lidé jsou také vázáni hypotékami k místu, kde si pořídili nemovitost. Snižuje to i jejich ochotu a schopnost stěhovat se za prací (www. Investujeme. CZ, 2009).

Češi patří ve srovnání s jinými státy Evropské unie k těm nejméně ochotným k tomu, aby se za prací přestěhovali do zahraničí. Svoloilo by k tomu pouze 35 procent lidí. Vyplývá to z průzkumu, který provedla personálně poradenská společnost Randstad. Tento trend je považován za dlouhodobou záležitost. Neochota Čechů jít za prací do zahraničí je aktuálně podpořena extrémně nízkou nezaměstnaností, širokou nabídkou volných pracovních míst a tlakem na růst mezd a dalších zaměstnaneckých benefitů (www. Zprávy e15.cz,2017).

3.4 Rizikové skupiny ohrožené nezaměstnaností

Podle Mareše (2002) jsou některé skupiny osob z hlediska dlouhodobé nezaměstnanosti rizikovější než jiné. Jednotlivé sociální kategorie mají na trhu práce rozdílné postavení. Kromě rizika dlouhodobého trvání jsou lidé z rizikových kategorií vystaveni vyššímu riziku, že i nově nalezenou práci opět brzy ztratí. Obě rizika spolu souvisejí. Lidé ohrožení dlouhodobou nezaměstnaností se soustřeďují spíše na sekundárním trhu práce. Jak uvádí Mareš (2002, s. 95): „*vysoká míra nezaměstnanosti a dlouhodobá nezaměstnanost jsou nejfrekventovanější především mezi osobami s nízkou kvalifikací, mladými lidmi, ženami, lidmi s nízkým vzděláním, členy minoritních skupin (zejména rasově, ale i kulturně či nábožensky identifikovaných) a novými imigranty.*“

Uplatnění člověka na trhu práce je ovlivněno mnohými charakteristikami. Jsou to věk, pohlaví, vzdělání, zdravotní stav, příslušnost k etnické skupině. Tyto jednotlivé charakteristiky vytváří skupiny lidí, které podléhají většímu riziku ztráty zaměstnání a mohou být ohroženi dlouhodobou nezaměstnaností. Tyto skupiny bývají také často vystavovány riziku opakované nezaměstnanosti (Buchtová, 2002).

Za rizikové skupiny na trhu práce jsou považovány:

- absolventi škol, po dobu 2 let po úspěšném ukončení studia, nejdéle však do 30 let věku
- mladiství uchazeči o zaměstnání
- nekvalifikovaní uchazeči
- osoby pečující o děti do věku 15 let
- uchazeči společensky nepřizpůsobiví
- osoby starší 50 let
- osoby se zdravotním postižením

Rizikové skupiny absolventů škol, po dobu 2 let po ukončení studia, nejdéle však do 30 let můžeme ještě blíže specifikovat. Jedná se o osoby mladistvé starší 15 let, ale mladší 18 let, kteří splnili povinnou školní docházku, ale nedokončili vzdělání středoškolské. Dále do této kategorie nezaměstnaných můžeme zařadit absolventy škol, kteří zatím nenašli pracovní uplatnění. Je zřejmé, že nezaměstnanost u této skupiny mladých lidí je ovlivněna základními faktory, jako je věk a vzdělání. Dnešní doba vyznačující se technologickým rozvojem vyžaduje zaměstnance s určitými vědomostmi. Dnes téměř každý zaměstnavatel požaduje aspoň středoškolské vzdělání s výučním listem. Při uplatnění na trhu práce bývá také častou podmínkou nabytá praxe. Toto však mladiství se základním vzděláním, ale i středoškoláci či vysokoškoláci po ukončení studia nemohou nabídnout.

Závažnost této situace spočívá ve vytvoření si stavové závislosti, přijetí negativních postojů. Jedinec bývá institucionalizován, zvyká si na nižší životní úroveň se závislostí na sociálních dávkách. Tento model bývá přenášen z generace na generaci. Děti v procesu socializace přijímají odlišné hodnotové postoje. Doprovází je rysy závislosti, orientace na přítomnost, neschopnost plánovat (Trhlíková, 2006).

Do rizikové skupiny osob pečující o děti do věku 15 let většinou spadají ženy. Ještě stále je ve většině společnosti považováno za naprosto přirozené to, že žena je odpovědná za výchovu dětí a chod domácnosti. Muž je chápán jako živitel rodiny. Sociální vývoj ve společnosti sice podporuje pracující ženy, ale bohužel nejsou vytvářeny stále rovné příležitosti na trhu práce. Na mladé zaměstnané ženy je pohlíženo zaměstnavateli jako na potenciální matky. Těhotenství je vnímáno jako riziko.

Také malá podpora rozvoje pracovní kariery, segregace čistě ženských a mužských profesí i zažitá genderová stereotypy na trhu práce spojené s představami odlišných vlastností a schopností jsou bariéry, se kterými se setkáváme často (Dudová, 2007). V dnešní době stoupá vzdělanost žen. I ty, které mají rodinu, jsou schopny obstat v náročné profesi. Obtížně však zvládají kariérní nároky spojené s mobilitou, časovou flexibilitou. Ženy, které dávají přednost kariéře před rodinou, bývají často spojeny s představou veřejnosti se zanedbáváním rodiny, dětí, domácnosti (Čermáková, 2000).

Uchazeči společensky nepřizpůsobiví jsou sociálně problémové skupiny v českém právním řádu označovány jako tzv. „osoby společensky nepřizpůsobené“. Jde o neobyčejně rozsáhlou a heterogenní kategorii skupin osob zahrnutých do českého systému sociálního zabezpečení, které by měly být ze strany státu zabezpečovány na regionální a lokální úrovni pracovníky odboru sociální péče. Konkrétně jsou tyto skupiny vymezeny v § 52 a-e vyhláška MPSV č. 182/1991 Sb¹ jako:

- Občané propuštění z výkonu trestu odnětí svobody;
- Občané, proti nimž je vedeno trestní řízení (popř. odložení výkonu trestu);
- Občané závislí na alkoholu a jiných toxikomaniích;
- Občané žijící nedůstojným způsobem života;
- Občané propuštění ze školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy po dosažení zletilosti.

Osoby vyznačující se těmito znaky patří do rizikové skupiny ohrožené nezaměstnaností. Také etnické minority obtížněji získávají uplatnění na trhu práce. Problematiku romského etnika zmiňuje autorka Buchtová (2002) ve své knize. Upozorňuje

---

¹ Provádí se jí Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení a Zákon ČNR č. 500/1990 Sb., o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení.

na to, že většina Romů absolvuje pouze základní vzdělání, značná část toto vzdělání ani neukončí. Tímto se minimalizují šance uspět na trhu práce. Nejsou schopni obstát v konkurenci, nemají kvalitní sociální dovednosti. Další problém představuje fakt, že romské etnikum zatím nebylo plně integrováno do společnosti a žije podle vlastních kulturních vzorců chování a hodnot. Tím se snižují šance společenského uplatnění. Zvýšená koncentrace romských obyvatel utváří uzavřené lokality s vyhraněnými sociálními problémy, vyšší kriminalitou a větší závislosti těchto osob na sociálních dávkách (Buchtová a kol., 2002).

Etnické skupiny můžeme také vnímat jako rizikové skupiny zaměstnanosti. V EU jsou nezaměstnaností postiženi především Romové, Muslimové, Turci, ale také migranti z Afriky či Latinské Ameriky. Touto problematikou se zabývá Evropská síť proti rasismu a to v rámci Evropské unie (www.ENAR, 2014).

Lidé, kteří dosáhnou padesátého roku věku, se dostávají do určitého meziprostoru mezi vyšším středním a seniorským věkem. Buchtová (2002) označuje toto období jako starší dospělost (45-65 let). Osoby starší 50 let se nacházejí v životní etapě, kdy prožívají závažné osobní změny. V rodinách dochází k odchodu dětí z domova, ke sňatkům, zdravotním problémům, úmrtí partnera. Pokud mají práci, mají již upevněné pracovní návyky, pomaleji se díky věku přizpůsobují novým pracovním nárokům. Pro některé zaměstnavatele tak není výhodné starší osoby zaměstnávat. Pokud dojde ke ztrátě zaměstnání v tomto období, nesou to lidé velmi těžce. Bývá to většinou doprovázeno pocitem bezradnosti, nejistoty, ztrátou sebevědomí, strachem o budoucnost. Může dojít k rezignaci na společenský život (Buchtová, Šmajš, Boleloucký, 2013).

Za zdravotně znevýhodněné osoby jsou podle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti považovány fyzické osoby, které mají takovou funkční poruchu zdravotního stavu, při které mají zachovanou schopnost vykonávat soustavné zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, ale jejich možnost být nebo zůstat pracovním začleněním, vykonávat dosavadní povolání nebo využít dosavadní kvalifikaci nebo kvalifikaci získat jsou podstatně omezeny z důvodu jejich dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se považuje stav, který podle poznatků lékařské vědy má trvat déle než jeden rok a podstatně omezuje psychické, fyzické nebo smyslové

schopnosti a tím i možnost pracovního uplatnění. Zohlednění zdravotního postižení jako určité funkční poruchy zdravotního stavu odpovídá mezinárodně uznávaným a používaným hlediskům. Za hlavní zásadu považujeme to, že je fyzickým osobám, které jsou zdravotně handicapovány poskytnuta zvýšená ochrana při přístupu k zaměstnání na trhu práce.

Osobou se zdravotním postižením je podle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti:

- a) fyzická osoba, která byla orgánem sociálního zabezpečení uznána plně invalidní,
- b) fyzická osoba, která byla rozhodnutím orgánu sociálního zabezpečení uznána částečně invalidní,
- c) fyzická osoba, která byla rozhodnutím orgánu sociálního zabezpečení uznána za osobu zdravotně znevýhodněnou.

Osoby se zdravotním postižením nachází uplatnění na trhu práce velmi obtížně. Délka v evidenci úřadů práce je více než dvojnásobně vyšší než doba nezaměstnanosti ostatních uchazečů o zaměstnání. Některé ze zdravotně postižených uchazečů lze dokonce považovat za téměř nezaměstnatelné - jejich pracovní omezení daná zdravotními důvody jsou takového charakteru, že umožňují výkon práce jen za specifických podmínek, např. v chráněných dílnách. Pro lidi se změněnou pracovní schopností je velmi těžké najít uplatnění na trhu práce, protože zaměstnavatelé kladou stále větší důraz na produktivitu práce a výkon. Systém sociálního zabezpečení sice poskytuje zajištění základních materiálních potřeb, ale začlenění skupiny zdravotně postižených lidí do společnosti závisí z velké části na širších sociálních, ekonomických a právních podmínkách (Buchtová, Šmajš, Boleloucký, 2013).

3.5 Aspekty nezaměstnanosti

Ztráta zaměstnání přináší kromě problémů sociálních i důsledky zdravotní. Práce je základní podmínkou lidské existence. Většina lidí má symbiotický vztah k práci i k pracovišti. Pokud dojde k porušení tohoto vztahu, dochází k separaci a prožívání ztráty. Jsou popsány negativní důsledky na úrovni sociální, psychologické a biologické, kdy ve svých důsledcích je ovlivňován zdravotní stav jedince (Buchtová a kol, 2002).

Nezaměstnanost není jen ekonomickým, ale především i sociálním a kulturním problémem. Proto také prostředky vynaložené do boje s nezaměstnaností i s jejími důsledky nejsou jen ekonomickou, ale i sociální a kulturní investicí. Efektivitu těchto investic je nutné poměřovat tedy dle ekonomických kritérií, ale i sociálních, jako je např. změna postoje veřejnosti k zaměstnání, nezaměstnanosti i vzdělávání (Mareš, 2002).

Mareš pohlíží na názory, které pokládají práci za pouhý zdroj příjmu za přežití a neplatné. V současné představě jsou stejně významné ty aspekty, které posilují seberealizaci, sebeúctu a sociální vztahy. Proti instrumentální orientaci stojí orientace seberealizační. Ve svém výzkumu se věnoval zjišťování významu jednotlivých aspektů práce. Tyto aspekty rozdělil do tří hlavních skupin, pod které spadaly dílčí aspekty. Jedná se o: instrumentální aspekty, sociální aspekty a aspekty seberealizační. Ve vyhodnocení je nutné brát ohled na vliv věku, vzdělání, sociální třídy a pohlaví. V nižší třídě je například významnější složka instrumentální, ve vyšší a vyšší střední třídě je větší důraz na seberealizační aspekty. Například v porovnání s jinými evropskými zeměmi je v České republice menší důraz kladen na společenské aspekty (užitečnost práce) a některé položky seberealizační skupiny aspektů (příležitost něčeho dosáhnout). Z celkového výzkumu, který zjišťuje význam práce, rodiny a volného času však vyplývá, že práce je v české společnosti velmi významná (94% respondentů zvolilo „významná“, 53% respondentů zvolilo „velmi významná“) nejen pro její instrumentální charakter. Význam zaměstnání se neliší ani z hlediska mužů a žen, ani mezi příslušníky jiných sociálních tříd (Mareš, 2001).

3.5.1 Psychologické dopady nezaměstnanosti

Ztráta zaměstnání může být jednou z nejvíce stresujících ekonomických událostí v životě. Většina lidí spoléhá na své výděly ze zaměstnání pro zachování si životní úrovně a mnoho lidí nevidí v práci pouhý příjem, ale také smysl svého konání. Ztráta zaměstnání přináší pokles životní úrovně dnes, nejistotu budoucna a ztrátu sebeúcty (Mankiw, 1999).

S dlouhodobou nezaměstnaností se pojí řada i vážnějších negativ, např. kriminalita, sebevraždy, alkoholismus.

V kvalitě života nezaměstnaných i zaměstnaných osob představuje zdraví jednu z nejdůležitějších hodnot. Zpravidla si to člověk uvědomí, až když tuto hodnotu ztratí,

třeba i v důsledku ztráty zaměstnání. Zdraví je zdrojem tělesné a duševní pohody, od kterého se odvíjí také předpoklad pro získání a udržení si zaměstnání (Buchtová, 2008).

Pojem zdraví je pojmem nepochybně komplexní povahy, přičemž je zpravidla chápán jako žádoucí kladný prvek lidského života (Kebza, 2005). Světová zdravotnická organizace předložila definici zdraví takto: „*Zdraví je stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody a harmonické rovnováhy*“. (WHO, 1948). Kebza dodává, že WHO vymezuje tedy zdraví jako stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody, a ne jako pouhou nepřítomnost nemoci nebo slabosti (Kebza, 2005). Šolcová a Kebza také vnímají zdraví jako kvalitu, která odpovídá celostnímu pohledu, kdy lidé při posuzování vlastního zdraví nevycházejí pouze z fyzického stavu, ale zahrnují do posouzení zpravidla emoční, sociální a spirituální osobní pohodu (Šolcová, Kebza, 2006).

Na souvislost mezi nezaměstnaností a tělesnými i duševními chorobami upozornilo již mnoho výzkumů, které podávají obecné portréty ztráty práce jako vysoce stresující zkušenosti, která vyvolává výše zmíněné psychické reakce a zhoršené fyzické zdraví (McKee-Ryan et al., 2005).

Nezaměstnanost je pro mnoho lidí vysoce traumatizující., ovlivňuje fyzické i psychické zdraví. Znamená i ztrátu sociálního statusu, prestiže, která je spojována s určitými osobními charakteristikami a dispozicemi. Vyvolává v člověku pocity nepotřebnosti, neužitečnosti a i neschopnosti, vede ke ztrátě sebedůvěry. Stres, který z nezaměstnanosti plyne, není často bez následků na zdraví jedinců. Výsledky některých průzkumů naznačují, že se změnou míry nezaměstnanosti se často mění i míra onemocnění imunitního, cévního a mozkového či kardiovaskulárního systému a rovněž míra psychických onemocnění a potíží. Uvedené skutečnosti nelze však absolutizovat (Winkler, Wildmanová, 1999).

Také McKee-Ryan et al. (2005) upozorňují, že je při zjišťování otázky subjektivního fyzického zdraví vždy třeba provést nejen subjektivní dotazování případných potíží, ale také posoudit objektivní ukazatele a symptomy fyzického zdraví, což může být například záznam krevního tlaku (McKee-Ryan et al., 2005).

Při dlouhodobé nezaměstnanosti se mohou lidé nacházet nejen ve špatné finanční situaci spojené se ztrátou zaměstnání, ale na jejich stavu se odráží i různé negativní emocionální vlivy. Negativní dopady této ztráty jsou o to silnější, když člověk ztratil zaměstnání, které ho bavilo, naplňovalo a se kterým se vnitřně sžil. Dlouhodobá

nezaměstnanost si však vybírá svou daň v té podobě, že takovéto snížení sebevědomí, pocit ztráty své pracovní identity, pociťuje i člověk, pro kterého sice jeho bývalá pracovní pozice nebyla ideální, ale přeci jen mu poskytovala možnost v něčem se realizovat. Byl prospěšný, s větším či menším úspěchem vykonával svou činnost a byl za ní ohodnocen. Čím déle nezaměstnanost trvá, tím více je pro člověka ztráta citelnější. Osobní identita se pak s tou pracovní v mnohém propojuje. Nezaměstnaný ztrácí pracovní identitu, může nabývat pocitu, že ztrácí i část sebe – osobní identitu. S takovými pocity sebezpochybování se pak přidružují různé stavy smutku, hněvu, úzkosti a beznaděje (www.celostní medicína.cz,2013).

Nezaměstnanost nevylučuje však ani aktivní a pozitivní životní styl, vyrovnané rodinné vztahy a zachování přijatelné strukturace času atd. Vždy závisí na individuálních postojích, mravní síle a strategiích nezaměstnaných osob. Někteří lidé se vyrovnávají s nezaměstnaností lépe, jiní hůře. Všeobecně platí, že lépe se s handicapem nezaměstnanosti vyrovnávají ti, kdo mají určité zázemí i úspory a jsou adaptabilnější (Winkler, Wildmanová,1999).

Když dlouhodobá nezaměstnanost trvá měsíce nebo roky, negativní pocity sílí, nabalují se na ně jiné, což vede k vážným dopadům na jedince a jeho vztahy. Z psychologického hlediska jde především o depresivní epizody, které mohou být dlouhodobé a vracející se – tzv. rekurentní deprese, stres a duševní potíže související s přizpůsobením se situaci v dlouhodobé nezaměstnanosti spojené se ztrátou pracovního statusu, zvýšená iritabilita, úzkostné stavy, podrážděnost a hněv, nedostatek sebedůvěry. Přidružovat se pak mohou další negativní následky v podobě nezdravých zdravotních návyků. Jsou jimi pití alkoholu, kouření cigaret nebo užívání jiných návykových látek. Kromě psychologických a zdravotních dopadů se nezaměstnanost začne odrážet i na povaze sociálních vztahů. Objevují se partnerské neshody, konflikty, potíže v komunikaci, stažení se ze sociálních interakcí, ochuzení kontaktu s kamarády a blízkými, stranění se společnosti a přátel (www.celostní medicína.cz, 2013).

3. 5. 2 Sociální dopady nezaměstnanosti

Mareš (2002) uvádí, že sociální život je prací ovlivněn velmi. Uvádí pět základních potřeb, které jsou uspokojovány zaměstnáním a jejichž uspokojování tedy nezaměstnanost omezuje či blokuje.

Práce v zaměstnání svým strukturovaným a regulovaným charakterem:

1. vytváří pro zaměstnaného člověka reálnou strukturu času (dne, týdne, roku),
2. znamená příležitost pravidelně sdílené sociální zkušenosti mimo rámec rodiny,
3. umožňuje jedinci podílet se na cílech a účelech, které ho přesahují,
4. vymezuje jeho osobní status a osobní identitu,
5. vynucuje si řadu aktivit, k nimž bez zaměstnání člověk není motivován (Mareš, 2002).

Mezi sociální dopady, které přináší dlouhodobá nezaměstnanost, je i ztráta pracovních návyků nezaměstnaného. Snižuje se tím možnost nalézt nové pracovní místo. Nezaměstnanost se svými sociálními dopady ovlivňuje společenský život. Mění se chování a postoje nezaměstnaných jedinců. Tyto důsledky jsou rozmanité svým rozsahem i obsahem, protože nezaměstnanost sama o sobě má různorodý charakter a samozřejmě je jedinci různě pocíťována a prožívána. Někdy se za ni skrývají lidské tragédie, jindy je doprovázena většími či menšími negativními následky, projevujícími se v různých oblastech osobního i společenského života. Sociální důsledky jsou samozřejmě mezi sebou úzce podmíněny a propojeny (Winkler, Wildmanová, 1999).

Nezaměstnanost znamená ztrátu finančních prostředků. Podpora v nezaměstnanosti, na kterou však nemají všichni nezaměstnaní nárok, je pouze částečná náhrada. Vždy dochází k poklesu životní úrovně a značným finančním potížím nezaměstnaného i jeho rodiny. Průzkumy naznačují, že příjmy z podpor nedosahují ani poloviny předchozích výdělků. Trvá-li nezaměstnanost dlouho, vede pak k chudobě, k sociální izolaci nebo při nejmenším k redukci sociálních kontaktů (Winkler, Wildmanová, 1999).

Rodina, jako sociální instituce je ovlivněna nezaměstnaností nejen poklesem příjmů, ale i v dalších ohledech. Vede např. k narušení denních rodinných zvyklostí, mění pozici a autoritu nezaměstnaného v rodině, může rozbít partnerské vztahy, omezuje

sociální kontakty rodiny, často i její výchovnou funkci, ovlivňuje i porodnost. Muži z obav o zajištění rodiny, odmítají dítě, ženy mohou naopak řešit nezaměstnanost často těhotenstvím (Winkler, Wildmanová, 1999).

Ovlivněna je i strukturace a vnímání času. Nezaměstnanost narušuje obvyklý denní režim, časovou strukturaci dne a mění vnímání času. Čas pro nezaměstnané přestává být důležitý, ztrácí svůj obsah a často je naplňován nudou a pasivními nebo i společensky nežádoucími aktivitami. Čas naplňují spánkem a neúčelným sledování televize, dochází ke kriminalitě, lidé podléhají i škodlivým návykům - alkoholismu apod. Narušení struktury dne bývá nebezpečné zvláště pro mladistvé, kteří časový režim s pracovními návyky nemají ještě zažitý (Winkler, Wildmanová, 1999).

Dlouhodobá nezaměstnanost přináší řadu nepříznivých životních komplikací. Díky finančním problémům se lidé zadlužují, nejsou schopni splácet půjčky. V mnoha případech je s tím spojena exekuce majetku. V krajních případech může dojít i k bezdomovectví, což samozřejmě ještě mnohem více snižuje šance najít si zaměstnání. Je-li člověk dlouhodobě nezaměstnaný, a ačkoli se snaží práci najít, nedaří se mu to, dochází u něj ke ztrátě motivace hledat si dále nové zaměstnání. V důsledku toho se stává, že nezaměstnaný na hledání nového zaměstnání rezignuje a tím se prakticky definitivně vyloučí z pracovního procesu. Dlouhodobá nezaměstnanost má také negativní vliv na člověka jako na lidský kapitál, neboť většina nezaměstnaných si neudržuje svoji kvalifikaci, nedoplňuje ji ani nerozšiřuje, což vede ke ztrátě znalostí a pracovních dovedností člověka. V důsledku toho, že je člověk nezaměstnaný, dochází paradoxně k tomu, že u potencionálních zaměstnavatelů, u nichž se uchází o zaměstnání, budí často určitou nedůvěru. Zaměstnavatelé totiž nezaměstnané jedince leckdy považují za problémové jedince se zastaralou kvalifikací, mohou se domnívat, že se jedná o jedince nespolehlivé, kteří třeba nemají vhodné pracovní návyky. Výše uvedené skutečnosti tak mohou vést k tomu, že pro dlouhodobě nezaměstnaného je čím dál tím obtížnější najít nové zaměstnání. Nelze také opomenout, že dlouhodobá nezaměstnanost má negativní vliv na sebevědomí a sebeurčení člověka, což souvisí se skutečností, že současná společnost je z velké části organizovaná právě prostřednictvím zaměstnání, od kterého se odvíjí rovněž společenské postavení každého člověka (Brožová, 2003).

3.6 Trh práce ve zkoumaném regionu

Vývoj nezaměstnanosti v trutnovském regionu byl ke konci srpna 2016 uspokojivý a kopíroval stabilní výsledky ekonomiky v zemi. Bez práce bylo 3430 lidí, což je o 105 méně než v závěru července 2016 a o 1124 méně než ve stejném období minulého roku. Také míra nezaměstnanosti je pouze tři desetiny nad čtyřmi procenty, to je o 1,3 procenta méně než loni. Kromě příznivé ekonomiky se podílí na nižší nezaměstnanosti v trutnovském regionu sezónní práce, zejména ve stavebnictví. Trutnovsko se nachází v horské oblasti. S příchodem zimy narůstá poptávka zejména po sezonních pracovních místech, jako jsou číšníci, kuchaři, pokojské, recepční. Na štěstí je na Trutnovsku poměrně velká poptávka po pracovní síle napříč všemi obory. Největší však je v technických profesích. V tomto regionu je i dostatek volných míst pro uchazeče se základním vzděláním či vyučením. Zájem je o dělnické profese, jako například zámečníky, obráběče kovů, elektrikáře, dělníky v oblasti výstavby budov, karosáře, autoklempíře, lakýrníky, mechaniky, pomocné dělníky. Jde především o kvalifikovaná místa, na které není dostatek pracovních sil (www.trutnovinky.cz,2016).

Tabulka 2 : Míra nezaměstnanosti- vlastní výběr z VDB

		SO	ORP	Královéhradecký kraj
		Trutnov		
Míra registrované nezaměstnanosti	pohlaví	muži	10,4 ¹	8,1 ²
		ženy	10,4 ¹	9,3 ²
Míra nezaměstnanosti (v %)	celkem ³	.	.	2,4
Míra nezaměstnanosti (v %)	pohlaví	muži ³	.	1,7
		ženy ³	.	3,2
Míra zaměstnanosti (v %)	celkem ³	.	.	57,5
Míra zaměstnanosti (v %)	pohlaví	muži ³	.	65,3
		ženy ³	.	50,1
Počet uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce	celkem		1 804 ⁴	9 969 ⁵
Počet uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce	pohlaví	muži ⁴	.	6 872
		ženy ⁵	.	5 575
Pracovní místa v evidenci úřadu práce	celkem ⁵	.	.	8 328

Kód: UD-1504965973639	
1	Období: 31.12.2010
2	Období: 31.12.2012
3	Období: 01.01.2017 - 31.03.2017
4	Období: 31.12.2016
5	Období: 31.08.2017

(zdroj: Český statistický úřad, veřejná databáze)

Dosud se v ČR sledují dvě odlišné míry nezaměstnanosti, které srovnávají počet nezaměstnaných, resp. uchazečů o zaměstnání, s velikostí pracovní síly (počtem ekonomicky aktivních): Podle metodiky výpočtu ČSÚ se míra nezaměstnanosti počítá v rámci Výběrových šetření pracovních sil (VŠPS, vycházející z doporučení Eurostatu, Mezinárodní organizace práce ILO) jako tzv. **obecná míra nezaměstnanosti**.

Míru registrované nezaměstnanosti zveřejňuje Ministerstvo práce a sociálních věcí na základě počtu uchazečů o zaměstnání registrovaných na pracovištích Úřadu práce ČR (ÚP ČR). Údaje o registrované nezaměstnanosti se používají k hodnocení politiky zaměstnanosti vyplývající z české legislativy. Pro mezinárodní účely se využívají údaje z ÚP ČR pouze jako doplňující pohled. Doposud užívaný ukazatel míry registrované nezaměstnanosti srovnává počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání dle evidence pracovišť ÚP ČR s pracovní silou, která zahrnuje jak zaměstnané, tak nezaměstnané osoby (nikoli ekonomicky neaktivní). Zdroje dat pro tento jmenovatel (pracovní síla) jsou odlišné. Dosažitelní uchazeči o zaměstnání jsou bráni z evidence ÚP ČR, zaměstnané osoby jsou vzaty z dat VŠPS (www.czso.cz,2012).

3.6.1 Aktuální situace nezaměstnanosti k únoru 2017

Výzkum - rozhovory s informanty probíhaly v měsíci leden až únor 2017. Předložené údaje z Úřadu práce Trutnov jsou aktuálně evidované k únoru 2017. Ministerstvo práce a sociálních věcí počínaje lednem 2013 přešlo na nový ukazatel registrované nezaměstnanosti v ČR s názvem **Podíl nezaměstnaných osob**, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel

ve stejném věku. Tento ukazatel nahrazuje doposud zveřejňovanou míru registrované nezaměstnanosti. Pro potřeby statistik z územního hlediska se vychází z počtu obyvatel v členění podle jednotlivých obcí, který se aktualizuje 1x ročně. Počet obyvatel na úrovních POÚ a ORP je součtem počtu obyvatel v obcích (www.mpsv.cz,2017).

Označení **Dosažitelní uchazeči 15-64** je pro uchazeče o zaměstnání ve věku 15-64 let, kteří mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání při nabídce vhodného pracovního místa, tj. evidovaní nezaměstnaní, kteří nemají žádnou objektivní překážku pro přijetí zaměstnání. Za dosažitelné se nepovažují uchazeči o zaměstnání ve vazbě, ve výkonu trestu, uchazeči v pracovní neschopnosti, uchazeči, kteří jsou zařazeni na rekvalifikační kurzy, nebo uchazeči, kteří vykonávají krátkodobé zaměstnání, a dále uchazeči, kteří pobírají peněžitou pomoc v mateřství nebo kterým je poskytována podpora v nezaměstnanosti po dobu mateřské dovolené (www.mpsv.cz, 2017).

Tabulka č. 3: Nezaměstnanost v okresech za měsíc únor 2017

Okres ▲▼	Dosažitelní uchazeči 15-64 ▲▼	Podíl nezaměstnaných osob ▲▼	Volná místa ▲▼
Karviná	17 165	10,2%	1 185
Most	7 533	9,9%	1 243
Jeseník	2 454	9,5%	193
Bruntál	5 641	9,1%	877
Znojmo	6 801	9,0%	761
Ostrava-město	18 680	8,7%	3 953
Ústí nad Labem	6 694	8,6%	734
Děčín	6 887	8,1%	1 228
Hodonín	8 249	8,0%	1 141
Chomutov	6 757	8,0%	1 155
Sokolov	4 384	7,3%	582
Louny	4 019	7,1%	1 154
Přerov	6 043	7,0%	1 188
Český Krumlov	2 803	6,9%	1 715
Třebíč	4 923	6,6%	1 157
Brno-město	15 774	6,4%	4 254
Litoměřice	4 933	6,4%	1 261
Příbram	4 706	6,3%	1 602
Teplice	5 376	6,3%	1 614
Šumperk	4 938	6,2%	1 403
Kladno	6 376	6,0%	1 404
Kolín	3 718	5,8%	1 326
Kroměříž	4 065	5,8%	976

Tábor	3 832	5,8%	1 447
Vsetín	5 532	5,8%	2 148
Liberec	6 442	5,7%	2 713
Olomouc	8 716	5,7%	2 558
Svitavy	3 876	5,7%	1 223
Kutná Hora	2 711	5,6%	979
Semily	2 693	5,6%	847
Břeclav	4 272	5,5%	1 058
Nymburk	3 484	5,5%	1 763
Opava	6 474	5,5%	1 320
Žďár nad Sázavou	4 311	5,5%	922
Mělník	3 654	5,3%	1 585
Karlovy Vary	4 000	5,2%	1 656
Strakonice	2 286	5,0%	727
Tachov	1 775	4,9%	1 266
Jablonec nad Nisou	2 759	4,8%	806
Rakovník	1 735	4,8%	797
Uherské Hradiště	4 395	4,7%	1 956
Havlíčkův Brod	2 845	4,6%	956
Blansko	3 132	4,5%	889
Brno-venkov	6 253	4,5%	3 618
Frydek-Místek	6 387	4,5%	1 784
Jihlava	3 336	4,5%	1 752
Náchod	3 103	4,4%	1 126
Nový Jičín	4 439	4,4%	1 951
Chrudim	2 941	4,3%	1 130
Česká Lípa	2 905	4,2%	1 235
Hradec Králové	4 403	4,2%	2 575
Trutnov	3 196	4,2%	1 223
Jindřichův Hradec	2 446	4,1%	1 010
Prachatice	1 391	4,1%	866
Beroun	2 297	3,9%	1 859
Klatovy	2 174	3,9%	1 364
Zlín	4 968	3,9%	1 989
Plzeň-sever	1 950	3,8%	950
Prostějov	2 686	3,8%	1 319
Vyškov	2 218	3,7%	948
Domažlice	1 447	3,6%	1 220
Cheb	2 157	3,6%	1 940
Písek	1 608	3,5%	994
Ústí nad Orlicí	3 178	3,5%	2 629
Rokycany	1 052	3,4%	705
České Budějovice	4 115	3,3%	2 957
Hlavní město Praha	27 475	3,3%	24 379
Pardubice	3 657	3,3%	6 036
Pelhřimov	1 517	3,2%	1 178
Plzeň-jih	1 322	3,2%	976
Jičín	1 606	3,1%	791
Benešov	1 773	2,8%	1 089
Plzeň-město	3 489	2,8%	3 385
Mladá Boleslav	2 249	2,7%	1 803

Praha-západ	2 387	2,7%	1 641
Praha-východ	1 939	1,8%	3 726
Rychnov nad Kněžnou	916	1,8%	1 233

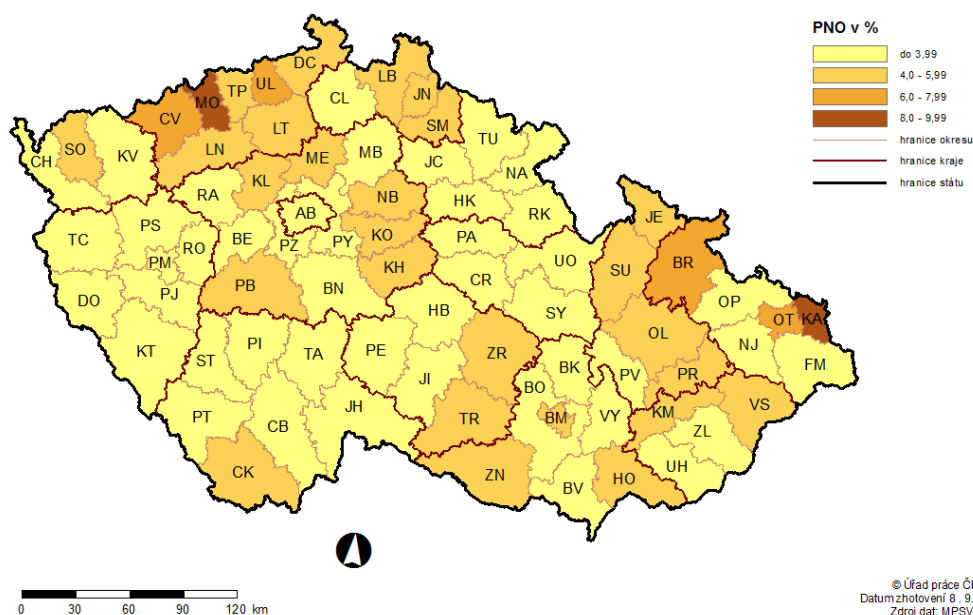
(Zdroj: stránky MPSV, statistiky)

Údaje z února 2017 potvrzují, že nadále v trutnovském regionu nezaměstnanost klesá. K tomuto datu je evidováno 3196 osob, což je pokles od srpna 2016 o 234. Podíl nezaměstnaných osob je 4,2 %, což je v porovnání s jinými okresy velmi nízké číslo. V nabídce je 1223 volných pracovních míst.

Nezaměstnanost je koncem srpna 2017 na rekordně nízké úrovni. Česká republika ji má nejnižší ze všech zemí Evropské unie. Na jedné straně potěšující zpráva, na straně druhé příliš nejásají zaměstnavatelé. Mají nedostatek kvalifikovaných pracovníků, kteří na trhu práce nejsou a musejí vynakládat více peněz na mzdy (www.trutnovinky.cz,2017).

Obrázek č. 1 : Podíl nezaměstnaných osob v okresech

PODÍL NEZAMĚSTNANÝCH OSOB (PNO) NA POČTU OBYVATEL
v okresech České republiky k 31. 8. 2017

Tabulka č.4 : Uchazeči a volná pracovní místa v okrese Trutnov

Období	Uchazeči	Volná místa	Podíl nez. osob	Míra nezam.
09/2017	2 434	1 470	3,1 %	
08/2017	2 550	1 401	3,2 %	
07/2017	2 624	1 418	3,3 %	
06/2017	2 546	1 506	3,2 %	
05/2017	2 648	1 318	3,3 %	
04/2017	2 844	1 188	3,5 %	
03/2017	3 175	1 028	4,0 %	
02/2017	3 356	1 223	4,2 %	
01/2017	3 469	1 294	4,3 %	
12/2016	3 458	1 276	4,3 %	
11/2016	3 279	1 331	4,1 %	
10/2016	3 326	1 292	4,1 %	
09/2016	3 418	1 427	4,2 %	
08/2016	3 430	1 299	4,3 %	
07/2016	3 535	1 387	4,4 %	
06/2016	3 494	1 531	4,3 %	
05/2016	3 679	1 205	4,5 %	
04/2016	3 984	1 186	4,9 %	
03/2016	4 286	1 179	5,3 %	
02/2016	4 529	1 187	5,6 %	
01/2016	4 706	1 128	5,8 %	
12/2015	4 651	1 208	5,8 %	
11/2015	4 428	1 487	5,5 %	
10/2015	4 355	1 340	5,4 %	
09/2015	4 481	1 428	5,5 %	
08/2015	4 554	1 208	5,6 %	
07/2015	4 701	1 206	5,8 %	
06/2015	4 642	1 088	5,7 %	
05/2015	4 886	1 008	6,0 %	
04/2015	5 421	1 144	6,7 %	
03/2015	5 811	1 063	7,1 %	
02/2015	6 000	1 018	7,4 %	
01/2015	6 161	1 021	7,6 %	

(Zdroj: stránky MPSV, statistiky)

Také v trutnovském regionu je situace stejná jako na celé úrovni České republiky, počet lidí bez práce je nízký. V závěru srpna 2017 bylo bez práce 2624 osob, což je o 911 lidí méně než ve stejném období minulého roku a 922 lidí méně než v únoru v roce 2017. Nynější míra nezaměstnanosti je 3,2 procenta, zatímco loni na konci srpna byla 4,3 procenta. Také s porovnáním s údaji z února 2017, kdy byla nezaměstnanost 4,2

%, došlo k poklesu podílu nezaměstnaných osob. Vliv na nízkou nezaměstnanost má nejen prosperující ekonomika, ale také sezónní práce, zejména ve stavebnictví a cestovním ruchu. Tento trend se dá předpokládat i na podzim. Potom by se měla nezaměstnanost, ostatně jako každý rok, mírně zvýšit. V současné době je k dispozici více než 1400 volných pracovních míst.

Tabulka č. 5 : Struktura uchazečů k 28. 2.2017 v okrese Trutnov – vlastní výběr

Věková struktura nezaměstnaných											
Do19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-45	45-49	50-54	55-59	60-64	Nad 65	Průměr. věk
95	248	333	296	342	407	401	400	566	266	8	43,4

(Zdroj: portál MPSV.cz, statistiky, veřejná databáze)

V okrese Trutnov je největší počet nezaměstnaných ve věkové kategorii 55 – 59 let. Je to 566 osob z celkového počtu 3356 nezaměstnaných. Vysoké zastoupení nezaměstnaných je také ve věkových kategoriích 40 -54 let. Odpovídá tomu věkový průměr 43,4 let pro nezaměstnané osoby. Počet osob bez práce do 40 let tvoří jednu třetinu z celkového počtu nezaměstnaných, zbylé dvě třetiny tvoří osoby starší 40 let. Lze z toho odvodit, že v současné době se lépe na pracovním trhu uplatní mladí lidé, zejména do 25 let věku, než osoby starší.

Tabulka č. 6: Délka nezaměstnanosti a počet nezaměstnaných k 28. 2. 2017 v okrese Trutnov – vlastní výběr

Délka nezaměstnanosti, počet nezaměstnaných					
do 3 měs.	3-6 měs.	6-9 měs.	9-12 měs.	12-24 měs.	nad 24 měs.
1243	583	257	206	355	712

(Zdroj: portál MPSV.cz statistiky, veřejná databáze)

Z aktuálních údajů k únoru 2017 je patrné, že největší počet nezaměstnaných je pouze krátkodobě, do třech měsíců. V kategorii dle délky nezaměstnanosti 3-6 měsíců, je

počet nezaměstnaných mnohokrát nižší než v kategorii do 3 měsíců. Lze tedy konstatovat, že v trutnovském regionu se daří nalézt zaměstnání pro velkou část nezaměstnaných v krátké době. Velké zastoupení počtu nezaměstnaných je v kategorii délky nezaměstnanosti déle než 24 měsíců. Je to 712 osob. Znamená to, že z různých příčin, se nedaří nalézt vhodné uplatnění na trhu práce. Tato skupina dlouhodobě nezaměstnaných, může vykazovat znaky rizikových skupin ohrožených nezaměstnaností, jako jsou nízké vzdělání, nízká kvalifikace, zdravotní postižení, ženy s dětmi, minoritní skupiny, osoby starší 50 let.

Tabulka č. 7: Počet nezaměstnaných podle vzdělání k 28. 2. 2017 v okrese Trutnov

Vzdělanostní struktura, počet nezaměstnaných												
Bez vzděl.	Neupl. Zakl.	Zákl.	Nižší Stř.	Nižší stř. Odbor.	Stř. odb. s Vyuč.lis.	Stř.odb or. Bez mat.	USV	USO S mat.	Vyšší Odbor.	Ba kal ář.	VS	Doktor. Vzd.
2	4	981	3	89	1406	16	92	587	15	43	115	3

(Zdroj: portál MPSV.cz statistiky, veřejná databáze)

Vzdělání také ovlivňuje nezaměstnanost v regionu Trutnov. Největší počet nezaměstnaných je s nižším vzděláním. Pokud sečteme osoby se středním vzděláním s výučním listem, osoby s nižším středním vzděláním a základním, dojdeme k číslu počtu nezaměstnaných osob 2485. Oproti tomu počet osob se středoškolským a vysokoškolským vzděláním, kteří jsou nezaměstnaní, činí 812. Znamená to, že vzdělaných osob je evidovaných na Úřadu práce Trutnov mnohem méně, než osob s nižším vzděláním, tedy mají vyšší šance uplatnění na trhu práce.

V současné době je k dispozici více než 1400 volných pracovních míst. Stálým problémem je, že většina těchto míst je určena kvalifikovaným silám a těch je chronický nedostatek. Firmy skutečně pořád postrádají dostatek pracovníků, i mladých lidí, kteří by mohli obsadit nabízená místa. V trutnovském regionu mají zájem také o absolventy škol. Ti ale stále chybí.

Trutnovský Úřad práce zaznamenal mezi množstvím volných pracovních míst největší poptávku po pomocných a nekvalifikovaných pracovnících, kde bylo 434 volných pracovních míst. Dále to bylo 305 volných míst v oblasti služeb a prodeje. V oblasti obsluha strojů a zařízení, montéři je 275 volných míst, pro pomocné pracovníky v oborech těžba, stavebnictví, výroba je 261 míst, pro technické a odborné pracovníky 131 volných míst (www.trutnovinky.cz,2017).

4 Empirická část

V tomto kvalitativním výzkumu je pro získání informací zvolena metoda hloubkového rozhovoru. Použita je technika polostandardizovaného rozhovoru- interview. Výběr výzkumné techniky je součástí přípravy výzkumu a odvíjí se od předmětu zkoumání a možností použitelné v praxi (Reichel, 2009). Formalizace tohoto typu rozhovoru není příliš velká, rozhovor lze kdykoliv přizpůsobit a dále ho vést přirozeně. Jistá část formalizace musí být však ponechána, aby byla zajištěna možnost utřídění a vzájemného porovnávání dat. Informanti se postupně vyjadřují ke kladeným dotazům, jsou kladeny i doplňující dotazy, které se přizpůsobují dané situaci nebo individualitě informanta (Reichel, 2009).

4.1 Příprava výzkumu

V prvotní fázi byl stanoven cíl kvalitativního výzkumu. V přípravné fázi bylo také nutné ke stanovenému cíli formulovat výzkumné otázky. Pro dosažení stanovených cílů byla vybrána metoda hloubkových rozhovorů, díky níž je možné přesněji pochopit názory a pocity respondentů. Dopady nezaměstnanosti jsou u jednotlivců odlišné a právě tato metoda je vhodná k získání hlubších poznatků.

Před samotným průběhem výzkumu bylo nutné získat souhlas od informantů. Dle Dismana (2000) je jednou z přípravných fází také příprava tazatelů a příprava terénu. V měsíci listopadu 2016 byli osloveni vytipovaní informanti a byl jim představen záměr. Autorka podala informaci o tom, že je studentem vysoké školy obor veřejná správa a regionální rozvoj a o tom, čím se bude zabývat závěrečná práce. Pouze orientačně byli informováni o okruhu dílčích otázek, o tom kde, kdy a jak dlouho bude rozhovor probíhat. Ze všech 5 ti možných informantů, všichni ochotně přislíbili účast na výzkumu.

Byl stanoven cíl výzkumného procesu. Hlavním cílem je získat poznatky od nezaměstnaných osob, kteří byli různou dobu bez zaměstnání, popsat a identifikovat jejich pocity, názory a určit, zda měla nezaměstnanost na tyto osoby nějaké dopady

v oblasti sociální a psychologické. Cílem práce je také zjistit, jak obtížné bylo pro nezaměstnané najít nové zaměstnání v trutnovském regionu. Cílem výzkumného šetření bylo nalezení odpovědí na hlavní výzkumnou otázku, která zní: *Jak obtížné bylo nalézt zaměstnání v blízkosti svého bydliště a jak vnímali nezaměstnaní dopady ztráty zaměstnání na svůj život?* Hlavní otázka byla transformována do tří dílčích otázek:

- první dílčí výzkumná otázka (DVO1): Jak obtížné bylo najít si zaměstnání v regionu, kde bydlí?
- druhá dílčí výzkumná otázka (DVO2): Jak nezaměstnaní vnímali změny v oblasti sociálního života v době své nezaměstnanosti?
- třetí dílčí výzkumná otázka (DVO3): Jak nezaměstnaní vnímali dopady nezaměstnanosti na svůj psychický, emocionální či fyzický stav?

Pro hloubkový rozhovor s nezaměstnanými **je stanoveno několik typů otázek.** Podkladem pro rozhovor ve výzkumu jsou tazatelské otázky připravené k jednotlivým dílčím otázkám. Dodržování zásad při vedení interview dle Hendla (2005) je směrodatné. Otázky jsou kladeny ve volném pořadí, s ohledem na vzniklou situaci. Je možno reagovat i na pocity informantů. Během rozhovoru je tazatel více v roli posluchače, mluví dotazovaný. Dotazy se dotýkají i oblastí, které jsou pro některé respondenty velmi citlivé, protože každý se se vzniklou situací vypořádává jinak. Informanti, kteří odpovídají na dotazy, jsou osoby, které autorka oslovila na Úřadu práce, nebo se kterými se autorka zná ze svého okolí, všichni byli nebo jsou nezaměstnaní.

Při výzkumném šetření autorka použila techniku polostandardizovaného rozhovoru, při kterém vybraní informanti odpovídali na dotazy. Jednotlivé otázky do rozhovoru jsou vytvořeny transformací dílčích výzkumných otázek do otázek tazatelských. Transformace otázek je zaznamenána v následující tabulce 8.

Tabulka 8 : Transformace dílčích výzkumných otázek do otázek tazatelských

Dílčí výzkumný cíl (DVO):	Použitá technika, pro získání informací	Kdo je nositelem informací (informant)	Sada tazatelských otázek (TO):
DVO 1: Zjistit, jak obtížné bylo pro informanty najít si zaměstnání v regionu, kde bydlí.	Polostandardizovaný rozhovor	Nezaměstnaní různého věku, pohlaví, různě dlouhou dobu, všichni pocházející z Trutnovského regionu	TO1 TO2 TO3 TO4 TO5
DVO 2: Zjistit, jak nezaměstnaní vnímali změny v oblasti sociálního života v době své nezaměstnanosti	Polostandardizovaný rozhovor	Nezaměstnaní různého věku, pohlaví, různě dlouhou dobu, všichni pocházející z Trutnovského regionu	TO6 TO7 TO8 TO9 TO10 TO11
DVO 3: Zjistit, jak nezaměstnaní vnímali dopady nezaměstnanosti na svůj psychický,	Polostandardizovaný rozhovor	Nezaměstnaní různého věku, pohlaví, různě dlouhou dobu, všichni pocházející	TO12 TO13 TO14

emocionální fyzický stav	či		z Trutnovského regionu	TO15 TO16 TO17
-----------------------------	----	--	---------------------------	------------------------------

(zdroj: vlastní)

Tazatelské otázky pro polostandardizovaný rozhovor:

TO1: Jak dlouho jste byl (a) nezaměstnaný (á). Byla Vám nabízena na Úřadu práce volná pracovní místa?

TO2: Odešel jste ze zaměstnání sám, nebo jste byl propuštěn?

TO3: Odpovídala nabízená práce Vaším představám? Odpovídala Vašemu vzdělání, znalostem?

TO4: Bylo obtížné najít si práci v okolí Vašeho bydliště? Museli byste do práce daleko dojíždět?

TO5: Spoléhal (a) jste se pouze na Úřad práce, nebo jste si aktivně hledal (a) zaměstnání?

TO6: Ovlivnila nezaměstnanost Vaše vztahy v rodině, mezi nejbližšími?

TO7: Jak ovlivnila ztráta zaměstnání Váš život po finanční stránce? Uskromnila se Vaše spotřeba, finanční výdaje?

TO8: Změnil se Váš způsob trávení volného času v době nezaměstnanosti? Myslíte si, že volný čas trávíte efektivně? Jak trávíte nyní volný čas?

TO9: Měl (a) jste v době, kdy jste byl (a) bez zaměstnání pocit izolace od okolí, společnosti, přátel?

TO10: Dodržoval (a) jste stejný časový harmonogram dne, jako v době kdy jste pracoval (a)?

TO11: Jak na Vás nahlíželo okolí, pociťoval (a) jste nějaké náznaky nevraživosti?

TO12: Jak důležité je pro Vás najít si nové zaměstnání? Kontaktoval (a) jste třeba své známé?

TO13: Pociťoval (a) jste, v době kdy jste byl (a) nezaměstnaný (á), změnu nálad?

TO14: Myslíte si, že se změnila Vaše osobnost? Řekl Vám někdo, že se chováte jinak než dříve?

TO15: Jak jste se cítil (a) v době nezaměstnanosti? Měl (a) jste možnost o svých pocitech, potížích si s někým popovídat. Třeba se známými nebo i s odborníkem?

TO16: Myslíte si, že ztráta zaměstnání zhoršila Váš zdravotní stav?

TO17: Jak nyní vnímáte smysl Vašeho života?

Dílčí výzkumné otázky jsou obecné, proto k přesnému zjištění odpovědi na hlavní cíl byly kladeny informantům vhodné tazatelské otázky a doplňující otázky. Jako např. Proč si to myslíte? Co si pod tím mám představit? Co to přesně znamená? Můžete mi to vysvětlit? Jak tomu mám rozumět? Proč se to stalo? Tyto zvolené otázky pomohly rozvinout dílčí výzkumné otázky a posléze syntézou nalezených odpovědí získat odpovědi jak na dílčí tak i hlavní cíl výzkumu. Otázky jsou kladeny otevřeně, aby byla zachycena interpretace informantů komplexně, bez jakékoliv limitace.

4.2 Průběh výzkumu- sběr dat

Pro úspěšnou realizaci rozhovoru je důležité navázat kontakt a získat si důvěru. S některými informanty přišla autorka do kontaktu při probíhající praxi na Úřadu práce. Již během této komunikace s nimi, jsou předem vytipovaní možní informanti, u kterých se autorka domnívá, že by byli ochotni a schopni odpovídat na dotazy k výzkumu. S jedním

informantem se autorka seznámila v místě svého pracovního působiště. Pracuje v sociálním zařízení Alzheimer centru ve středním managementu a účastní se přijímacích pohovorů s novými zaměstnanci. Informant nastoupil na oddělení jako pracovník v sociálních službách. Navázání kontaktu a získání důvěry pro rozhovor bylo daleko jednodušší.

Již v měsíci listopadu 2016 je osloveno právě těchto pět vytipovaných informantů a je jim představen záměr. Jsou informováni o tom, že autorka je studentem vysoké školy obor veřejná správa a regionální rozvoj a o tom, čím se bude zabývat závěrečná práce. Pouze orientačně jsou informováni o okruhu dílčích otázek, o tom kde, kdy a jak dlouho bude rozhovor probíhat. Ze všech 5 ti možných informantů, všichni ochotně přislíbili účast na výzkumu. Záměr o plánovém kvalitativním výzkumu s nezaměstnanými je představen také pracovníci Úřadu práce – zprostředkování zaměstnání a vedoucí oddělení zprostředkování zaměstnání. Neměly žádných námitek.

Na základě předběžné ústní domluvy je během měsíce ledna a února se všemi informanty proveden kvalitativní výzkum. Informanti jsou seznámeni s tím, že odpovědi na otázky se budou písemně zaznamenávat, že data z rozhovorů a úryvky citací budou anonymně zveřejněny v závěrečné práci. Nikdo z informantů neměl námitek, souhlas se zveřejněním odpovědí informanti dali na základě ústní domluvy. S každým informantem je předem domluven den schůzky. Rozhovory probíhají na různých místech. Dva v budově Úřadu práce - s informanty, kteří jsou stále v evidenci a práci hledají. Jeden rozhovor v Alzheimeru centru, kde pracuje autorka a zároveň na oddělení nastoupil jeden z informantů do zaměstnání. Autorka s ní prováděla přijímací pohovor, když se ucházela o zaměstnání. Další rozhovor s informantem probíhá po domluvě v místní cukrárně. Jeden rozhovor s informantem, se kterým se zná autorka osobně, probíhá na zahradě rodinného domu, kde bydlí. Toto místo navrhl sám informant. Vždy je zajištěno soukromí a ničím nerušený průběh rozhovoru. Jednotlivé rozhovory s informanty trvají od 60 do 120 minut. Nejdříve jsou získány základní informace o informantech, jako je věk, vzdělání, jak dlouho byli nezaměstnaní, rodinný stav. Teprve potom jsou kladeny otázky směřované k získání odpovědí ke stanovenému cíli.

4.3 Přepisy rozhovorů-použitá syntaxe

Pro záznam rozhovorů je zvolen způsob ručně psaného záznamu, na papír propiskou. Nabízel se i způsob záznamu rozhovoru na diktafon. Předem je zjišťováno u informantů, zda by jim tento způsob záznamu vyhovoval. Někteří uvádějí, že by byli nervózní, styděli by se, jiní váhali, někteří nechtěli. Proto bylo od tohoto způsobu záznamu ustoupeno. Před začátkem rozhovoru je pro lepší následnou orientaci v textu zvoleno označení pro jednotlivé informanty I1,I2,I3,I4,I5, V je označení pro autora, jako výzkumníka. Označení informant je použito shodně pro ženské i mužské pohlaví. V kapitole 4.4 je uvedena identifikaci jednotlivých informantů. Při vedení rozhovoru jsou poznámky uváděny v přímých větách, které jsou pro lepší identifikaci podtrhávány. Použity jsou i zkratky k zrychlení záznamu. Zaznamenávají jsou autentická slova informantů i vlastní slova autora. Ručně psané záznamy jsou ihned po rozhovoru zpracovávány a přepisovány, aby nedošlo ke zkreslení záznamu. Přímé citace informantů jsou uváděny v přepisech kurzívou a v uvozovkách vždy s identifikací informanta písmeny I1- I5. Také při použití přeformulované odpovědi informantů dle přepisu, je uváděna vždy identifikaci informanta. Zaznamenány jsou také pocity, mimika a gestikulace informantů. V přepisu jsou uváděny vždy v kulaté závorce bez zvýraznění ( ).

4.4 Popis informantů

V textu je použito označení pro informanty I1-I5 pro přehlednost a zrychlenou orientaci. Označením informant je ve výzkumu myšlena osoba, která odpovídá na dotazy, bez rozlišení pohlaví. Všichni informanti jsou z trutnovského regionu, jsou odlišného věku, vzdělání, nezaměstnaní byli různě dlouhou dobu. Předložena je krátká charakteristika jednotlivých informantů.

Informant I1

Žena, 46 let, je vdaná 24 let. Má 1 dítě dceru, nyní již dospělé samostatně výdělečné, bydlí již samostatně. Žena má středoškolské odborné vzdělání, obor zdravotní sestra. Bydlí

v malém městě ve Svobodě nad Úpou, 15 km od okresního města Trutnov v rodinném domě. Po škole pracovala pět let ve zdravotnictví, potom začala s manželem podnikat. Manžel má stavební firmu, ona se starala o pension. To trvalo asi 15 let. Potom ji začala chybět práce s lidmi. Začal pracovat v nedalekých lázních na rehabilitaci, jako cvičitelka Aquaaerobiku skupinového cvičení. Práce ji naplňovala. Po sedmi letech bohužel byla propuštěna. V lázních došlo k personálním a provozním změnám, ke snižování počtu zaměstnanců. Cvičení bylo zrušeno. Nahlásila se na Úřad práce. Nezaměstnaná byla 12 měsíců. Během evidence ji byl nabídnut rekvalifikační kurz maséra. Zaujalo jí to a kurz absolvovala. Po absolvování kurzu začala podnikat na živnostenský list a provádět masáže doma i s dojížděním za klienty. Je velmi aktivní. Nezaměstnanost pro ni byla výzva ke změně. Již během evidence na úřadu práce se rozhodla, že začne studovat dálkově vysokou školu. Po ukončení by chtěla pracovat na Městském úřadě jako sociální pracovník.

Informant I2

Žena 39 let je svobodná matka má 1 dítě syna, který chodí do základní školy do 7 třídy. Nyní žije s přítelem v rodinném domku v Mladých Bukách. Má středoškolské vzdělání – průmyslová škola. Po maturitě odjela pracovat do Anglie do Londýna hlídat děti v rodině. Dobře se naučila mluvit anglicky. Vystudovala tam také jazykovou školu se zaměřením technická angličtina. V Anglii byla 6 let. Začalo se jí stýskat po rodině, vrátila se domů do České republiky. Své vědomosti po návratu uplatnila jako překladatelka a tlumočnice, pracovala jako asistentka ředitele. Otěhotněla, ale s otcem svého dítěte se rozešla. Mezitím se seznámila se svým nynějším přítelem. Po mateřské dovolené vážně onemocněla rakovinou čípku děložního. Nyní je 5 let po ukončení léčby. Přesto, že byla léčba úspěšná, stále se potýká se zdravotními problémy. Má sníženou imunitu, časté střevní potíže. Nezaměstnaná je nyní 4 roky, je v částečném invalidním důchodu. V současné době nepracuje. Chtěla se vrátit do zaměstnání, ale zdravotní problémy ji přináší komplikace. Měla práci na zkrácený úvazek v informačním centru, ale bohužel byla ukončena ve zkušební době, protože mezitím dvakrát onemocněla. Její příjem je pouze invalidní důchod a dávky státní sociální podpory. Finančně je zajištěna díky své rodině a svému příteli. Přítel je podnikatel, koupil dům, kde společně bydlí.

Informant I3

Muž 21 let je svobodný, zatím bydlí u rodičů v bytovce ve městě Trutnov. Má starší sestru, s kterou si příliš nerozumí, nestýkají se, ani spolu nekomunikují. Ukončil učňovské středisko s oborem truhlář v 19 letech. Škola ho moc nebavila. Po ukončení školy byl přes prázdniny doma, práci si nehledal. Jak sám říká, chtěl si užít poslední prázdniny. Rodičům se to příliš nelíbilo, ale tolerovali to. Od října začal studovat dálkově maturitní obor. Do školy docházel každý druhý víkend. Ani během této doby neměl stabilní práci. Občas si našel brigádu. Začaly se stupňovat konflikty s rodiči, hlavně s otcem, který mu vyčítal, že nemá zaměstnání. Oba rodiče jsou zaměstnaní a nikdy nebyli bez práce. Často odcházel k babičce, přespával u ní. Babička ho má ráda a nic mu nevyčítala. Pomáhal ji na zahradě a okolo domu. Nechávala ho přespávat, dávala mu jídlo, občas i peníze. Úspěšně dokončil školu i maturitu. Přes prázdniny byl ještě doma, potom nastoupil na dva měsíce na brigádu do truhlárny ke známému svého otce. Hledá si stabilní práci. Truhlářina ho začala bavit. Nejspíš nastoupí do OBI na oddělení dřeva. Zatím ještě nebyl nikdy trvale zaměstnaný. Chtěl by si najít práci někde v oboru, aby pracoval se dřevem. V současné době má přítelkyni, chtěl by se osamostatnit, najít si bydlení a trvalé zaměstnání. Největší motivací je vlastní výdělek a společný život s přítelkyní.

Informant I4

Muž 56 let je ženatý již 31 let. Má 2 dospělé děti. S manželkou bydlí v rodinném domě nedaleko Trutnova. Vzdělání má učňovské. Od 17 let pracuje, manželka také celý život pracovala. Ve svém poslední zaměstnání byl zaměstnán 25 let. Měl pravidelnou pracovní dobu. Svoji práci měl rád a znal ji dokonale. Pracoval v Krkonošských papírnách u papírenského stroje, kde se vyráběl cigaretový a krepeový papír. O práci přišel po 25 letech, kdy došlo k omezení provozu papíren, následnému ukončení provozu a propouštění zaměstnanců. Nyní je bez zaměstnání 7 měsíců. Obtížně se vzdělává – nerozumí počítačům, neumí cizí jazyk. Sám udává, že nechce dělat práci v kanceláři, s počítačem. Není ani ochoten podstoupit rekvalifikační kurz. Práci si intenzivně hledá, pracoval celý život a chce pracovat i na dále. Je manuálně zručný, proto by chtěl zaměstnání, kde by toto mohl uplatnit. Umí pomocné zednické práce, práci se dřevem, instalatérství, dlažební obkládání. Zatím jeho zkušenost s hledáním nové práce je, že je více poptávka po mladých

lidech. Manželka zaměstnání má. Zatím byli zajištěni finančně z příjmu manželky, úspor a podpory dětí.

Informant I5

Informant je mladá žena, které je 34 let. Je vdaná 16 let, má 3 děti. Dvě děti jsou na základní škole. Mladší dcera chodí do čtvrté třídy, syn do šesté třídy na stejnou základní školu. Starší dcera je první rok na střední škole, učí se na kadeřnici. Žena má ukončeno pouze základní vzdělání. Učila se na švadlenu, ale učňovský obor nedokončila. Jak sama říká, její puberta byla dost divoká, měla konflikty i s rodiči. Škola jí moc nebavila, proto do ní přestala chodit. Dnes jí to mrzí, že školu nedokončila, ale nepřemýšlí o tom, že by si vzdělání dodělala. Má pocit, že to k ničemu nepotřebuje. Pracovala v továrně na vánoční ozdoby, jako zdobička ozdob. Práce jí moc bavila, mohla uplatnit svoji kreativitu. Nyní bydlí s rodinou v malé obci Rudník, asi 20 km od města Trutnov. Přestěhovali se do staršího rodinného domku, který zdědili. Měla práci v blízké továrně, ale pouze opakovaně na 1 rok. Vždy měla smlouvu na dobu určitou. Po skončení smlouvy ji dále nebyla prodloužena. Nezaměstnaná byla 9 měsíců. Práci si hledala, ale nemohla si najít takovou práci, kterou by mohla skloubit i s péčí o děti. Dostala doporučení na volné pracovní místo od své známé, která pracuje v zařízení, které jí doporučila. Nyní pracuje druhý měsíc jako ošetřovatelka v sociálním zařízení, dojíždí do zaměstnání 16 km. Manžel je zaměstnaný.

Tabulka č. 9: Základní přehled údajů o informantech

	Pohlaví	Rodinný stav	Věk	Vzdělání	Délka nezaměst.
I1	žena	vdaná	46 let	Střed. odborné	12 měsíců
I2	žena	svobodná	39 let	Střed. s maturitou	4 roky
I3	muž	svobodný	21 let	Střed. s maturitou	12 měsíců
I4	muž	ženatý	56 let	učňovské	7 měsíců
I5	žena	vdaná	34 let	základní	9 měsíců

(Zdroj: vlastní)

4.5 Interpretace rozhovorů

Cílem výzkumného šetření je nalezení odpovědí od vybraných informantů na hlavní výzkumnou otázku, která zní: *Jak obtížné bylo nalézt zaměstnání v regionu, kde bydlí a jak vnímali nezaměstnaní dopady ztráty zaměstnání na svůj život?* Hlavní otázka je transformována do tří dílčích otázek:

- první dílčí výzkumná otázka (DVO1): Jak obtížné bylo, najít si zaměstnání v regionu, kde bydlí?
- druhá dílčí výzkumná otázka (DVO2): Jak nezaměstnaní vnímali změny v oblasti sociálního života v době své nezaměstnanosti?
- třetí dílčí výzkumná otázka (DVO3): Jak nezaměstnaní vnímali dopady nezaměstnanosti na svůj psychický, emocionální či fyzický stav?

V jednotlivých částích interpretací k výzkumným otázkám jsou předloženy části rozhovorů a v závěru každé podkapitoly následuje shrnutí k jednotlivému dílčímu cíli. Přepis jednoho rozhovoru s informantem I5 je předložen v příloze.

4.5.1 Interpretace první výzkumné otázky (DVO1)

Dílčí výzkumná otázka č. 1: Jak obtížné bylo, najít si zaměstnání v regionu, kde bydlíte?

Otázky informantům byly pokládány k získání odpovědí ke stanovenému výzkumnému cíli (DVO1). Zjišťovány byly názory informantů, jak bylo obtížné najít si zaměstnání dle jejich představ v blízkosti jejich bydliště. Byly kladeny otázky: Jak dlouho jste byl (a) nezaměstnaný (á). Byla Vám nabízena na Úřadu práce volná pracovní místa? Odešel jste ze zaměstnání sám, nebo jste byl propuštěn? A proč? Odpovídala nabízená práce Vašim představám? A jakou máte představu? Odpovídala Vašemu vzdělání, znalostem? Bylo obtížné najít si práci v okolí Vašeho bydliště? Museli byste do práce daleko dojíždět? Spoléhal (a) jste se pouze na Úřad práce, nebo jste si aktivně hledal (a) zaměstnání? Kdo Vám o práci řekl?

Na dotaz jak dlouho jste byl (a) nezaměstnaný (á). Zda byla na Úřadu práce volná pracovní místa, se vyjadřovali: I4 *“jsem nezaměstnaný sedmý měsíc. Tak zatím pro mě nic nebylo. Volných míst je dost, hodně chtějí kuchaře, ale to já neumím.... Pak taky všude hledáme mladé lidi do kolektivu....“* **Informant 5:** *„Byla jsem bez práce necelých 9 měsíců. Tak ono na těch nástěnkách je toho dost, ale pak zjistíte, že pro Vás pak toho na výběr moc není. Ona i paní na úřadě říkala, že tady v Trutnově moc míst volných není, protože je tady prý malá nezaměstnanost. Tak nějaké typy jsem dostala, ale nic z toho nedopadlo“*...**I3** *odpovídá: „... tak vlastně po učňáku jsem měl prázdniny, to jsem ještě nemusel do práce a pak jsem se přihlásil ještě na rok na dálkový. To jsem taky nechodil. Teď jsem od prázdnin zatím bez práce. V září jsem se nahlásil na pracák. Tak něco pročítám, moc tam toho není...“*

Informant 4 má učňovské vzdělání, dlouho pracoval v jednom oboru. Vhodné pracovní místo nemohl dlouho najít. Informant 5 má základní vzdělání, tato žena měla obtíže najít si vhodné pracovní uplatnění, které by vyhovovalo jejím požadavkům.

Odešel (a) jste ze zaměstnání sám (a), nebo jste byl propuštěn? Informant 1 odpovídá: ...“ *já bych z téhle práce neodešla. Moc mě tahle práce bavila, propustili mě, protože se snižoval počet zaměstnanců a cvičení, které jsem dělala, bylo zrušeno ...*“ **Také informant 4** odpovídá shodně:“ *...Rušil se provoz, kde jsem pracoval. Nebyl, odbyt. Bylo nás víc, co jsme byli propuštěni....*“

Informant 1 a 4 nepřišli o práci dobrovolně. Dostali výpověď od zaměstnavatele z důvodu ukončení provozu. Práci vykonávali delší dobu a oba uvedli, že měli práci velmi rádi.

Byla položena také otázka **zda, nabízená práce odpovídala představám informantů, zda odpovídala vzdělání, znalostem. Informant 3** dodává: “*...chtěl jsem nějakou práci truhlářinu. Jsem vyučený truhlář, tak se mi někde na linku do Siemensu nechce. Nebo vyrovnávat zboží do Kauflandu, to bych asi taky mohl na hned. Já vím, že nemám žádnou praxi, to asi teďka všichni chtějí. Teď je ale volný místo v OBI v oddělení dřeva. Tak jsem se byl ptát a asi nastoupím. Mohlo by to být dobrý, zatím než třeba bude něco lepšího“.* **II...**“ *tak já vím co bych chtěla dělat. Když jsem skončila v lázních a byl mi nabídnutý rekvalifikační kurz maséra, tak jsem to hned chtěla. Nejdřív jsem si myslela, že bych se nechala někde zaměstnat, ale pak jsem se rozhodla, že půjdu na živnostenský list. Taky proto, že jsem se ještě přihlásila dálkově na vysokou, a takhle si můžu udělat volný čas na učení, jak sama potřebuju. Viděla jsem totiž inzeráty na sociální pracovníci, a když jsem zjišťovala, jestli bych to mohla dělat, tak jsem se rozhodla.“*

Informant 3 má odborné vzdělání a chtěl by práci v oboru truhlářství. Praxi žádnou nemá, práci mimo svůj obor zatím odmítá. Uváděl, že by chtěl práci v oboru, kterým se vyučil. Informant 1, aktivní žena vzala nezaměstnanost jako výzvu k dalšímu osobnímu rozvoji. Z volných pracovních míst ji zaujala nabídka maséra, proto se rozhodla absolvovat kurz. Přihlásila se také na vysokou škol, aby se mohla ucházet o pracovní pozici sociálního pracovníka.

Na otázku, **zda bylo obtížné najít si práci v okolí Vašeho bydliště, zda by museli do práce daleko dojíždět**, informanti odpovídali: **I5** “ *Docela to bylo těžké. Nějaké nabídky mi na Úřadu práce dávali, ale bylo to třeba někde na horách na chalupě. To bych tam musela týden být a potom týden volno, to ale s dětma nejde. Taky to byly spíš hodně brigády, nebo na dohodu, ale já jsem chtěla nějakou práci na stálo. Já nemám žádnou vysokou školu. Hodně nabízeli taky do fabriky na směny, ale já jsem chtěla raději na den. Jednou jsem se byla ptát, ale už se neozvali. Asi proto, že mám děti.* “ **Informant 4** odpovídal:...“ *tak mě by nevadilo nějak rozumně do 20 km dojíždět. Ale třeba do Hradce to už je daleko, abych jezdil každý den hodinu do práce, to je moc.....hodně taky chtějí na sezonu na hory do Pece. Jenže v zimě to taky není legrace se tam dostat“ ...* **I1** se vyjadřuje: ...“ *tak já auto mám a řídím, kdyby bylo něco dál, tak bych to taky zvládla. Ale samozřejmě to jsou peníze za benzín a čas. Ale kdyby to bylo něco zajímavého, tak bych asi byla ochotna jezdit tak 50 km. Ted' taky jezdím 60 Km do školy každý víkend....* “

Výběr volných pracovních míst byl pro informanty limitován tím, že nechtěli do zaměstnání dojíždět. Uváděli zvýšené finanční náklady, nedostatek dopravních spojů, nemají dopravní prostředek. Pouze informant 1 uvedl, že má auto a do práce by mu nevadilo dojíždět.

Spoléhal (a) jste pouze na Úřad práce, nebo jste si aktivně hledal (a) sám zaměstnání? **Informant 2** odpovídal:“... *ono to není jednoduchý sehnat práci s mými možnostmi. Jsem na invalidce. Oni sice zaměstnavatelé asi mají nějaké výhody, když zaměstnají tělesně postiženého..... já jsem teda vždycky spoléhala jenom na to, co mi nabídnout na úřadu....* “ **Odpověď informanta 1:**“...*byla jsem dost aktivní, hned co jsem se nahlásila, tak jsem se zajímala o nějaký rekvalifikační kurz. Neustále jsem také brouzdala na internetu a hledala něco vhodného. Myslím, že bych si našla práci i sama. Kdyby to bylo nutné, dělala bych cokoliv. Ted' chci ale dodělat tu vysokou, takže jsem ráda, že dělám na sebe a můžu si upravit pracovní dobu, jak potřebuji...* “

Aktivitu při hledání zaměstnání vyvinula žena I1. Ostatní informanti mladý muž I3a žena I2 ,I4 starší muž a I5 se spoléhali na nabídky z Úřadu práce. I5 se dostal k informaci o volném pracovní místě od své známé, sám ale zvláštní aktivitu nevyvíjel.

Většina informantů byla nezaměstnaná kratší dobu než jeden rok. Informanti udávají, že nebylo jednoduché a rychlé najít volné pracovní místo, které by přímo odpovídalo jejich požadavkům a představám, nebo úrovni vzdělání. Většina není ochotna do zaměstnání dojíždět. Upřednostňují zaměstnání v blízkosti svého bydliště. Jak sami informanti udávají, nabízená pracovní místa v trutnovském regionu jsou hodně sezónní. V blízkosti jsou hory Krkonoše, takže nabízená volná pracovní místa odpovídají poptávce, Jsou to kuchaři, číšníci, recepční. Tyto pozice jsou většinou nabízeny pouze na dohodu, po dobu trvání sezóny, což jsou tak tři měsíce. Většina informantů trvale bydlí v trutnovském regionu, hledají práci spíše dlouhodobou na hlavní pracovní poměr.

4.5.2 Interpretace druhé výzkumné otázky (DVO2)

Dílčí výzkumná otázka č. 2: Jak nezaměstnaní vnímali změny v oblasti sociálního života v době své nezaměstnanosti?

Otázky informantům byly kladeny tak, aby byly získány odpovědi ke stanovenému výzkumnému cíli (DVO2), směřovány byly k získání názoru, zda došlo k nějakým změnám v sociální oblasti. Pokládány byly otázky: Ovlivnila nezaměstnanost Vaše vztahy v rodině, mezi nejbližšími? Jak to probíhalo? Jak ovlivnila ztráta zaměstnání Váš život po finanční stránce? Uskromnila se Vaše spotřeba, finanční výdaje? Změnil se Váš způsob trávení volného času v době nezaměstnanosti? Co jste dělal přes den? Myslíte si, že volný čas trávíte efektivně? Jak trávíte nyní volný čas? Měl (a) jste v době, kdy jste byl (a) bez zaměstnání pocit izolace od okolí, společnosti, přátel? Cítil jste se osamocen? Byl omezen kontakt s lidmi? Dodržoval (a) jste stejný časový harmonogram dne, jako v době kdy jste pracoval (a)? Jak na Vás nahlíželo okolí, pocítoval (a) jste nějaké náznaky nevraživosti? Co Vám říkali?

Jedna z otázek k dosažení cíle byla, **zda nezaměstnanost ovlivnila vztahy v nejbližší rodině.** **I3** odpovídal: „...*tak s tátou to už se radši vůbec nebavím, protože jediný co umí je, se pořád ptát, jestli už mám práci. Už mi to docela leze krkem. S mámou se bavím normálně. Když jsem ještě dodělával maturitu, tak to bylo v klidu, ale přes léto, jsme se docela furt hádali. Tak jsem byl raději u babičky, pomáhal jsem ji na zahradě. Měl jsem nějaký brigádky...*“ **Informant 5** se k otázce vyjadřuje: *...určitě to ničemu nepomohlo.*

*Asi jsme měli zrovna i nějakou menší manželskou krizi. Hádali jsme se už předtím. A jak jsem byla doma, tak jsme se hádali docela dost. Jsem fakt ráda, že už mám práci, protože doma už bych se asi zbláznila, teď je to lepší. Dělán na směny a tak se moc nevidíme, ani se už moc nedohadujeme. Jak jsem začala chodit do práce tak se to zklidnilo....“ **I1** odpovídá, že v době kdy byla nezaměstnaná, byla spíš podrážděná ona, než ostatní v rodině.,, *Tak manžel je soukromí podnikatel, dělá ve stavebnictví a máme ještě pronájem, takže jsem pomáhala, kde bylo potřeba. Ale já prostě potřebuji svoji práci a dělat co mě baví. Takže když si to vybavuji zpětně, asi to se mnou nebylo jednoduchý. Ještě, že mám klidného a tolerantního manžela.“**

Vztahy v rodině byly zhoršeny u I3. Probíhaly časté hádky s otcem, kvůli tomu, že I3 nemá práci. Zhoršené vztahy mezi manželi ale i mezi snachou a tchýní udává také informant 5. Informant 4 se snažil řešit vše v klidu. Odlišnou odpověď udává I2. S přítelem se kvůli nezaměstnanosti nehádali, do ničeho ji nenutil, chtěl, aby zůstala doma.

Zjišťováno bylo také, **zda ztráta zaměstnání ovlivnila život dotazovaných po finanční stránce, zda se museli uskromnit, hlídat své výdaje,.....máme nějaké úspory.** *Byl jsem ještě na podpoře, tak jsme zatím vyšli. Umím obkládat i koupelny, tak jsem zatím nějakou práci měl. Žena práci má, ale já musím jít už taky vydělávat. Naučili jsme se neutrácet. My toho moc nepotřebujeme, akorát potřebujeme našetřit ještě na novou střechu... vyjadřuje se k finanční situaci **I4**. K tomu jak zvládají život po finanční stránce **I2** odpovídá: „..... tak kdybychom měli žít se synem jenom z mých peněz, tak jsme asi už dávno na ulici. Já mám důchod pár korun ....mám rodiče, kteří hodně kupují synovi a taky mám skvělého přítele. Bydlíme u něho a o všechno placení se postará... “ **Informant 5:** „.....hrozný, už to nechci nikdy zažít. Nejhorší je, že děti chodí do školy a pořád něco potřebují. Honzík ten s námi nemluvil, protože všichni ve třídě mají nový mobil a on chtěl taky.....oblečení jim nakupují v sekáči...někdy bylo těžký jim vysvětlit, třeba že nemůžou jet na tábor, protože to stojí hodně peněz.....“*

Všichni informanti udávali práci, jako hlavní zdroj příjmu. Pociťovali omezení financí. Nejvíce finanční nouzi pociťoval I5. Tato žena má tři děti, museli se velmi uskromnit. Nejvíce zdůrazňovala nutnost najít si práci, kvůli penězům. I4 čerpal

z životních úspor, I2 byl zajištěn z financí přítele. I3 chtěl práci z důvodu osamostatnění a vlastního finančního zajištění.

Na dotaz **jak tráví informanti volný čas, zda využívají volný čas efektivně, zda se změnil způsob trávení volného času, odpovídali: I1** “... tak já jsem docela aktivní člověk, nejdřív jsem si doma udělala všechno, na co nebyl čas, uklidila a tak. Ze začátku jsem se teda vůbec nenudila. Ale doma bych nechtěla být ani za nic, to bych se asi zakrňela. Když jsem byla na pracáku, tak jsem se přihlásila do masérského kurzu, tak to jsem měla co dělat a potom jsem se ještě přihlásila na bakaláře. Takže jsem se musela začít učit. To mě bavilo....“ **I2** “...tak já jsem ráda, že přes den něco poklidím a uvařím. Když přijde kluk ze školy, tak se věnuji jemu. Jestli myslíte nějaký sport, tak to ne. ....knížky taky nečtu, to mě nebaví.... Na dotaz, jestli má facebook a kolik tráví času na internetu, odpovídá s úsměvem:....“to je snad jasný, bez toho se dneska nedá žít...na facebooku jsem dost často“ **I3** odpovídá...“ráno vstávám tak v deset, nebo v jedenáct když nemusím...nasnídám se... “. Na dotaz proč nevstává dříve, odpovídá:.... „a co bych dělal, rodiče jsou v práci. Někdy udělám, co mi řeknou. Odpoledne jdu s klukama na kolo do parku, tam jsme až do večera. Pak koukám na telku. Většinou v sobotu musím něco dělat s tátou...“

Informant3 se naučil vstávat pozdě dopoledne, přes den trávil čas na internetu, odpoledne s kamarády v parku. Občas pomáhal rodičům s prací na zahradě. Odlišný postoj měl nezaměstnaný I4. I když nemusel vstávat do zaměstnání, vstával každý den brzy ráno a celý den měl naplněný různými pracovními aktivitami. Prováděl drobné opravy doma i u známých. I1 udávala, že příliš volného času neměla, věnovala se studiu.

Na dotaz, **zda pociťovali v době, kdy byli bez zaměstnání nějaký způsob izolace od okolí, přátel, se vyjadřovali: I4** “.... tak mi jsme byli docela dobrá parta, s klukama na směně byla sranda, zašli jsme i na pivko. Občas jsme se domluvili a šli jsme si zahrát florbal. Ted' jsem se s nimi dlouho neviděl, tak ani nevím, jestli ještě chodí...je pravda, že jsem nikde dlouho nebyl. Vlastně jsem byl na kole, ale sám. Ani jsem nevolal kámošovi z práce, protože by asi neměl čas...“ **I5** “....bydlíme na vesnici, taková samota. Vlastně jsem se skoro nikam nedostala. Neměla jsem auto. Jediný člověk, s kterým jsem si občas popovídala, byla poštačka. Ted' co chodím do práce, tak mi teda manžel auto

pořídil. Tak můžu aspoň do práce a na nákup, zajet si kam potřebuju. Jinak jsem musela vždycky čekat, až bude mít čas. ...kamarádky za mnou moc nechodí, my bydlíme dost z ruky a každá toho má taky dost. My jsme si vždycky pokecally v práci, nebo jsme zašly na kávičku po práci.... .... **I1** se vyjadřuje “...ani ne, protože jsem dělala ten kurz, tam jsem se potkala s novými lidmi. Jezdím to Hradce do školy, takže se vážně nenudím a jsem pořád mezi lidmi, je to spousta nových věcí....mně nejvíc vadilo chodit na ten Úřad práce. Připadala jsem si jako socka, to mi opravdu vadilo a styděla jsem se, vždycky jsem se bála aby, mě někdo ze známých neviděl a neptal se, jestli jsem bez práce....“

Nejvíce pociťoval izolaci od okolí I5. Žena bydlí v malé vesnici na samotě. Díky tomu, že nechodila do zaměstnání, byly ukončeny pracovní vazby. Velmi ji chyběl kontakt a komunikace s okolím. Celý den trávila doma sama. Také informant 4 udával, že byly omezeny kontakty a vazby s osobami, které měl v minulém zaměstnání. Nebyly to pro něho pouze pracovní vztahy, ale spíše přátelské. I2 byla většinu času doma sama, těšila se, až přijde domů syn za školy. Ostatní informanti izolaci od okolí nepociťovali.

Na otázku **zda dodržovali stejný časový harmonogram dne, jako v době kdy pracovali, odpovídali: Informant 4**“ ...já jsem zvyklý celý život vstávat ráno v šest, takže takhle vstávám i teď...musím si najít vždycky nějakou práci, ... abych jen tak seděl, to ne. Ráno dám s ženou kávu a jdu něco dělat. Na domě je pořád co dělat, u sousedky jsem dodělal koupelnu. Jen tak sedět, to bych nedokázal.“ **Informant 5** říká:...“kdybych nemusela kvůli penězům, tak by se mi doma líbilo. Ráno, když děti odešly do školy a nechtělo se mi nic dělat, tak jsem si šla ještě na chvíli lehnout. Pak jsem něco uvařila. Dopoledne jsem koukala hodně na televizi. Někdy jsem u toho žehlila a tak, aspoň mi den rychleji utekl... přečetla jsem si nějaké časopisy a ráda jsem luštila sudoku, pak jsem šla brouzdat na internet....“

Informant 5 udává, že ke změně harmonogramu dne u něho došlo. Pozdní vstávání, trávení času na internetu a u televize byla běžná denní činnost. Jak žena sama udává, rychle si na tyto činnosti zvykla a bavilo jí to.

Když bylo zjišťováno, **jak na ně reagovalo okolí, jejich známí, v době když byli bez práce, odpovídali: I3,**...kamarádi ti to neřeší. Já mám hodně kamarádů, kteří

taky ještě žádnou práci nemají a bydlí u rodičů. Spíš rodiče to každý den řeší, já to chápu, taky bych už nějakou práci bral, abych si mohl aspoň něco koupit. Když jsem chodil na pracák, tam mi nabízeli kde co, jenom abych nějakou práci měl. Takže jsem pak byl na brigádě...“ Informant2 odpovídá:....“ já jsem si hledala práci na zkrácený úvazek. Měla jsem práci už předtím, ale dvakrát mi to ukončili ve zkušební době, protože jsem byla nemocná. Docela mě to štvalo, protože na mě koukali jak na simulanta. Pak byl nemocný i syn a já s ním byla doma, takže je jasný, že mě pak vyhodili....

Informantovi 3 je jedno, co si o něm kdo myslí. Za to, že nemá zaměstnání, se nestydí. Jak uvádí, i spousta jeho kamarádů práci ještě nemá. Odlišně to vnímá I4, muž 56 let. Velmi těžce snášel ztrátu zaměstnání, měl pocity marnosti a neschopnosti. Nerad mluvil o své situaci se známými, styděl se, měl pocity vlastního selhání.

Z odpovědí je patrné, že nezaměstnanost přináší sociální dopady na oslovené jedince i jejich rodiny. Všichni dotazovaní udávali zhoršení vztahů v nejbližší rodině, časté dohady, podrážděnost, výčitky. S nedostatkem financí z důvodu ztráty zaměstnání se potýkali všichni. Někteří využívali úspory, jiným pomáhala s financemi nejbližší rodina, částečně využívali i dávky podpory nezaměstnanosti. Odpovědi informantů také potvrdily, že díky ztrátě zaměstnání se změnil časový harmonogram jejich dne. Téměř každý udává pozdní vstávání. Pouze jeden starší informant, který byl zvyklý vstávat každý den ráno do práce 25 let, tak činil i v době, kdy byl nezaměstnaný. Přes den hodně času trávili na internetu nebo u televize. Většině informantům zasáhla nezaměstnanost do sociálního života tím, že došlo k izolaci od okolí. Zejména omezení kontaktů a ztráta vazeb, které měli v pracovním kolektivu. Většina dotazovaných uváděla, že byli dost často doma sami. Také kontakt se známými a kamarády byl velmi omezen. Většina udávala nepříjemné pocity, když se jich někdo dotazoval na práci. Někteří udávali také pocity studu, když docházeli na Úřad práce, nechtěli být viděni svými známými.

4.5.3 Interpretace třetí výzkumné otázky (DVO3)

Dílčí výzkumná otázka č. 3: Jak nezaměstnaní vnímali dopady nezaměstnanosti na svůj psychický, emocionální či fyzický stav?

Cílem je klást takové otázky, aby bylo možné z odpovědí informantů zjistit, zda došlo k nějakým změnám v psychickém nebo fyzickém stavu jedince v době nezaměstnanosti, nalézt tedy odpověď na DVO3. Použity byly otázky: Jak důležité je pro Vás najít si nové zaměstnání? Kontaktoval (a) jste třeba své známé? Proč jste se neptal? Kdo Vám o tom řekl? Pociťoval (a) jste, v době kdy jste byl (a) nezaměstnaný (á), změnu nálad? Jak se to projevovalo? Myslíte si, že se změnila Vaše osobnost? Řekl Vám někdo, že se chováte jinak než dříve? Jak jste se cítil (a) v době nezaměstnanosti? Měl (a) jste možnost o svých pocitech, potížích si s někým popovídat. Třeba se známými nebo i s odborníkem? Proč to nebylo možné? Myslíte si, že ztráta zaměstnání zhoršila Váš zdravotní stav? Jaké změny to byly? Jak nyní vnímáte smysl Vašeho života? Co je pro Vás důležité?

Při dotazu **jak důležité je pro dotazovaného najít si nové zaměstnání** odpovídali: **I1**...“ *Chtěla jsem strašně moc jít do práce, ale chtěla jsem dělat něco, co mě baví. Když jsem si udělala ten masérský kurz, tak jsem se ze začátku bála dělat na svůj živnostník. Poptávala jsem se po známých, jestli nevědí, hledala jsem něco, kde bych mohla být zaměstnaná. Pak jsem se ale přihlásila na školu, takže abych měla čas a volnější režim, tak jsem stejně začala dělat na živnostník. Už jsem se taky trochu otrkala a okoukala jsem něco. Pro mě je hrozně moc důležitý práci mít...“. **I3** odpovídá:...“*práci bych opravdu nějakou chtěl. Chci si už začít vydělávat, mít svoje peníze. Taky teď chodím s holkou a možná bychom si pronajali spolu nějaký byt, protože u rodičů se nám bydlet nechce, ale dokud nebudeme mít nějaký peníze tak to nepůjde. A doma je to taky nuda. Akorát bych chtěl dělat tu truhlářinu, ale nikde mě moc nechtějí, protože moc neumím. Ale ptal jsem se v OBI, tak to možná vezmu...“.* **Informant 5** se k dotazu vyjadřuje: ...“*jsem strašně moc ráda, že už práci mám. Doma bych se asi zbláznila. Když jsem byla na pohovoru, tak řekli, že mi zavolají do týdne. Byly to docela nervy, protože jsem nevěděla, jestli mě vezmou nebo jestli budu muset zase něco hledat. Ono toho moc v okolí není. U nás jenom ve statku a to se mi moc nechtělo. Sice jsem se bála, jestli to zvládnu, protože dělám teď ošetřovatelku a nikdy jsem to nedělala, ale strašně mě to baví. Máme tam dobrý kolektiv....“**

Na dotaz, **zda pocítovali v době, kdy byli nezaměstnaní změnu nálad informanti odpovídali:....**“*je fakt, že poslední dobou to bylo už docela hrozný, s manželem jsme se pořád hádali, on toho měl už plný zuby a pak šel radši do hospody na pivo. Po pravdě to byla taky dost moje vina, protože jsem byla protivná. Když přišel z práce, tak nechtěl, abych ho otravovala s blbostmi, jenže komu jsem to měla říct, když tam nikdo celý den nebyl?* ... “**vyjadřuje se informant I5....** Odpověď **informanta 4** také naznačuje změny v chování:“*....tak já jsem nekonfliktní člověk, ...no je teda fakt, že občas jsem byl nervózní a vždycky to odnesla manželka, taky kdo jiný, když nikdo jiný po ruce nebyl. Ale ona má svatou trpělivost, už mě zná, jaký jsem.....byl jsem ze začátku dost naštvaný, když jsem přišel o práci, bylo to ponižující. Nechtěl jsem, aby o tom s někým mluvila, hlavně s jejími kamarádkami, aby ze mě nedělaly neschopného....* “ **I2** se vyjadřuje:“*... nebylo to moc jednoduché, starám se o syna. Často jsem byla nervózní. Měla jsem taky období, kdy jsem dost brečela. Byla jsem naštvaná na všechno. Ale bylo mi líto syna. Spoustu věcí vnímal a prožíval to se mnou. I když o tom nemluvil, viděla jsem na něm, jak je smutný. Vždycky ke mně přišel a zavěsil se kolem krku. Nechtěla jsem, aby se trápil....* “.

Vyjádření **informanta 2** zároveň odpovídá i na dotaz, **zda došlo ke změně osobnosti, zda se choval jinak, než v době, kdy byl zaměstnaný ....**“*jsem hodně uzavřená, dříve jsem byla veselá a společenská. Dneska nemám ani moc kamarádek. Nikam moc nechodím. Na život koukám jinak, mám strach, obavy a nejistotu co bude. Přišla ta nemoc, přišla jsem i o práci a najednou jde život někam jinam, než jsem chtěla ...* “**Informant 1** odpovídal:“*... nemyslím si, že by to změnilo nějak moji osobnost. Pravda je, že jsem začala být hodně samostatná a rozhodná. Nikdy jsem si nemyslela, že bych si mohla udělat živnosták a už vůbec ne, že bych na starý kolena začala chodit do školy. Ale tak nějak mi to zvedlo sebevědomí a paradoxně, když jsem přišla o práci tak se toho změnilo dost, ale asi k lepšímu, protože mě to donutilo na sobě zapracovat. Mám plány, že až dodělám bakaláře, tak bych chtěla dělat někde na městě jako sociální pracovnice.* “

Další dotaz byl směřován ke zjištění, **jak se cítili v době, kdy byli nezaměstnaní. Zda měli někoho, s kým si mohli o svých pocitech, problémech o tom co je tíží popovídat. Zda se mohli někomu svěřit např. blízkému, známému, kamarádům, nebo nějakého odborníkovi.** „... *cítla jsem se docela sama. Tak trochu*

odstrčená. Je to nudný, to raději nebudu nic stíhat, než být doma. Manžel byl v práci a holky, teda kamarádky, které chodily do práce, taky neměly moc času. To je po práci s dětma škola, večere ...mám kamarádky, s kterými jsme to probíraly, ale většinou jsme se sešly jen u doktorky s dětma a pak jsme šly někdy na chvíli do cukrárny. Mimo děti jsem si občas i postěžovala. Ale už se nescházíme tak často, já většinou musím spěchat domů a oni taky. Někdy mi říkají, že se mám, že nechodím do práce, ale ono není co závidět. Chyběl mi hodně ten kontakt s lidmi ....“odpovídá **I5**. Na dotaz odpovídá **I4** takto:“ Jak jsem asi mohl cítit. Popravdě řečeno, jako neschopný idiot a budižkničemu. Když tam přijdete a všichni Vám řeknou, že hledají mladý tým, tak to si připadáte jak dědek. Nikoho nezajímá, že chcete pracovat a umíte pracovat, ale rukama. Já moc na ty počítačové věci nejsem a jazyky taky neumím. Nabízeli mi taky nějaký kurzy, ale to byli nějaký počítačový. Na to já ale nejsem.“. Další informant **I2** se vyjadřuje: ...“ je to zvláštní, než jsem šla na mateřskou, tak jsem dělala asistentku ředitele v jedné firmě. Předtím jsem byla v Anglii, takže dobře umím anglicky. Docela mi to slušelo, byla jsem asi se sebou spokojená. Každý den jsem chodila do práce upravená, často jsem byla na služebních cestách, dělala jsem i překladatelku, protože dobře umím technickou angličtinu. Ale teď je to jiný. Dostala jsem rakovinu čípku. Jsem po úspěšné léčbě....teď si ale nedovedu představit, že bych se měla vrátit do práce. Všechno jsem zapoměla, jsem strašně unavená, naprosto marná. Myslím si, že už bych na to ani neměla. Připadám si nemožná, ani nevím, jestli bych měla vůbec nějakou šanci si nějakou slušnou práci najít. Možná by mě vzali tak akorát do marketu vyrovnávat zboží... “

Zjišťováno bylo také, **zda nezaměstnanost měla vliv na změnu zdravotního stavu**. Informanti odpovídali: **I4**...“když mi v práci řekli, že končím tak to byl docela šok. Nemohl jsem v noci v klidu spát, i když se mě manželka snažila uklidňovat. Vždycky mě oblilo teplo, dost jsem se potil. Byl jsem opravdu dost nervózní. Bolel mě i žaludek, měl jsem ho stažený. Manželka mi dávala Omeprazol. Asi taky jak jsem byl nervózní, tak mi vylítnul tlak. Máme doma takový domácí měřič tlaku, tak vždycky, když jsem se necítil dobře, tak mě manželka přeměřovala. Nakonec jsem stejně musel k obvodčince, aby mi předepsala prášky na tlak. K tomuto dotazu se **informant 1** se vyjadřuje: „...tak když se nad tím zamyslím, tak ono se toho seběhlo docela hodně během krátké doby. Když jsem přišla o práci, tak abych měla novou, rozhodla jsem se pro to něco udělat. A byly to dost

velké změny. Je pravda, že jsem byla asi neustále ve stresu. Spíš jsem měla hodně problémy se spaním. Někdy jsem si musela vzít i prášky na spaní, protože se mi toho honilo hlavou tolik, co bude a tak. Nemohla jsem spát. Nemohla jsem ani moc pravidelně jíst, z nervozity jsem se nacpala čokoládou. Během posledního roku jsem měla opakovaně pásové opary. Když jsem běhala po doktorech, tak mi řekli, že je to ze stresu, abych byla v klidu. To ale dost dobře nejde, když mám teďka období plné změn. Vždycky mám největší nervy před zkouškami. Tak doufám, že až dodělám školu, že si najdu práci a trochu se to uklidní.“

Byla položena také otázka, **jak nyní vnímají smysl života. Informant I** odpovídá: ...*“dokud je člověk zdraví a má práci, tak vlastně řeší jenom hlouposti. Když jsem přišla o práci, tak pak po čase mně vlastně došlo, že to není žádná legrace. Najednou jsem nevěděla, co budu dělat. Vůbec se nedivím, že může někdo ze dne na den skončit na ulici. Já jsem se ale rozhodla, že to takhle nenechám. Prostě jsem si řekla, že udělám nějaké změny a tu práci budu mít! Popravdě to není vůbec jednoduché. Přihlásila jsem se na kurz, do školy...teď mám cíle a ty chci dosáhnout, chci mít dobrou práci“... Odpověď **informanta 4** byla:...**“jsem starší, tak už něco o smyslu života vím. Já jsem si našel hodnou ženu, máme spolu dvě skvělé děti. Teď jsou už dospělé. Celý život žijeme skromně a klidně. Chtěli bychom, aby nám přálo zdraví. To, že jsem přišel o práci, pro mě nebylo jednoduché. Mám ještě asi 8 let do důchodu, do práce chodím celý život, a chtěl bych chodit dál. Akorát je pro mě hrozný, když vidíte, že o staršího nikdo nemá moc zájem. Moc nechápu, jak může být někdo doma a do práce nechodit....“*

Z rozhovorů v rámci výzkumného šetření vyplynulo, že samotný fakt ztráty zaměstnání, ne všem informantů způsobil změny v jejich psychickém stavu. Informanti odpovídali odlišně podle toho, jak sami vnímali dopady nezaměstnanosti přímo na svoji osobu a jak oni sami vnímali nějaké změny v oblasti psychického či fyzického zdraví. Nezaměstnanost ovlivňovala jejich nálady. Vyskytovala se podrážděnost, nervozita, vztek, našťvanost i marnost. U některých, jak sami vnímali, došlo k ovlivnění fyzického zdraví, zřejmě kvůli stresu, který prožívali. Udávali nespavost, bolesti břicha, zhoršení hodnot krevního tlaku. U většiny docházelo k zhoršení i emocionálního stavu, jak sami udávali, také díky častým hádkám v rodině. Informanti shodně udávali, že najít si nové zaměstnání

je pro ně důležité z různých důvodů. Shodně všichni potvrdili, že vidí významný smysl života v tom, mít stabilní a kvalitní zaměstnání.

4.6 Analýza hloubkových rozhovorů s nezaměstnanými

Analýza hloubkových rozhovorů s nezaměstnanými jedinci je provedena komparací získaných dat s údaji zjištěnými v odborné literatuře. Odpovědi byly tříděny a rozděleny do kategorií podle odpovědí informantů, podle toho jaká témata byla zmiňována.

Cílem výzkumného šetření bylo nalezení odpovědí od vybraných informantů na hlavní výzkumnou otázku, která zněla: *Jak obtížné bylo nalézt zaměstnání v regionu, kde bydlí a jak vnímali nezaměstnaní dopady ztráty zaměstnání na svůj život v oblasti sociální a psychologické?* Hlavní otázka byla transformována do tří dílčích otázek. Otázky informantům byly pokládány k získání odpovědí na to, jak bylo obtížné najít si zaměstnání dle jejich představ v blízkosti jejich bydliště, jak nezaměstnaní vnímali změny v oblasti sociálního života v době své nezaměstnanosti a jak nezaměstnaní vnímali dopady nezaměstnanosti na svůj psychický, emocionální či fyzický stav.

Přestože výzkum byl prováděn pouze s informanty z trutnovského regionu, lze mnoho poznatků získaných od dotazovaných popsat jako shodné s poznatky nezaměstnaných i v ostatních regionech České republiky. Ze závěrů výzkumu vyplývá, že nezaměstnanost přináší na osoby bydlící v okolí Trutnova psychologické i sociální dopady v různé míře. Obtížnost najít si zaměstnání v místě bydliště byla ovlivněna více faktory, nejenom specifickými okresními městy v Podkrkonoší. Dopady nezaměstnanosti byly u jednotlivých informantů různorodé, ovlivněné byly individuální situací. Informanti byli odlišného věku, vzdělání, různě dlouho bez zaměstnání. Výsledky výzkumu nelze zobecnovat, ani statisticky hodnotit. Výzkum interpretuje odlišnosti, které mohou být dále verifikovány a mohou tak doplnit další kvantitativní sociologický výzkum. Na základě analýzy byly určeny trendy pro další testování. Pro posouzení předpokladu byly stanoveny tyto hypotézy:

- Trh práce v pohraničním trutnovském regionu je ovlivněn sezónní nabídkou práce
- Ženy s dětmi jsou na trhu práce diskriminovány. Zaměstnavatelé zjišťují, zda ženy mají děti, ovlivňuje to jejich rozhodnutí

Autor jednotlivé odpovědi roztřídil a rozdělil do kategorií podle individuálních názorů informantů. Jednotlivé kategorie neodpovídají jednotlivým dílčím ani tazatelským výzkumným otázkám, ale jsou tříděny podle zmiňovaných témat samotných informantů. Odpovědi se prolínaly, některé názory a pocity se často opakovaly. Analýza a komparace zmiňovaných témat je popsána v následujících kapitolách 4.6.1 - 4.6.11.

4.6.1 Vliv osobních schopností a vzdělání na nezaměstnanost

Vzdělání bezpochyby ovlivňuje nezaměstnanost. V regionu Trutnov je největší počet nezaměstnaných s nižším a základním vzděláním. K únoru 2017 bylo evidováno celkem 1406 osob, což z celkového počtu nezaměstnaných 3196 je vysoké procento. Naopak nejmenší počet nezaměstnaných dle vzdělanostní struktury je s vysokoškolským vzděláním. Vysoké šance uplatnit se na trhu práce mají také osoby se středoškolským vzděláním s maturitou (www.trutnovinky.cz, 2017).

Největší obtíže při hledání zaměstnání pocítoval **informant 4**, který má pouze učňovské vzdělání. Ve věku 56 let se setkal s tím, že byl odmítán s odůvodněním, že hledají do pracovního týmu mladé lidi. Tento muž se řadí do rizikové skupiny osob ohrožené nezaměstnaností tak, jak uvádí Buchtová (2002). Sám informant si uvědomuje své handicap v oblasti výpočetní techniky a cizích jazyků, postrádá u sebe agresivitu, dravost a průbojnost mladých lidí. Má pouze učňovské vzdělání. Odmítá však možnosti dalšího vzdělávání, nemá zájem ani o žádný rekvalifikační kurz. Uvědomuje si, že nemůže konkurovat mladým lidem, nabízí však zodpovědnost, slušnost, pracovitost. Pro informanta 4 je to kombinace dvou rizikových faktorů - nižší vzdělání a vysoký věk ovlivňující možnosti uplatnění se na pracovním trhu.

Informant 1, žena 46 let se řadí do skupiny osob dle věkové struktury, která má druhé největší zastoupení v počtu nezaměstnaných osob v trutnovském regionu. Tato žena

si nové zaměstnání našla bez obtíží, zejména díky tomu, že se aktivně rozhodla sama svoji situaci změnit. Absolvovala rekvalifikační kurz a začala studovat vysokou školu. Zvyšují se jí do budoucna šance uplatnit se na pracovním trhu i v jiné lepší pracovní pozici.

Uchazeči se základním vzděláním patří v trutnovském regionu mezi druhou nejpočetnější skupinu nezaměstnaných osob (www.mpsv,2017). **Informant 5** - žena 34 let se třemi dětmi se základním vzděláním vykazuje znaky rizikovosti. Pocítila to osobně, kdy ji byly nabízeny různé pracovní pozice, na většinu z nich však bylo potřeba určité vědomosti a vzdělání, které žena však nemohla nabídnout. Nabízeny ji byly také nekvalifikované profese, jako uklízečka nebo pomocná síla do kuchyně. Tato místa byla ale pouze sezónní a daleko od místa bydliště, což také nevyhovovalo jejím potřebám. Sama žena říká, že by práci moc chtěla, ví, že nemá žádné vzdělání, ale musí brát ohledy na děti.

4.6.2 Vliv sezónních prací v regionu na zaměstnanost

Na Trutnovsku je poměrně velká poptávka po pracovní síle napříč všemi obory. Daří se nalézt vhodné zaměstnání pro velký počet osoby ve velmi krátké době. Odpovídá tomu také statisticky ověřená nízká nezaměstnanost v okrese Trutnov k únoru 2017, která byla 4,2 %. Dle aktuálních výsledků nezaměstnanost stále klesá a k datu září 2017 byla pouze 3,1 %. Nízkou zaměstnanost ovlivňují také sezónní práce ve stavebnictví a v turistickém ruchu horské oblasti. Poptávka je zejména po sezónních pracovních místech, jako jsou číšníci, kuchaři, pokojské, recepční (www.trutnovinky.cz, 2017).

Informanti 4 a 5 udávají, že jim byla tato sezónní práce nabízena. Jsou to pracovní nabídky na horských chalupách a v lyžařských areálech. Podmínky jim však nevyhovovaly. Smlouvy byly nabízeny pouze na dobu 3 měsíců, po dobu trvání sezóny. Také dojíždění za prací každý den by bylo pro ně finančně i časově náročné. Bylo jim nabízeno i ubytování, ale **informant 5** žije v rodině s dětmi a nemůže se na tři měsíce odstěhovat.

Také **Informant 4** žije v rodinném domě s manželkou, nechce přespávat na horách, proto tuto nabídku odmítl. **I4** by využil pracovní nabídku, která však bude aktuální až v dubnu, po ukončení zimní sezóny. Je to také sezónní práce, ale ve stavebnictví. Myslí si, že by se v této oblasti mohl uplatnit jako pomocný dělník.

4.6.3 Postoje zaměstnavatele k nezaměstnanému informantovi

Informantka 5 zmiňovala zkušenost z přijímacích pohovorů. Při hledání zaměstnání se setkala s odmítnutím, jak si sama zdůvodňovala proto, že má děti. Když se zmínila, že je matka tří dětí, bylo ji naznačeno, že nemají zájem. Přesto, že se obhajovala tím, že pokud by děti onemocněly, měla by zajištěné hlídání, práci nedostala. Jeden zaměstnavatel se ji přímo dotazoval, zda má děti. Přesto, že tuto informaci nemusela udávat, zaměstnavatel požadoval odpověď. Žena potvrdila, že je matka. Otevřeně jí bylo sděleno, že požadují někoho spolehlivého a bez dětí.

Nepříjemnou zkušenost má **I3**. Její zdravotní stav je doprovázen častými krátkodobými nemocemi. Stalo se jí dvakrát, že byla ukončena její pracovní smlouva ještě ve zkušební době. Zaměstnavatel ji neřekl přesné důvody, ale žena si myslí, že to bylo právě kvůli nemoci. Jednou prodělala chřipku, kdy byla týden nemocná, ještě právě ve zkušební době. U druhého zaměstnavatele také onemocněla na dobu deseti dnů. Po návratu s ní byl ukončen pracovní poměr. Ženu to mrzí, myslí si, že to není její vina. Jak sama říká, nemůže přeci za to, že je často nemocná.

4.6.4 Aspekty ovlivňující zaměstnanost z pohledu informanta

Reakce informantů na neúspěchy při hledání zaměstnání se lišily. Neúspěchy závisely na řadě aspektů, které jsou dané, například pohlaví, věk, délka nezaměstnanosti, vycházelo to ale i z individuálních schopností a možností dotazovaného. U dotazovaných věková struktura informantů byla různorodá. Muži ve věku 21 a 56 let, žena ve věku 34, 39

a 46 let. Statistické údaje z února 2017 potvrzují, že nejvíce nezaměstnaných osob dle věkové struktury v okrese Trutnov je ve věku 55-59 let, celkem 566 osob (www.cszo.cz,2017).

Informant 4 přisuzuje neúspěchy hlavně svému věku a nedostatečným znalostem v technické oblasti. Při hledání zaměstnání se často setkával s dotazy, zda ovládá práci na počítači. Komplikaci při hledání nového místa vidí informant také v tom, že není schopen dalšího vzdělávání. Zmiňovány byly u informantů nejenom věk, ale i jiné aspekty. Někteří (**I3,I4,I5**) upřednostňovali zaměstnání v místě bydliště. Nechtěli dojíždět z důvodu finančních výdajů, ztráty času, někteří neměli auto ani jinou možnost dojíždění.

Možnost najít si zaměstnání u **I1** pozitivně ovlivnil jeho vlastní aktivní přístup. Tato žena si aktivně hledala volné pracovní nabídky, nespolehala se pouze na nabídky od pracovnice Úřadu práce. Pro nalezenou práci absolvoval kurz a i dále se rozhodla studovat, aby měla lepší možnosti uplatnění se na trhu práce.

Informant 3 je v evidenci již delší dobu, nyní 4 rokem. Žena po mateřské dovolené vážně onemocněla. Nyní je v částečném invalidním důchodu, ale zaměstnání žádné nemá. Žena se snažila najít zaměstnání, dvakrát ji byla ale ukončeno pracovní smlouva ve zkušební době, z důvodu nemoci. Vyjadřuje se s pocity, že to není její vina, že pro ni žádná práce není. Ráda by něco dělala aspoň na zkrácený úvazek. Tento informant se řadí do kategorie nezaměstnaných déle než 24 měsíců. Tato skupina je na druhém místě v největším počtu osob v okrese Trutnov. Potvrzuje tím také rizikovost osob se zdravotním postižením, kteří jsou ohroženi dlouhodobou nezaměstnaností, tak jak to uvádí Buchtová (2002).

4.6.5 Vliv nezaměstnanosti na vtahy v nejbližší rodině

Rodina, jako sociální instituce je ovlivněna nezaměstnaností nejen poklesem příjmů, ale i v dalších ohledech. Vede např. k narušení denních rodinných zvyklostí, mění

pozici a autoritu nezaměstnaného v rodině, může rozbít partnerské vztahy (Winkler, Wildmanová, 1999).

Téměř všichni informanti udávali zhoršení vztahů v nejbližší rodině. Docházelo k častým hádkám doprovázenými výčitkami. Stupňovala se nervozita, podrážděnost spojená s tématem hledání si nového zaměstnání. Porušení rodinných vztahů bylo nejvíce patrné u **informanta 3**. Bydlel s rodiči, po škole nepracoval, nepřispíval do rodinného rozpočtu, živil ho rodiče. Často byl také finančně podporován babičkou. Když se vážně pohádal s rodiči, odcházel spát k babičce, která mu poskytla zázemí. Velké konflikty měl s otcem, docházelo k ostrým slovním střetům, vyčítána mu byla právě nezaměstnanost.

U **I5** se díky častým hádkám zhoršil vztah s tchýní, ale i manželem. Ženu to mrzelo. Bylo jí často vyčítáno, proč ještě nemá práci, proto docházelo k častým konfliktům. Žena byla dost podrážděná a její pocity zloby se často odrážely také na dětech. Jak sama říká, křičela na ně a potom jí to bylo líto.

Informant 4, jak se sám prezentuje je velmi klidný a nekonfliktní člověk. Díky ztrátě zaměstnání byl často naštvaný a jeho nálady se odrážely také ve vztahu s manželkou. Byl vnitřně nespokojený a svoji nespokojenost ventilovat na své ženě.

4.6.6 Denní harmonogram nezaměstnaných informantů

Winkler, Wildmanová (1999) zmiňují, že nezaměstnanost ovlivňuje časovou strukturaci dne a mění vnímání času. Nezaměstnanost narušuje obvyklý denní režim, čas pro nezaměstnané přestává být důležitý, ztrácí svůj obsah.

Z informací vyplynulo, že nezaměstnanost ovlivnila časový harmonogram informantům různě. Nejvíce byl ovlivněn časový harmonogram u **informanta 3**. 21letý mladý muž zatím nezískal žádné pracovní návyky. Není zvyklý ráno vstávat do zaměstnání. Běžně celé dopoledne prospí. Běžnou činností je trávit čas na internetu,

facebooku, u televize. Určitě by bylo prospěšné, aby tento informant získal práci co nejdříve.

Oproti tomu **informant 4** byl zvyklý pravidelně vstávat do zaměstnání časně ráno. I v době, kdy byl bez zaměstnání, vstával, změnila se pouze denní náplň činností. Pracoval celý život, a bylo patrné, že má silně zakódované pracovní návyky.

I5, žena bydlí v malé vesnici na samotě, často se cítila osamocena. Den naplňovala mnohdy činnostmi, která dle jejich slov byla zbytečná. Přehnaně uklízela, sledovala televizi, seděla u počítače, nejvíce denního času trávila na internetu. Sama udávala, že by si chtěla najít zaměstnání co nejdříve, protože doma je to nuda.

Denní harmonogram se změnil také u **I1**, ale jinak než u ostatních. Vychází to ze samotné osobnosti jedince. Je to aktivní, chytrá žena, která sama vidí nezaměstnanost jako výzvu ke změně ve svém vlastním životě. Rozhodla si rozšířit vzdělání, aby měla lepší možnosti při uplatnění se na trhu práce. Absolvovala rekvalifikační kurz a začala dálkově studovat vysokou školu.

4.6.7 Sociální kontakty v době nezaměstnanosti

Při zjišťování informací bylo potvrzeno, že nezaměstnanost ovlivnila sociální vazby, tak jak předkládá (Winkler, Wildmanová, 1999). Omezeny byly kontakty nejen pracovní, které měli jedinci v době, kdy byli zaměstnaní, ale i vazby mimopracovní, přátelské.

Nejvíce pocíťoval izolaci od okolí **I5**. Žena bydlí v malé vesnici na samotě. Díky tomu, že nechodila do zaměstnání, byly ukončeny pracovní vazby. Velmi ji chyběl kontakt a komunikace s okolím. Celý den trávila doma sama. Žena velmi postrádala pracovní kolektiv a komunikaci s lidmi.

Také **informant 4** udával, že byly omezeny kontakty a vazby s osobami, které měl v minulém zaměstnání. Nebyly to pro něho pouze pracovní vztahy, ale spíše přátelské. **I2** byla většinu času doma sama, těšila se, až přijde domů syn za školy. Moc kamarádek nemá. Nejméně pociťoval sociální dopady **informant 1**. Tato žena se začala aktivně vzdělávat, navázala nové sociální kontakty.

Informant 3 zatím žádné zaměstnání neměl. Nemá ještě vytvořeny pracovní návyky, není zvyklý pravidelně vstávat a zatím nebyl součástí žádného pracovního kolektivu. Je to mladý muž, který se řadí mezi rizikové skupiny osob ohrožených dlouhodobou nezaměstnaností, tak jak se zmiňuje Buchtová (2002). Určitě by bylo vhodné, aby si zaměstnání našel co nejdříve.

4.6.8 Změna životní úrovně

Ztráta zaměstnání přináší pokles životní úrovně dnes, nejistotu budoucna a ztrátu sebeúcty (Mankiw,1999). Všichni dotazovaní díky ztrátě zaměstnání pociťovali finanční tíseň. Nemít peníze bylo pro většinu traumatizující. Většině z nich se podařilo situaci zvládnout díky podpoře rodiny.

Zejména **informant 5**, matka tří dětí vnímala tuto situaci jako obzvlášť nelehkou. Příjem rodiny byl zajišťován pouze manželem. Nebylo možné zajistit potřeby pětičlenné rodiny. Nákupy se omezily na to nejnütnější, občas finančně vypomáhali také manželovi rodiče. Obtížné bylo tuto situaci vysvětlit dětem. Rodiče jim nemohli koupit, co děti požadovaly. Oblečení žena kupovala v second handu. Děti nemohly jet na tábor ani na výlet. Společná dovolená nebyla možná.

Informant 2 je díky vážné nemoci v částečném invalidním důchodu, je zcela závislý na příjmech svého přítele. Bez jeho podpory by žena nebyla schopna zajistit existenci sobě ani svému dítěti.

I4 se vyjádřil, že žili z úspor, částečně také z podpory v nezaměstnanosti. Finanční krizi se podařilo zvládnout díky tomu, že manželka měla zaměstnání a také díky podpoře od dospělých dětí. V době nezaměstnanosti spláceli hypotéku, museli se velice uskromnit. Také **I1** se podařilo lépe zvládnout nezaměstnanost jen díky dobrému zázemí v rodině a finančnímu zajištění.

4.6.9 Emocionální stav informantů v době nezaměstnanosti

Z rozhovorů v rámci výzkumného šetření vyplynulo, že samotný fakt ztráty zaměstnání způsobil u každého jedince jiné změny psychického stavu. Informanti odpovídali odlišně podle toho, jak sami vnímali dopady nezaměstnanosti přímo na svoji osobu a jak oni sami vnímali nějaké změny v oblasti psychického či fyzického zdraví. Ovlivněno to bylo zkušenostmi, ochotou přesně sdělit své pocity, individuálním významem práce pro jednotlivce, věkem, ale i důležitostí finančního zajištění. Na souvislost mezi nezaměstnaností a tělesnými i duševními chorobami upozornilo již mnoho výzkumů, které podávají obecné portréty ztráty práce jako vysoce stresující zkušenosti, která vyvolává výše zmíněné psychické reakce a zhoršené fyzické zdraví (McKee-Ryan et al., 2005).

U všech dotazovaných nezaměstnanost ovlivňovala jejich nálady. Vyskytovala se podrážděnost, nervozita, vztek, naštvanost i marnost. U většiny docházelo k zhoršení i emocionálního stavu, jak sami udávali, také díky častým hádkám v rodině. U většiny informantů se vyskytly pocity studu. **Informant 5** popisoval, že pociťoval velké změny ve svém chování. Na dotaz jak se žena cítila, udávala vztek, podrážděnost. Tato mladá žena byla často nervózní, odráželo se to také na vztahu k dětem. Často na ně křičela a potom pociťovala lítost. Doprovázeno to bylo bolestmi břicha, zhoršením příjmu stravy.

Snížené sebevědomí pociťoval **informant 2**. Mladá žena začala pochybovat o svých schopnostech a možnostech, po té co zažila dvakrát nepříjemnou zkušenost. Pokaždé byla ukončena její pracovní smlouva ve zkušební době, protože krátkodobě onemocněla.

Informant 4 ztrátu zaměstnání prožíval velmi emotivně. Velmi těžce snášel ztrátu zaměstnání, měl pocity marnosti a neschopnosti. Nerad mluvil o své situaci se známými, styděl se, měl pocity vlastního selhání. Přišel o zaměstnání ve věku 56 let. Prožíval pocity osobní neschopnosti, nejen při samotném propuštění ze zaměstnání, ale i při hledání nového zaměstnání. Byl často odmítán, právě kvůli věku. Díky svému věku si připouštěl obavy z budoucnosti, strach ze zdravotních potíží, o zajištění na důchod.

Odlišné pocity prožíval **informant 3**. Neměl pocity neschopnosti ani marnosti. Tento mladý 21 letý muž ještě nikdy nepracoval, byl zatím závislý na rodičích. To že je bez zaměstnání, mu nijak zvlášť nevadilo. Je mu jedno, co si o něm kdo myslí. Za to, že nemá zaměstnání, se nestydí. Jak uvádí, i spousta jeho kamarádů práci ještě nemá.

Nepříjemné bylo informantům vést hovory se známými na téma jejich nezaměstnanosti. **Informant 1** udává, že samotné docházení na Úřad práce bylo pro něho ponižující. Tato žena měla obavy, aby nebyla viděna svými známými. Také samotný pohovor se sociální pracovníci byl doprovázen pocity hanby a ponížení.

4.6.10 Zdravotní stav v době nezaměstnanosti

U některých, jak sami vnímali, došlo k ovlivnění fyzického zdraví, zřejmě kvůli stresu, který prožívali. Potvrdili velkou provázanost mezi psychickým stavem a následnými zdravotními komplikacemi. Udávali nespavost, bolesti břicha, zhoršení hodnot krevního tlaku. Šolcová a Kebza také vnímají zdraví jako kvalitu, která odpovídá celostnímu pohledu, kdy lidé při posuzování vlastního zdraví nevycházejí pouze z fyzického stavu, ale zahrnují do posouzení zpravidla emoční, sociální a spirituální osobní pohodu (Šolcová, Kebza, 2006).

Nejvíce změny ve zdravotním stavu pociťoval **I4**. Musel začít užívat léky na spaní a na bolesti žaludku. Nedá se přesně potvrdit souvislost, ale během nezaměstnanosti musel také začít užívat léky na vysoký krevní tlak. Změnu zdravotního stavu pociťovala také **I5**.

Doprovázeno to bylo bolestmi břicha, zhoršením příjmu stravy. Ostatní informanti, kromě změn v psychickém stavu, žádné větší zdravotní potíže neudávali.

4.6.11 Význam zaměstnání pro oslovené jedince

Informanti udávali, že najít si nové zaměstnání je pro ně důležité z různých důvodů. Shodně všichni potvrdili, že vidí významný smysl života v tom, mít hlavně stabilní a kvalitní zaměstnání. Všichni informanti udávali práci, jako hlavní zdroj příjmu. Pociťovali omezení financí. Nejvíce finanční nouzi **pociťoval I5**. Tato žena má tři děti, museli se velmi uskomnit. Nejsilněji zdůrazňovala nutnost najít si práci, kvůli penězům. Žena ale také zmiňovala nutnost najít si práci i z důvodu sociální izolace. Najít si práci vnímala jako nutnost, jinak by se doma, jak uváděla, asi zbláznila.

Význam práce vidí **informant 3** v tom, že mu umožní vlastní finanční zajištění. Chtěl by se osamostatnit, nebýt závislý na rodičích, začít vlastní život s přítelkyní. Doposud žil u rodičů, nepotřeboval řešit existenční zajištění. Nemusel platit nájem, kupovat jídlo. Kapesné vždy dostal o rodičů, část peněz si vydělal na brigádách. Časem ale docházelo k hádkám s rodiči, protože již omítali nadále syna financovat. Informantovi tato vypjatá situace začala být nepříjemná.

Informant 1, žena, vnímá smysl práce jako možnost seberealizace. Má vysoké cíle a jasnou představu čeho by chtěla v práci dosáhnout. Je to ambiciózní žena, která se chce ve své kariéře posouvat dopředu. Pokud by bylo ale potřeba, je ochotna a schopna dělat jakoukoliv práci, která by ji zajistila příjem. Také pro **I4** má práce obrovský význam. Byl zvyklý pracovat celý život, i nadále chce pracovat, nepřipouští si myšlenku, že by byl bez zaměstnání.

5 Výsledky a diskuse

Hlavním cílem diplomové práce bylo získat názory nezaměstnaných osob, kteří byli různě dlouhou dobu bez zaměstnání, co nejpřesněji popsat a identifikovat jejich pocity a určit, zda měla nezaměstnanost na tyto osoby nějaké dopady v oblasti sociální a psychologické. Cílem práce bylo také zjistit, jak obtížné bylo pro nezaměstnané najít si nové zaměstnání v trutnovském regionu. Informantů bylo celkem pět, byli náhodně vybraní, odlišného věku i vzdělání.

Výzkumné šetření bylo uskutečněno prostřednictvím hloubkových rozhovorů. Je to jedna z častých metod využívána v sociologickém výzkumu (Hendl, 2005). Právě tento přístup kvalitativního výzkumu umožnil v přirozeném prostředí získat popis problematické životní situace, kterým je nezaměstnanost, tak jak je chápán jedinci. Cílem výzkumu bylo získat co nejpřesnější poznatky od nezaměstnaných osob. Kvalitativní přístup pomohl porozumět aspektům nezaměstnanosti, podle toho, jak je předkládali sami informanti. Získány byly hlubší poznatky, které byly interpretovány. Zjišťován byl význam této nelehké životní situace i s dopady nezaměstnanosti na konkrétní jedince. Dopady nezaměstnanosti jsou u jednotlivců odlišné a právě tato metoda je vhodná dle Dismana (2000) k získání hlubších poznatků. Odlišnost informací byla také dána zkušenostmi informantů a ochotou spolupráce.

Poznatky byly získány od malého počtu informantů. Jak uvádí Hendl (2005) právě tento mikro- orientovaný výzkum zkoumající jen několik málo jedinců je typický pro kvalitativní přístup. Poznatky nebyly zobecňovány ani využity pro statistické hodnocení. Právě podle Hendla (2005) se výzkum zaměřil na popis, interpretaci sociálních, individuálních jevů a vytvoření detailnějšího a komplexního obrazu. Hloubkový rozhovor pomohl porozumět zkoumanému jevu – aspektům nezaměstnanosti.

Pro získání informací byla zvolena technika interview (výzkum). Je to metodicky vedený rozhovor, který se v sociologii a dalších vědách používá jako jedna ze základních výzkumných metod. Technika spočívala v dotazování. Účelem bylo získání informací i navázání kontaktu s dotazovaným. Z typologie rozhovorů podle Dismana (2000) byl

vybrán jako nejvhodnější polostandardizovaný rozhovor. Bylo možno klást libovolné doplňující otázky, což pomohlo tam, kde respondent nepochopil některou z otázek, nebo tam kde bylo potřeba získat více informací. Právě tento druh interview umožnil sloučit výhody jak standardizovaného, tak nestandardizovaného rozhovoru.

Autorka věnovala podstatnou část výzkumu samotné přípravné fázi. Jak uvádí Disman (2000) je to jedna z důležitých částí hloubkových rozhovorů. V prvotní fázi kvalitativního výzkumu byl stanoven cíl. K tomuto stanovenému cíli byly formulovány výzkumné otázky. Také příprava tazatelů a příprava terénu byla důležitou součástí. Pro úspěšnou realizaci rozhovoru bylo také důležité navázat kontakt s informanty a získat si jejich důvěru. Předem byli osloveni vytipovaní informanti, byl jim představen záměr. Autorka podala informace o své osobě, orientačně informovala o otázkách a průběhu rozhovoru. Tato přípravná fáze byla úspěšná, všichni informanti ochotně přislíbili účast na výzkumu.

Z výsledků výzkumného šetření vyplynulo, že pro některé informanty nebylo jednoduché najít si zaměstnání dle svých představ. Většina upřednostňovala zaměstnání v blízkosti svého bydliště. Daleké dojíždění za prací pro ně byla komplikace. Trutnovsko se nachází v horské oblasti. Informanti potvrdili, že nabídka pracovních míst je ovlivněna i sezonními pracemi. S příchodem zimy narůstá poptávka zejména po sezonních pracovních místech, jako jsou číšníci, kuchaři, pokojské, recepční. Pro většinu informantů jsou tato pracovní místa však nevyhovující, zejména proto, že pracovní smlouvy jsou nabízeny pouze na krátké období. Mladá žena dostala pracovní nabídku na horách 50 km od svého bydliště i s nabídkou ubytování na horské chalupě. Vzhledem k tomu, že žije v rodině se třemi dětmi, byla tato nabídka pro ni nevyhovující. Také informant 4 dostal sezonní pracovní nabídku s ubytováním. Odmítl, protože nechtěl být několik měsíců bez manželky. Na štěstí je na Trutnovsku poměrně velká poptávka po pracovní síle napříč všemi obory. Největší však je v technických profesích, jde především o kvalifikovaná místa. Toto kritérium bohužel také ovlivnilo možnost nalézt si vhodné zaměstnání právě osloveným informantům. Z pohledu nezaměstnaných informantů bylo patrné, že věková i vzdělanostní struktura měla vliv na uplatnění se na trhu práce. Vyplynulo to z aktuálních nabídek volných pracovních míst i z pracovních pohovorů, tak jak se vyjadřovali informanti. Pociťil

to 56 letý muž s učňovským vzděláním. Při poptávce po pracovním místě, mu bylo sděleno, že mají zájem o mladé lidi. Nemohl nabídnout ani znalost práce na počítači, ani jazykové vědomosti. Potvrzuje to také aktuální statistické šetření v regionu Trutnov. Největší počet nezaměstnaných je se základním a nižším vzděláním. Do této skupiny se řadili informanti 3,4,5. Dle věkové struktury je největší počet nezaměstnaných ve věku 55-59 let. Do této skupiny patří informant 4 (56 letý muž), který dle Buchtové (2002), patří také do rizikové skupiny osob ohrožených dlouhodobou nezaměstnaností. Mělo by to být signálem pro sociální pracovníce a měly by se aktivně zaměřit na pomoc při hledání práce. Muž je předdůchodového věku a nalézt si zaměstnání je pro něho velice důležité, mnohem důležitější než třeba pro informanta 3, mladého muže. Informant 1, žena 46 let se řadí do skupiny nezaměstnaných osob dle věkové struktury, která má druhé největší zastoupení v regionu Trutnov. Tato žena však neměla potíže s nalezením si nového zaměstnání. Díky svému vzdělání, osobnostním vlastnostem a aktivnímu přístupu si zaměstnání našla.

U některých informantů bylo nalezení nového zaměstnání ovlivněno více faktory. Právě při kombinaci více faktorů hrozí větší riziko, zařazení se do skupiny osob s dlouhodobou nezaměstnaností. Jak uvádí Holman (2011), je to nezaměstnanost trvající déle než 1 rok. Oslovení informanti byli nezaměstnaní v délce do 1 roku. Pouze informant 3, mladá žena byla nezaměstnaná déle než 24 měsíců. Po vážné nemoci, zůstala v částečném invalidním důchodu. Potvrzuje tím také rizikovost osob se zdravotním postižením, kteří jsou ohroženi dlouhodobou nezaměstnaností. V okrese Trutnov je skupina osob s nezaměstnaností delší než 24 měsíců na druhém místě, s počtem 712 osob z celkového počtu 3356. Vypovídá to o tom, že nalézt zaměstnání pro tyto osoby není snadné.

Odpovědi informantů na druhou výzkumnou otázku potvrdily, že nezaměstnanost přináší sociální dopady na jedince. Tak jak uvádí Mareš, práce velmi ovlivňuje sociální život. Také u těchto pěti informantů bylo omezeno a blokováno pět základních potřeb, tak jak předkládá Mareš (2002). Ovlivněna byla struktura času, omezení sdílení sociálních zkušeností, došlo ke změně osobního statusu a identity, byly omezeny aktivity spojené se zaměstnáním nebo pracovním kolektivem, došlo ke změně cílů. Vše v různé míře podle individuality jedince.

Z informací vyplynulo, že nejvíce byl ovlivněn časový harmonogram u informanta 3. 21letý mladý muž zatím nezískal žádné pracovní návyky. Není zvyklý ráno vstávat do zaměstnání. Běžně celé dopoledne prospí. Běžnou činností je trávit čas na internetu, facebooku, u televize. Určitě by bylo prospěšné, aby tento informant získal práci co nejdříve. Hrozí riziko negativních návyků a přijetí této pozice bez zaměstnání jako přirozený stav. Důležité je také zmínit, že tento informant spadá, dle klasifikace Buchtové (2002), do rizikové skupiny osob ohrožených dlouhodobou nezaměstnaností. Jsou to absolventi škol, po dobu 2 let po úspěšném ukončení studia, nejdéle však do 30 let věku.

Intenzivně prožívala sociální izolaci z pracovního kolektivu také mladá, 36 letá žena. S rodinou bydlí na vesnici na samotě. Manžel chodí do zaměstnání. V době nezaměstnanosti byla její jediná činnost péče o domácnost a děti. V kontaktu byla pouze s rodinou, ostatní vazby s okolním světem byly velice omezeny. Chyběla jí komunikace, kontakt s lidmi, pracovní kolektiv. Tato žena také pocítila při hledání si nového zaměstnání při přijímacích pohovorech nezájem ze strany zaměstnavatelů, když se zmínila, že je matka tří dětí. Přesto, že dodávala, že děti nejsou často nemocné, bylo zřejmé, že nemají zájem.

Nepříjemnou zkušenost má také informant 2, mladá žena. Často bývá nemocná, díky prodělané vážné nemoci. Přesto, že chtěla pracovat, dvakrát byla ukončena její pracovní smlouva ve zkušební době, díky tomu, že krátkodobě onemocněla.

Z rozhovorů byly potvrzeny sociální dopady srovnatelné s již předloženými kvantitativními závěry. Hlubkovým rozhovorem se však podařilo navíc přidat odlišnost v intenzitě prožívání. Tato rozdílnost dopadů byla dána různorodými povahovými i charakterovými vlastnostmi, přístupem k životu, ale i vzděláním a věkem.

Záměrem třetí výzkumné otázky bylo zjistit, jaké psychologické dopady má nezaměstnanost na život jedince a jeho rodinu. V odborné literatuře se můžeme dočíst popisu celé řady psychologických i zdravotních dopadů. Odpovědi informantů potvrdily, že nezaměstnanost ovlivnila jejich psychický i fyzický stav, ale už nelze říci, že tento průběh byl u všech stejný a dopady byly ve stejné míře. Někteří informanti se vyrovnávali s nezaměstnaností lépe, jiní hůře. Záleželo na mnoha okolnostech. Lépe se s handicapem nezaměstnanosti vyrovnávali ti, kteří měli určité zázemí v nejbližší rodině, měli úspory a byli adaptabilnější. Poznatky informantů pomohly autorovi uvědomit si, že skutečně intenzita dopadů na jedince je ovlivněna tím, jakou podporu z okolí nezaměstnaní mají.

Nejhůře snášel tuto situaci 56 letý muž. Byl hlavním živitelem rodiny. Po ztrátě zaměstnání prožíval velký stres. Došlo ke zhoršení jeho psychického stavu. Přidaly se také zdravotní potíže v podobě vysokého krevního tlaku, žaludečních obtíží, časté nespavosti. Musel začít užívat léky, které do té doby nepotřeboval. Prožíval pocity strachu o budoucnost, zodpovědnosti za finanční zajištění rodiny. Dopady mu pomáhala zmírnit jeho manželka i dospělé děti, kteří zaměstnání mají. Jak sám říká, s jejich pomocí se podařilo vše zvládnout.

Nejméně pociťoval psychologické dopady mladý, 21 letý informant. Z odpovědí vyplynulo, že vlastně nikdy ještě nepracoval. Prožíval zatím období závislosti na rodičích. Nepociťoval stres z toho, že nemá zaměstnání, ale spíše z toho, že byl okolím nucen si nějaké zaměstnání najít. Právě časté hádky zapříčinily stres a psychickou nepohodu informantovi i jeho rodičům.

Úplně jinak se s nezaměstnaností vypořádal informant 1. Tato 46 letá žena se rozhodla aktivně svoji situaci změnit, začala studovat, podnikat na živnostenský list. Přesto, že potvrdila také zvýšenou psychickou zátěž, stres, bylo to z jiného důvodu, než uváděli ostatní. Ztotožňuje se to se závěry, tak jak uvádí Winkler a Wildmanová (1999), že nezaměstnanost nevyklučuje aktivní ani pozitivní životní styl. Vždy samozřejmě závisí na individuálních postojích, mravní síle a strategiích nezaměstnaných osob. Tato žena je silná osobnost a vyžila svých schopností ke změně své životní situace. Většina informantů uvedla, že velkou podporu měli v nejbližší rodině.

Přestože výzkum byl prováděn pouze s informanty z trutnovského regionu, lze mnoho poznatků získaných od dotazovaných popsat jako shodné s poznatky nezaměstnaných v celé České republice. Ze závěrů výzkumu vyplývá, že nezaměstnanost přináší na osoby bydlící v okolí Trutnova psychologické i sociální dopady v různé míře. Obtížnost najít si zaměstnání v místě bydliště byla ovlivněna více faktory, nejenom demografickými specifikami okresního města v Podkrkonoší, ale i věkovou i vzdělanostní strukturou jedinců. Dopady nezaměstnanosti byly u jednotlivých informantů odlišné, ovlivněné individuální situací. Vliv na to mělo zázemí rodiny, adaptabilita jedince, individuální schopnosti, postoje, význam financí.

Získané poznatky by mohly být využity v sociologii v oblasti sociální politiky či v jiných disciplínách zabývajících se problematikou nezaměstnanosti. Informace mohou přispět k pochopení obtížné životní situace nezaměstnaných a pomoci při volbě vhodného

přístupu při řešení tohoto problému ze strany sociálních pracovníků. Získané poznatky byly přínosem i pro výzkumníka, který pracuje v sociálním zařízení. V budoucnu mohou být tyto informace využity v zaměstnání ve veřejné správě. Výstupy individuálních hloubkových rozhovorů přinesly hluboký vhled do motivů, pocitů a chování jedinců.

Výzkum pomohl odhalit odlišnosti, které by mohly být dále verifikovány plánovaným kvantitativním výzkumem. Cíl dalšího výzkumu, by se mohl zaměřit na mladé nezaměstnané po dokončení studia. Zjistit co ovlivňuje jejich možnosti uplatnění se na trhu práce. Z odpovědi jednoho informanta vyplynulo, že díky tomu, že byl finančně zajišťován rodiči, babičkou, neměl zas tak velkou potřebu si aktivně hledat zaměstnání. Za další prozkoumání a doplnění informací by také stála informace od jedné informantky, která dvakrát přišla o zaměstnání ve zkušební době, díky tomu, že během této doby onemocněla.

Vhodným tématem výzkumu, k ověření si informací od jednoho informanta, by bylo podrobnějšímu prozkoumání diskriminace při hledání si práce. Žena pocítila nezájem ze strany zaměstnavatelů, díky tomu, že má tři děti. Přesto, že informace o počtu dětí nemusí být zaměstnavateli podávána a neměla by ovlivňovat možnost nalezení si nové práce, z odpovědi informanta vyplývá, že tomu tak je. Při pracovním pohovoru byla dotazována na počet dětí a bylo jí naznačeno, že nemají zájem.

V návaznosti na téma nezaměstnanosti, by bylo vhodné rozšířit kvantitativní výzkum v okrese Trutnov. Trend zkoumání by byl v oblasti vlivů při hledání si nového zaměstnání. Bylo by vhodné zaměřit se na zjištění, jak dalece sezónní práce ovlivňují počet nezaměstnaných v tomto regionu. Region Trutnov se nachází v pohraniční oblasti, v oblasti sezónního cestovního ruchu. V blízkosti se nacházejí horská střediska Pec pod Sněžkou a Janské Lázně. Také práce ve stavebnictví je sezónně limitovaná, právě díky horské poloze doprovázené vlivy počasí.

6 Závěr

Ztráta zaměstnání přináší pro jedince bezpochyby mnohé změny. Zasahuje do života nejen samotného jedince, ale i nejbližší rodiny. Často diskutované a velmi aktuální téma bývá popisováno v mnohých publikacích. Tato diplomová práce se zabývala získáním informací od jedinců, kteří byli ovlivněni ztrátou zaměstnání v trutnovském regionu. Zjišťovány byly psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti. Zabývala se také zjištěním toho, jak obtížné bylo pro jedince získat nové zaměstnání v daném regionu. Byly sestaveny tři dílčí cíle práce, směřované k nalezení odpovědí na výzkumnou otázku: jak obtížné bylo nalézt zaměstnání v regionu, kde bydlí a jak vnímali nezaměstnaní sociální a psychické dopady ztráty zaměstnání na svůj život. Cílem bylo obohatit již popsané poznatky o individuální a regionální zkušenosti jedinců.

Empirická část byla zaměřena na získání názorů, postojů, pocitů jedinců v době, kdy byli nezaměstnaní. Zjišťováno bylo, zda pro ně bylo obtížné najít si zaměstnání v regionu, kde bydlí, tedy v trutnovském regionu. Zda hledání zaměstnání a samotná nezaměstnanost ovlivnila kvalitu psychického, fyzického či sociálního života. Kvalitativní výzkumná strategie pomohla získat podrobný popis situace, zjistit, jaký vliv měla nezaměstnanost na jedince, ve snaze pochopit jejich nelehkou situaci. Interpretovány byly individuální a různorodé názory nezaměstnaných osob, kteří byli odlišně dlouhou dobu bez zaměstnání.

V době prováděného výzkumu byl trutnovský region řazen do regionů s nízkou nezaměstnaností a procento nezaměstnaných osob i na dále klesá. Nabízená pracovní místa v trutnovském regionu jsou ovlivněna z části demografickou polohou. Město se nachází v blízkosti hor Krkonoš. Mnohá volná pracovní místa odpovídají sezonní poptávce. Nabízeny jsou často pracovní pozice pouze na smlouvu o dohodě, po dobu trvání sezóny, což jsou tak tři měsíce. Většina informantů je trvale bydlících v trutnovském regionu, jevila zájem o práci spíše dlouhodobou, na hlavní pracovní poměr. Informanti udávali, že nebylo jednoduché a rychlé najít volné pracovní místo, které by přímo odpovídalo jejich požadavkům a představám, nebo úrovni vzdělání. Bylo upřednostňováno zaměstnání v blízkosti bydliště, bez velké ochoty do zaměstnání dojíždět.

Z různorodých a individuálních odpovědí vyplynulo, že nezaměstnanost přinesla sociální dopady na dotazované jedince i jejich rodiny v odlišné míře. U informantů

docházelo ke zhoršení vztahů v nejbližší rodině, způsobené častými dohady, doprovázené výčitkami. S nedostatkem financí z důvodu ztráty zaměstnání se potýkali všichni. Z odpovědí informantů také vyplynulo, že díky ztrátě zaměstnání se změnil časový harmonogram jejich dne. Běžné se stalo pozdní vstávání, přes den hodně času trávili na internetu nebo u televize. Většině informantům zasáhla nezaměstnanost do sociálního života tím, že došlo k izolaci od okolí. Zmiňováno bylo zejména omezení kontaktů a ztráta vazeb, které měly v pracovním kolektivu. Udávány byly také pocity studu, v době kdy docházeli na Úřad práce, nechtěli být viděni svými známými. Nepříjemné pocity je doprovázely i při dotazování, zda již mají zaměstnání.

Samotný fakt ztráty zaměstnání ne všem informantů způsobil změny v jejich psychickém stavu. Odpovědi byly odlišné podle toho, jak sami jedinci vnímali dopady nezaměstnanosti přímo na svoji osobu a jak oni sami vnímali nějaké změny v oblasti psychického či fyzického zdraví. Nezaměstnanost ovlivňovala jejich nálady. Vyskytovala se podrážděnost, nervozita, vztek, naštvanost i marnost. U některých, jak sami vnímali, došlo k ovlivnění fyzického zdraví, zřejmě kvůli stresu, který prožívali. Udávána byla často nespavost, bolesti břicha, zhoršení hodnot krevního tlaku. U většiny docházelo k zhoršení i emocionálního stavu, jak sami udávali, také díky častým hádkám v rodině. Informanti shodně udávali, že najít si nové zaměstnání je pro ně důležité z různých důvodů. Z rozhovorů v rámci výzkumného šetření vyplynulo, že mít stabilní a kvalitní zaměstnání je jeden z významných smyslů života pro člověka.

Diplomová práce poukázala na to, že nezaměstnanost s sebou přináší všechny možné důsledky. V empirické části bylo ověřeno, že nezaměstnanost zasahuje do všech oblastí života člověka. Dopady má v oblasti sociální, psychologické, emocionální i ekonomické se vzájemnou provázaností. Hlubkové rozhovory prováděné s malou skupinou respondentů zjistily, jak jedinci nahlízejí na problematiku a jak vnímají tuto životní situaci. V odpovědích byla zjištěna četná podobnost. Výzkum ale také poukázal na odlišnosti a další náměty vhodné pro další sociologické rozšíření dat. Cílem těchto výzkumů by pak mohly být pochopitelně rozdíly, které vyšly najevo komparacemi v rámci analýzy rozhovorů. Cílem výzkumů by mohly být nezaměstnané ženy s dětmi a jejich možnosti na trhu práce. Dalším trendem vhodným k testování by mohl být také vliv

sezónní práce na zaměstnanost v regionu. Ukázaly se nové trendy vhodné pro testování. Dle Hendla (2005) byly k doplnění dalšího kvantitativního výzkumu navrženy tyto hypotézy.

- Zaměstnanost v pohraničním regionu Trutnov je ovlivněna sezónní nabídkou práce
- Ženy s dětmi jsou diskriminovány na trhu práce

V Současné tržní společnosti je nezaměstnanost běžným jevem, který může postihnout v jakékoliv podobě kohokoliv z nás. Uvědomění si významu práce v žebříčku lidských hodnot je důležité, mnohdy ale přichází až v době, kdy o práci přicházíme. Nikdy asi nedocílíme nulové nezaměstnanosti. Je ale potřeba abychom vnímali nezaměstnanost jako společenský problém, věděli o možných dopadech na jedince a znali možnosti, jak tyto dopady co nejvíce eliminovat. Prožívání a vnímání dopadů nezaměstnanosti je individuální, ovlivněno mnoha faktory. Čím více faktorů je kombinováno, tím mohou být dopady intenzivnější.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Literatura a periodika

BROŽOVÁ, D. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: SLON, 2003. 140s. ISBN 8086429164.

BUCHTOVÁ, B. *Kvalita života dlouhodobě nezaměstnaných*. In O. Řehulková, E.Řehulka, M. Blatný, J. Mareš (Eds.), *Kvalita života v souvislostech zdraví a nemoci*. Brno: 2008. MSD.

BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. 236 s. ISBN 80-247-9006-8.

BUCHTOVÁ, B.; ŠMAJS, J.; BOLELOUCKÝ, Z. *Nezaměstnanost*. 2. přepracované a aktualizované vydání. Praha : Grada, 2013.192 s. ISBN 978-80-247-4282-3.

ČERMÁKOVÁ, M. a kol. *Proměny současné české rodiny. Rodina - gender – Stratifikace*. Prah: Sociologické nakladatelství, 2000.107 s. ISBN80-85850-93-1.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 987-80-246-0139-7.

DVOŘÁKOVÁ, Z. a kol. *Management lidských zdrojů*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-893-4.

DUDOVÁ, R. a kol. *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: Sociologické studie/ Sociological Studies, 2007.166 s. ISBN 978-80-7330-119-4.

FRANC, A. *Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice*. Working paper č. 22/2006. Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006 = Research Centre for Competitiveness of Czech Economy, 2006. 27 s. ISSN 1801-4496.

HALÁSKOVÁ, R..*Trh práce a politika zaměstnanosti*. Ostrava: Ostravská univerzita, katedra psychologie, 2001. ISBN 80-7042-595-4.

HAMMERSLEY, M.. *What is qualitative research ?* London: Bloomsbury Academic, 2013. 125 p. ISBN 978-1-84966-606-0.

- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
- HOLMAN, R. *Ekonomie*. 5. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011. 696 s. ISBN 978-80-7400-006-5
- KACZOR, P. *Trh práce, pracovní migrace a politika zaměstnanosti ČR po roce 2011*. Praha: Oeconomica, 2013. 244 s. ISBN 978-80-245-1930-2.
- KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*. Praha: Academia, 2005. 263 s. ISBN 80-200-1307-5
- KEYNES, J. M. *Ekonomické důsledky míru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. ISBN 80-7325-043-8.
- MANKIWI, G. N. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 1999. 768 s. ISBN 978-80-7169-891-3.
- MAŇÁK, J., ŠVEC, Š. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 134 s. ISBN 80-7315-102-2.
- MAREŠ, P. *Češi: Zaměstnání a práce*. In *České hodnoty 1991-1999*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. s. 91-109. Sociální studie 6. ISBN 80-210-2623-5.
- MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 172 s. ISBN 80-86429-08-3.
- McKEE-RYAN, F. M., SONG Z., WANBERG, C. R., & KINICKI, A. J. *Psychological and physical well-being during unemployment: A meta-analytic study*. *Journal of Applied Psychology*, 90 (1). 2005. s. 53 – 76.
- REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, 2009. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
- STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Albert, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.
- ŠOLCOVÁ, I., KEBZA, V. *Subjektivní zdraví: současný stav poznatků a výsledky dvou českých studií*. *Čs. psychologie* 50, 2006. ISSN 0009-062X
- ŠIMEK, D. *Sociologie práce*. Vydavatelství Univerzity Palackého, 1997. 82 s. ISBN 80-7067-705-8.

TRHLÍKOVÁ, J. *Sociální aspekty dlouhodobé nezaměstnanosti mladých lidí s nízkou úrovní vzdělání*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2006. ISBN 80-85118-98-X.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012. 731s. ISBN 978-80-262-0225-7.

WINKLER, J., WILDMANOVÁ, M. *Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy*. Computer press, 1999. 143 s. ISBN 80-7226-195-9.

ZITA, J. *Etické problémy výzkumu v sociální práci*. In: *Etika sociální práce. Sborník z konference VI. Hradecké dny sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 488 s. ISBN 978-80-7435-037-5.

7.2 Elektronické zdroje

CELOSTNÍ MEDICÍNA CZ. *Psychologické důsledky dlouhodobé nezaměstnanosti*, 2013 [online]. [cit. 10-8-2017]. Dostupné z WWW: <https://www.celostnimediceina.cz/psychologicke-dusledky-dlouhodobenezamestnanosti.htm#ixzz4tn8dgyf>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistiky, zaměstnanost, nezaměstnanost*, 2017 [online]. [cit. 9-7-2017]. Dostupné z WWW: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/shortUrl?su=55eeb09c>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti*, 2012 [online]. [cit. 25-9-2017]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/czso/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti20121107

ENAR. *European network against racism*, 2014 [online]. [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné z WWW: <http://enar-eu.org/Shadow-Reports-on-racism-in-Europe-203>

INVESTUJEME. CZ: *Nezaměstnanost a co ji ovlivňuje*, 2009 [online].[cit. 1-9-2017]. Dostupné z WWW: <https://www.investujeme.cz/clanky/nezamestnanost-a-co-ji-ovlivnuje/>

MPSV.CZ: *Přehled o vývoji částek minimální mzdy*, 16. 10. 2017 [online]. [cit. 25-10-2017]. Dostupné z WWW: <https://www.mpsv.cz/cs/871>

TRUTNOVINKY. *Nezaměstnanost se drží stále nízko*, 2016 [online]. [cit. 9-7-2017]. Dostupné z WWW: <https://trutnovinky.cz/zpravy/ekonomika/2016/zari/nezamestnanost-se-drzi-stale-nizko-zajem-je-o-gastronomicke-a-technicke-profese/>

TRUTNOVINKY. *Nezaměstnanost na Trutnovsku je stále hodně nízká*, 12. 9. 2017 [online]. [cit. 25-10-2017]. Dostupné z WWW <https://trutnovinky.cz/zpravy/ekonomika/2017/zari/nezamestnanost-na-trutnovsku-je-stale-hodne-nizka-firmy-hledaji-dalsi-pracovniky/>

VLÁDA CZ. *Vliv minimální mzdy na nezaměstnanost v ČR*, 2016 [online].[cit. 20-10-2017]. Dostupné z WWW: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/minimalni-mzda.pdf>

ZPRÁVY E15.CZ. *Čechům se za prací do zahraničí moc nechce. V EU patří k nejhorším, ukázal průzkum*, 28. 8. 2017 [online]. [cit. 24-10-2017]. Dostupné z WWW: <https://zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/cechum-se-za-praci-do-zahranici-moc-nechce-v-eu-patri-k-nejhorsim-ukazal-pruzkum-1336715>

7.3 Zákony

Zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení

Zákon č. 500/1990 Sb., o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení

8 Přílohy

8.1 Příloha č. 1 – Přepis rozhovoru s informantem 5 ze dne 12. 1. 2017

Na začátku jsem poděkovala za to, že byl informant ochoten se se mnou setkat, a že mohu jeho zkušenosti zaznamenat a použít v mé práci. Zároveň jsem informantovi sdělila, že vím, že mohou být otázky osobní nebo citlivé, a že kdyby chtěl kdykoliv rozhovor ukončit, budu toto jeho rozhodnutí respektovat. Rozhovor se uskutečnil po předešlé domluvě v Alzheimer centru v místnosti určené pro ergoterapii ve stanovený den v odpoledních hodinách. Místnost nám byla k dispozici, zajištěno bylo soukromí. Rozhovoru jsem se účastnila já jako výzkumník V, informant I5. Rozhovor trval 80 minut. Ke vzájemnému představování nedošlo, jelikož se známe již z předešlých setkání. Pro navození klidnější a uvolněnější atmosféry jsem nabídla informantovi kávu. Sdělila jsem mu, že si budu odpovědi ručně písemně zaznamenávat, nic proti tomu nenamítal. Také jsem ho informovala o tom, že pokud by na některé mé dotazy nechtěl odpovídat, budu to respektovat. Pokud by potřeboval v průběhu rozhovoru přestávku, nebo by chtěl rozhovor ukončit, opět budu rozhodnutí respektovat.

Informant je mladá žena, které je 34 let. Je 16 let vdaná, má 3 děti. Dvě děti jsou na základní škole. Mladší dcera chodí do čtvrté třídy, syn do šesté třídy na stejnou základní školu. Starší dcera je první rok na střední škole, učí se na kadeřnici. Informant má ukončeno základní vzdělání. Bydlí na malé vesnici, 20 km od města Trutnov. Do zaměstnání dojíždí 16 km. Manžel je zaměstnaný. Nezaměstnaná byla 9 měsíců. Nyní pracuje druhý měsíc jako ošetřovatelka v sociálním zařízení. S informantem si tykám. Pracuje jako ošetřovatelka na oddělení, kde jsem její nadřízený pracovník – staniční sestra.

V: Jak dlouho jsi byla nezaměstnaná?

I5: „Byla jsem bez práce necelých 9 měsíců. A opravdu to bylo dlouhý.“

V: Ze zaměstnání tě propustili, nebo si odešla sama?

I5: “ Měla jsem smlouvu jenom na 1 rok. Dělal jsem ve fabrice. Tak asi měli nějaké zakázky, tak nabírali lidi. Vlastně mě nevyhodili, ale pak už nás nepotřebovali, tak nám nedali další smlouvu. Bylo nás docela dost. “

V: Bylo na Úřadu práce dost pracovních míst? „*Tak ono na těch nástěnkách je toho dost, ale pak zjistíte, že pro Vás pak toho na výběr moc není. Ona i paní na úřadě říkala, že tady v Trutnově moc míst volných není, protože je tady prý malá nezaměstnanost. Tak nějaké typy jsem dostala, ale nic z toho nedopadlo. Pak jsem vlastně dostala typ od té známé. Taky jsem z toho měla obavy, ale vlastně mě dala číslo, ať tam zkusím zavolat. Tak jsem to zkusila. A ono to dopadlo*“

V: Bylo obtížné si najít novou práci v okolí tvého bydliště?

I5: „*Docela to bylo těžké. Nějaké nabídky mi na Úřadu práce dávali, ale bylo to třeba někde na horách na chalupě. To bych tam musela týden být a potom týden volno, to ale s dětma nejde. Taky to byli spíš hodně brigády, nebo na dohodu, ale já jsem chtěla nějakou práci na stálo. Já nemám žádnou vysokou školu. Hodně nabízeli taky do fabriky na směny, ale já jsem chtěla raději na den. Jednou jsem se byla ptát, ale už se neozvali. Asi proto, že mám děti.*“

V: Byla nabízená práce podle Tvých představ? Odpovídala Tvému vzdělání, znalostem?

I5: „*Tak já si asi nemůžu moc vybírat, mám jenom základu, učila jsem se na švadlenu, ale to jsem nedodělala. Než jsme se přestěhovali tak jsem dělala ve fabrice na vánoční ozdoby, to mě moc bavilo, zdobit ozdoby. Pak jsme tady na vesnici zdělili baráček. Tak tady u nás je jenom statek, ale zvířat to se bojím. Dělala jsem ve fabrice kousek odsud, ale to propouštěli. Teď jak mám tuhle práci, tak si musím udělat akorát dvouměsíční kurz, to mi říkali, než jsem nastoupila. Ale to musím zvládnout. Protože tahle práce mě baví a nechtěla bych skončit. Pracovat s lidmi je moc hezký a ty starý lidi jsou moc vděční.*“ (souhlasné pokyvování hlavou)

V: Ovlivnila nezaměstnanost Tvoje vztahy v rodině, mezi nejbližšími?

I5: „*Tak určitě to ničemu nepomohlo. Asi jsme měli zrovna i nějakou menší manželskou krizi. Hádali jsme se už předtím. A jak jsem byla doma, tak jsme se hádali docela dost. Jsem fakt ráda, že už mám práci, protože doma už bych se asi zbláznila, teď je to lepší. Dělám na směny a tak se moc nevidíme, ani se už moc nedohadujeme. Jak jsem začala chodit do práce tak se to zklidnilo. Taky kousek od nás bydlí tchýně, takže jsem dennodenně poslouchala narážky, jestli už mám nějakou práci, že to táhne jenom manžel a tak. Dost jsme to řešili i před dětmi, ty pak říkali, ať se pořád nehádáme.*“

V: Jak ovlivnila ztráta zaměstnání Váš život po finanční stránce? Uskromnila se Vaše spotřeba, finanční výdaje?

I5 „*Já jsem předtím dělala ve fabrice. Peníze tam sice taky nebyli nic moc, ale bylo to znát, že jsem taky nějaký peníze přinesla. Když jsem přišla o práci, bylo to hrozný, už to nechci nikdy zažít. Nejhorší je, že děti chodí do školy a pořád něco potřebují. Honzík ten s námi*“

nemluvil, protože všichni ve třídě mají nový mobil a on chtěl taky. Dcera začala chodit na učňák a to taky stojí peníze, hlavně se chce moderně oblékat, tak byla dost naštvaná, že na nic není. Oblečení jsem jim nakupovala v sekáči. Občas něco koupila babička, ale to mi bylo trapný. To víš, tři děti uživit není snadný. Někdy bylo těžký jim vysvětlit, třeba že nemůžou jet na tábor, protože to stojí hodně peněz. (z výrazu je poznat smutek a lítost)

V:A co o prázdninách, byli jste někde na dovolené?

I5 *“ To ani náhodou, děti byli doma. Na to nebyli peníze.(ve tváři se objevil smutný výraz) Hlavně jsme museli nechat opravit auto, takže jsme museli o to víc šetřit. Jsem tak strašně ráda, že mám práci. Tady si vydělám docela pěkně. Taky je fajn, že dostáváme stravenky, to se hodí na jídlo. Už můžu aspoň něco pořídit a koupit dětem.“*

V: Změnil se Tvůj způsob trávení volného času v době nezaměstnanosti?

I5 *“ Tak ono to asi vypadá, že když člověk nechodí do práce, že má plno volného času. Ale já jsem vlastně žádný neměla, nebo aspoň pro sebe ne. **V: A myslíš si, že jsi volný čas trávila***

efektivně? **I5** *“Nevím, jestli efektivně, ale asi ano. Hodně jsem dělala na baráku. Manžel byl v práci, tak mě vždycky zaukoloval. Třeba jsem netřela plot, vymalovala pokoje a takové ty věci co ženská může zvládnout. Rovnala jsem dřevo. Hodně jsem taky dělala na zahradě, protože k nám chodila každý den tchýně a to bylo pořád, udělej tohle a udělej tamto. Jak to, že nemáš ještě tohle Než bych se s ní dohadovala, tak jsem to raději vždycky udělala. Mezitím jsem uklidila a rychle navařila, protože to by bylo, když jsem doma, aby nebylo uvařeno.*

(informantka se ironicky pousmála).

V: Jak trávíš nyní volný čas?

I5 *“Tak je jasný, když teď chodím, do práce mám mnohem méně času, ale je to jiný a fajn. Paradoxně mám více volnosti a času sama na sebe. Doma si zvykli, že chodím do práce, spoustu věcí se neučili dělat sami a taky se děti více zapojují. Třeba řeknu, že jdu o víkendu do práce, ať si uvaří brambory, vysají, dojdou na nákup a tak. Najednou to funguje i beze mě. Je pravda, že mám více času na sebe. Po práci jdeme třeba s holkami na kávu, začala jsem chodit taky na cvičení. To předtím nebylo. Nebyli na to peníze ani čas. Ted' jsme se s holkami domluvili, že o volném víkendu pojedeme na trhy“ (z výrazu bylo poznat nadšení a radost).*

V: Měla jsi v době, kdy jste byla bez zaměstnání pocit izolace od okolí, společnosti, přátel?

I5 *„ My bydlíme na vesnici, taková samota. Vlastně jsem se skoro nikam nedostala. Neměla jsem auto. Jediný člověk, s kterým jsem si občas popovídala, byla pošťačka. Ted' co chodím do práce, tak mi teda manžel auto pořídil. Tak můžu aspoň do práce a na nákup, zajet si kam potřebuju. Jinak jsem musela vždycky čekat, až bude mít čas. ...kamarádky za mnou moc*

nechodí, my bydlíme dost z ruky a každá toho má taky dost. My jsme si vždycky pokecaly v práci, nebo jsme zašli na kávičku po práci“. Nebylo to moc příjemný být celý den doma sama, někdy mi z toho hrabalo, já potřebuji být mezi lidmi“.

V: Dodržovala jsi stejný časový harmonogram dne, jako v době kdy jste pracovala?

I5 *„Ze začátku těch pár dní to bylo docela fajn. Měla jsem pocit, že mám dovolenou. Ráno, když děti odešly do školy a nechtělo se mi nic dělat, tak jsem si šla ještě na chvíli lehnout. Pak jsem něco uvařila. Dopoledne jsem koukala hodně na televizi. Někdy jsem u toho žehlila a tak, aspoň mi den rychleji utekl... přečetla jsem si nějaké časopisy a ráda jsem luštila sudoku, pak jsem šla brouzdat na internet. Kdybych nemusela kvůli penězům, tak by se mi doma líbilo, teda aspoň na chvíli. Je pravda, že by se na to asi dalo zvyknout, ale asi by to taky byla po čase nuda. Po měsíci jsem začala být nervózní, chyběla mi práce. O to víc jsem začala dělat na domě“.*

V: Jak na Tebe nahlíželo okolí, pociťovala jsi nějaké náznaky nevraživosti?

I5 *„Jak už jsem říkala, nejvíce mi to pořád vyčítala tchýně. Samozřejmě nebyli ani příjemné ty věčné dotazy od známých. Tak co už máš práci? (informantka zakroutila hlavou, úšklebek, vytažené obočí- naznačila, že ji to nebylo příjemné) Taky jsem jezdila na pracák do Trutnova. To mě asi vadilo nejvíce, jak se se mnou v kanceláři bavili. Připadala jsem si jako totální neschopňák. Pak mi něco nabídli, a když jsem se šla ptát, většinou už neměli zájem. Taky když jsem řekla, že mám tři děti, tak to neřekli přímo, ale asi nebyli moc nadšený, protože děti bývají prý dost nemocné. Asi měli strach, abych s nimi nebyla často doma“.*

V: Jak důležité pro Tebe bylo najít si nové zaměstnání? Kontaktovala jsi třeba své známé?

I5 *„Důležitý to pro mě je strašně moc. Vůbec nechápu, jak někdo třeba říká, že do práce nechce. Byla jsem doma tři čtvrtě roku a stačilo. Jsem strašně moc ráda, že už práci mám. Doma bych se asi zbláznila. Když jsem byla na pohovoru, tak řekli, že mi zavolají do týdne. Byly to docela nervy, protože jsem nevěděla, jestli mě vezmou nebo jestli budu muset zase něco hledat. Ono toho moc v okolí není. U nás jenom ve statku a to se mi moc nechtělo. Sice jsem se bála, jestli to zvládnu, protože dělám ošetřovatelku a nikdy jsem to nedělala, ale strašně mě to baví. Máme tady dobrý kolektiv, holky jsou fajn. Samozřejmě jsem ještě ve zkušebce a smlouvu mám zatím na dobu určitou na rok, ale snad mi ji příští rok prodlouží.“*

V: Jak si se o této práci dozvěděla?

I5 *„Z internetu. Každý den jsem koukala na nabídky práce. Sice jsem měla obavy, protože je to práce s dementními lidmi a tom jsem nic nevěděla. Ale zjistila jsem od sousedky, že tam dělá jedna známá z vedlejší vesnice. Tak jsem ji zavolala, aby mi něco o tom řekla. Ta už tam*

dělá druhý rok. Sice říkala, že je to někdy náročné, ale jinak je spokojená.“

V: Pociťovala jsi, v době kdy jsi byla nezaměstnaná, změnu nálad?

I5 „ Je fakt, že poslední dobou to bylo už docela hrozný, s manželem jsme se pořád hádali, on toho měl už plný zuby a pak šel radši do hospody na pivo. Po pravdě to byla taky dost moje vina, protože jsem byla protivná. Když přišel z práce, tak nechtěl, abych ho otravovala s blbostmi, jenže komu jsem to měla říct, když tam nikdo celý den nebyl? Taky jsem byla docela podrážděná na děti. Pak mi to večer bylo samozřejmě líto, když spali, tak jsem někdy i brečela, mrzelo mě, že jsem na ně zase křičela“.

V: Myslíš si, že se změnila Tvoje osobnost? Řekl Ti někdo, že se chováš jinak než dříve?

I5 „ Asi trochu ano. Docela jsem byla výbušná a alergická pořád na ty výčitky, že nechodím do práce. Nejvíce se do mě navážela tchýně, to nebyl jeden den, abychom se nepohádali. Já jsem pak už na ni byla taky našťvaná a měla jsem ji plný zuby.“

V: Jak si se cítila v době nezaměstnanosti? Měla jsi možnost si o svých pocitech, potížích s někým popovídat. Třeba se známými nebo i s odborníkem?

I5 „Cítila jsem se docela sama. Tak trochu odstrčená. Je to nudný, to raději nebudu nic stíhat, než být doma. Manžel byl v práci a holky, teda kamarádky, které chodily do práce, taky neměly moc času. To je po práci s dětma škola, večere ...mám kamarádky, s kterými jsme to probíraly, ale většinou jsme se sešly jen u doktorky s dětma a pak jsme šly někdy na chvíli do cukrárny. Mimo dětí jsem si občas i postěžovala. Ale už se nescházíme tak často, já většinou musím spěchat domů a oni taky. Někdy mi říkají, že se mám, že nechodím do práce, ale ono není co závidět. Chyběl mi hodně ten kontakt s lidmi“.

V: Myslíš si, že ztráta zaměstnání zhoršila Tvůj zdravotní stav?

I5 „ Já jsem nikdy nebyla moc nemocná. Jsem taky dost mladá, takže k doktorovi moc nechodím, protože nemám žádné zdravotní potíže.“

V: Jak nyní vnímáš smysl Tvého života?

I5 „ To je nějaká filozofická otázka? (úsměv). Vlastně smysl života vidím pořád stejně. Žijeme pro děti, chceme být asi všichni zdraví. Chci chodit do práce, opravit si baráček, občas si vyjet někde na dovolenou a tak. Chtěla bych, aby si děti udělali nějakou školu Asi jako každý, chceme být v klidu a spokojeni.“

8.2 Příloha č. 2 – Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vývoj minimální mzdy od jejího zavedení v roce 1991	23
Tabulka č. 2 : Míra nezaměstnanosti- vlastní výběr z VDB.....	35
Tabulka č. 3: Nezaměstnanost v okresech za měsíc srpen 2017.....	37
Tabulka č. 4 : Uchazeči a volná pracovní místa v okrese Trutnov.....	40
Tabulka č.5: Struktura uchazečů k 31. 8. 2017 v okrese Trutnov.....	41
Tabulka č. 6: Délka nezaměstnanosti a počet nezaměstnaných k 31. 8. 2017 v okrese Trutnov.....	41
Tabulka č.7: Počet nezaměstnaných podle vzdělání k 28. 2. 2017 v okrese Trutnov.....	42
Tabulka č.8 : Transformace dílčích výzkumných otázek do otázek tazatelských.....	46
Tabulka č. 9: Základní přehled údajů o informantech.....	54

8.3 Příloha č. 3 - obrázky

Obrázek č. 1: Podíl nezaměstnaných osob v okresech.....	39
---	----